

RP 66/2013 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning, lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning och 41 och 45 § i lagen om statsandel för kommunal basservice

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås ändringar i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning, lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning och lagen om statsandel för kommunal basservice. Syftet med propositionen är att erbjuda undervisnings- och utbildningsanordnarna nya metoder för att förbättra arbetsron i skolor och läroanstalter och att modernisera de verksamhetssätt som redan tillämpas. Enligt förslaget ska i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning tas in bestämmelser som ger lärarna och rektorerna befogenheter att omhänderta föremål och ämnen som är farliga samt att granska elevens eller studerandens saker och utföra en ytlig granskning av kläderna för att hitta sådana föremål eller ämnen. Dessutom föreslås att i lagen om grundläggande utbildning tas in bestämmelser om befogenhet att omhänderta föremål och ämnen som används för trakasserier.

I lagen om grundläggande utbildning ska tas in en bestämmelse om fostrande samtal, som är en ny pedagogisk metod genom vilken man kan ingripa i och förebygga störande och olämpligt uppförande hos en elev. Även bestämmelsen om kvarsittning i lagen om grundläggande utbildning preciseras. Därtill preciseras befogenheterna med anknytning till bestämmande av disciplinära medel. För tydlighetens skull tas i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning in en hänvisning till skadeståndslagen i fråga om elevens och den studerandes skyldigheter.

Lagen om grundläggande utbildning ändras så att skyldigheten för en kommun där ett sjukhus finns att ordna utbildning alltid omfattar utbildning för en elev som är patient på

ett sjukhus i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till hans eller hennes hälsa. Därtill ska den kommun där sjukhuset finns ordna undervisning för en elev inom den specialiserade sjukvården i den omfattning detta är motiverat med hänsyn till elevens hälsa, pedagogiska specialbehov och den specialiserade sjukvårdens vård- och rehabiliteringsmässiga åtgärder samt andra omständigheter, om ordnandet av undervisningen på annat sätt trots alla stödåtgärder enligt lagen inte ligger i elevens intresse. För elever ska också ordnas tillräckligt stöd i övergångsskeden genom yrkesövergripande samarbete.

Enligt förslaget ändras lagen om grundläggande utbildning också så att varje grundskola har en elevkår. Därtill preciseras elevernas och studerandenas rätt och samtidigt undervisnings- och utbildningsanordnarnas skyldighet att utveckla delaktigheten i den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. Även elevkårens uppgifter preciseras ytterligare. Dessutom ska undervisnings- och utbildningsanordnarna ordna sin verksamhet så att elevernas och studerandenas rätt att påverka beslut som gäller dem själva förverkligas även på ett bredare plan än enbart genom elevkårerna.

I lagen om statsandel för kommunal basservice föreslås bestämmelserna i 41 § och 45 § om hemkommunsersättning som en kommun betalar till en annan kommun ändras enligt motsvarande ändringar i lagen om grundläggande utbildning. Hemkommunen för en elev som behöver stöd för övergången till den undervisning som ordnas av den kommun där sjukhuset finns är skyldig att betala en ersättning som motsvarar kostnaderna för stödåtgärderna till den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som

tillhandahåller stödet finns. Därutöver är den kommun, som under den tid undervisningen pågår är hemkommun för en elev som med stöd av barnskyddslagen är placerad och får förskoleundervisningen eller grundläggande utbildning, skyldig att för eleven till den kommun eller den andra utbildningsanordnare som ordnar undervisningen betala ersättning som motsvarar kostnaderna för förskoleundervisningen eller den grundläggande

utbildningen. Enligt förslaget betalas ersättningen således enligt principen om de faktiska kostnader som uppstått, och inte, som i den tidigare modellen, enligt de beräknade genomsnittliga kostnaderna.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2014 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 2014.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	3
ALLMÅN MOTIVERING	5
1 INLEDNING.....	5
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftning och praxis.....	5
Arbetsro och en trygg inlärningsmiljö i skolor och läroanstalter	5
Disciplin och tillrättavisning	12
Delaktighet samt elevkårer	20
Sjukhusundervisning	22
Grundläggande utbildning för placerade barn.....	25
2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet.....	28
2.3 Bedömning av nuläget	30
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	34
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	36
4.1 Ekonomiska konsekvenser	36
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	39
4.3 Samhälleliga konsekvenser	39
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	40
5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial	40
5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats.....	41
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	41
DETALJMOTIVERING	43
1 LAGFÖRSLAG	43
1.1 Lagen om grundläggande utbildning	43
1.2 Gymnasielagen.....	57
1.3 Lagen om yrkesutbildning.....	59
1.4 Lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning	62
1.5 Lagen om statsandel för kommunal basservice.....	62
2 NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	64
3 IKRAFTTRÄDANDE	65
4 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	65
LAGFÖRSLAG	71
1. Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning.....	71
2. Lag om ändring av gymnasielagen.....	76
3. Lag om ändring av lagen om yrkesutbildning.....	80
4. Lag om ändring av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning.....	83
5. Lag om ändring av 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice.....	84
BILAGA	86
PARALLELLTEXT	86
1. Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning.....	86
2. Lag om ändring av gymnasielagen.....	96
3. Lag om ändring av lagen om yrkesutbildning.....	102

4. Lag om ändring av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning..... 108
5. Lag om ändring av 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice..... 109

ALLMÅN MOTIVERING

1 Inledning

I statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram anges att utgångspunkterna för ordnande av den grundläggande utbildningen är en trygg närskola av hög kvalitet. Enligt regeringsprogrammet ska rätten att delta i den grundläggande utbildningen för de läropliktiga som är i öppen vård stärkas och de omhändertagna och placerade barnens rätt till grundläggande utbildning tryggas. Elevkårerna etableras i alla grundskolor och läroanstalter på andra stadiet.

Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning åren 2011—2016 som preciserar regeringsprogrammet garanteras barnets rätt till en trygg och högklassig undervisning i närskolan. Enligt planen har barn och unga rätt till en trygg uppväxt- och studiemiljö. I internationell jämförelse anser finländska barn och unga att de har obetydliga möjligheter att påverka. I skolornas verksamhet ska man enligt planen betona delaktighet, välmående, säkerhet samt respekt för medmänniskorna. Förebyggande av skolmobbing, diskriminering och rasism är viktiga uppgifter. Elevernas och studerandenas delaktighet och gemenskap stöds. Åtgärderna för att minska skolmobbingen effektiviseras och tolerans- och umgängesfostran ökas i skolornas verksamhet.

I utvecklingsplanen ingår också ett mål om att förbättra sjukhusundervisningen och undervisningen av omhändertagna barn. Det är oerhört viktigt att elever med svårigheter i känsloliv och det sociala beteendet snabbt anvisas till barn- och ungdomspsykiatrisk undersökning och vård och flexibelt kan återvända till skolan. En del av ovannämnda elever väntar på att få vård eller på placering inom barnskyddet, medan en del inte av andra orsaker fått tillgång till vård. Ordlandet av undervisning för en elev som flyttar tillbaka från vården till skolan medför också ofta problem. En del elever är beroende av olika tillfälliga undervisningsarrangemang. Sjukhusens patientplatser har blivit färre och vården har under de senaste åren fokuserat på öppenvård. I detta läge har man i kommuner-

na tagit fram olika former för anordnande av undervisning, såsom smågrupper inom vården. Enligt utredningar sker den grundläggande utbildningen i skolor för omhändertagna och placerade barn huvudsakligen på det sätt som avses i lagen. För en del barn har man dock inte ordnat undervisning i enlighet med lagstiftningen i skolor som fått tillstånd att anordna undervisning och i sjukhusundervisningen. Ett av målen i utvecklingsplanen är att rätten för läropliktiga inom öppenvården att delta i grundläggande utbildning och vid behov i sjukhusundervisning förbättras samt att omhändertagna och placerade barns rätt till grundläggande utbildning tryggas. Finansieringen av undervisningen för barn och unga som är omhändertagna och placerade utanför hemmet förnyas så att den överensstämmer med faktureringsrätten i lagstiftningen på social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde.

Genom detta förslag om ändring av lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning samt av lagen om statsandel för kommunal basservice verkställs målen i regeringsprogrammet och utvecklingsplanen för utbildning och forskning. Genom förslaget förbättras arbetsron, säkerheten och trivseln i skolor och läroanstalter, elevernas och studerandenas delaktighet samt ställningen hos barn som behöver sjukhusundervisning och hos placerade barn.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Arbetsro och en trygg inlärningsmiljö i skolor och läroanstalter

I 7 § i grundlagen bestäms om allas rätt till liv, trygghet, frihet och integritet. Enligt 6 § 3 mom. i grundlagen ska barn bemötas som jämlika individer och därmed gäller de grundläggande rättigheterna i fråga om trygghet lika mycket även barn.

Enligt artikel 3.2 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter har barnet rätt till sådant skydd och sådan omvårdnad

som behövs för dess välfärd. Föräldrarna har det huvudsakliga ansvaret för omvårdnaden, men konventionsstaterna ska tillförsäkra att målet uppnås genom lagstiftning och administration. Med skydd avses att skydda barnet från all verksamhet som skadar det. Utöver den fysiska säkerheten är det viktigt att se till barns och ungas psykiska och sociala säkerhet i skolgemenskapen. I artikel 28 i konventionen om barnets rättigheter åläggs konventionsstaterna att garantera att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värde och i överensstämmelse med konventionen om barnets rättigheter. I artikel 37 (a) i konventionen förbjuds grym, omänsklig eller förnedrande behandling av barn. Konventionsstaterna ska genom aktiva åtgärder säkerställa att barnet inte behöver uppleva förfaranden som bryter mot konventionen genom skolans personals eller någon annan elevs verksamhet. Artikel 19 i konventionen skyddar barn mot våld, skada, övergrepp, misshandel, vanvård eller försumlig behandling och utnyttjande. På basis av artikeln är bl.a. skolmobbing förbjuden och konventionsstaterna är skyldiga att aktivt och effektivt ingripa i sådana.

Man kan söka en juridisk grund för arbeten i skolans grunduppgift. Enligt 2 § i lagen om grundläggande utbildning är målet att stödja elevernas utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet. Enligt 35 § i lagen om grundläggande utbildning ska eleven utföra sina uppgifter samvetsgrant och uppträda korrekt. Ansvaret för skolans arbetsro ligger hos hela skolgemenskapen: rektorn, lärarna och eleverna. Dessa mål preciseras i statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012), enligt vilken målet för utbildningen och fostran är att stödja elevernas utveckling till humana och etiskt ansvarfulla samhällsmedlemmar. Undervisningen och fostran främjar respekten för livet, människovärdets integritet, de mänskliga rättigheterna, naturen och andra människor och stöder elevernas utveckling till harmoniska

människor med en sund självkänsla. Målet är också att främja elevernas hälsa och välfärd samt att eleverna lär sig goda seder. Undervisningen och fostran stöder elevernas utveckling till att respektera olikheter, att ta ansvar och samarbeta samt till verksamhet som främjar respekten och förtroendet mellan människogrupper, folk, idéer, religioner och kulturer. Enligt förordningen främjar undervisningen elevernas utveckling till aktiva samhällsmedlemmar och ger dem förutsättningar för att verka i ett demokratiskt och jämlikt samhälle.

Enligt 29 § i lagen om grundläggande utbildning har eleven rätt till en trygg studiemiljö. Enligt motiveringarna till regeringspropositionen (86/1997) hänvisar denna bestämmelse dels till tryggheten i fråga om de lokaler och redskap som är avsedda för undervisning. Därtill förpliktar den utbildningsanordnaren att sörja för att eleverna inte råkar ut för våld eller annan pennalism i skolan. Vården vid en olycka som inträffat på skolvägen är avgiftsfri för eleven. Utbildningsanordnaren ska som en del av läroplanen utarbeta en plan för att skydda eleverna från våld, mobbning och trakasserier samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och förverkligas. Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ge bestämmelser om hur denna plan ska utarbetas.

I grunderna för läroplanen ingår utarbetandet av planen i elevvårdshelheten. Enligt grunderna för läroplanen ska lärmiljön stödja elevens tillväxt och lärande. Den ska vara fysiskt, psykiskt och socialt trygg och stödja elevens hälsa. Eleven bör ges möjlighet att delta i uppbyggandet och utvecklingen av sin egen pedagogiska miljö. Enligt grunderna för läroplanen ska lärmiljön också stödja växelverkan såväl mellan läraren och eleven som mellan eleverna. Den ska främja dialog och leda eleverna att arbeta som medlemmar i en grupp. Målet är en atmosfär som är öppen, uppmuntrande, lugn och positiv. Ansvaret för att upprätthålla en sådan atmosfär ligger såväl på läraren som på eleven.

I grunderna för läroplanen anges också att skolans mål för fostran, värderingar och ämnesshelheter ska konkretiseras i verksamhetskulturen. Till verksamhetskulturen hör alla

skolans officiella och inofficiella regler, handlingsmönster och verksamhetsformer och de värderingar, principer och kriterier på vilka skolarbetets kvalitet vilar. Målet är en verksamhetskultur som är öppen och interaktiv och som stödjer samarbete.

Arrangemangen för samarbetet mellan hemmet och skolan är klart definierade i grunderna för läroplanen. Vårdnadshavarna har det primära ansvaret för barnets och den ungas fostran. Skolan stödjer hemmets fostringsuppdrag och svarar för att fostra och undervisa eleven som en medlem av skolgemenskapen. Skolan ska samarbeta med vårdnadshavarna så att de för sin del kan ta ansvar för sina barns målinriktade lärande och skolgång. Det gemensamma fostringsansvaret har som mål att främja barnets och den ungas förutsättningar för inläring och att främja trygghet och välbefinnande i skolan. Samarbetet mellan hemmet och skolan ska ske på både skol- och individnivå. Samarbetet mellan hemmet och skolan ska i läroplanen fastslås i samråd med de myndigheter som har hand om ärenden som verkställs av social- och hälsovården i kommunen.

Vårdnadshavarnas möjlighet att tillsammans med läraren och eleverna delta i planeringen och utvärderingen av skolans undervisnings- och fostringsarbete främjar samarbetet mellan hem och skola. I enlighet med de gällande grunderna för läroplanen ska vårdnadshavarna informeras om läroplanen, anordnandet av utbildningen, elevvården och om möjligheten att delta i samarbetet mellan hem och skola. Detta förutsätter aktivt samarbete med föräldrarna initierat av lärarna samt diskussion och information om vårdnadshavarnas, lärarens och elevens rättigheter och skyldigheter. Utgångspunkten för samarbetet ska vara att alla parter respekteras, är jämlika och likaberättigade.

I undervisningslagstiftningen har man inte definierat begreppet arbetsro och störning av den. Enligt en etablerad uppfattning omfattar arbetsro bland annat att studierna förlöper utan hinder, korrekt uppförande, en trygg studiemiljö, skydd mot våld, mobbning och trakasseri, tillbörlig hantering av läroanstaltens egendom och iakttagande av läroanstaltens ordningsstadga. De vanligaste störning-

arna är störande av undervisningen, försummande av hemuppgifterna, frånvaro utan tillstånd, olämpligt uppförande, brott mot läroanstaltens ordningsstadga, svikligt förfarande och våldsamt eller hotfullt beteende. Störning av lektionerna är ett framträdande fenomen i fråga om arbetsron i skolan. Olika former av störningar är bl.a. högljudd ankomst till klassen, prat utan tillstånd, högljutt beteende, strövande omkring i klassen och vägran att delta i arbetet. På rasterna störs eleverna bl.a. av våld, vandalism, oreda och stöld (Työrauha tavaksi, Utbildningsstyrelsen 2009). Uppförandet och störningar behandlas bl.a. i skolans ordningsstadga och i allmänna verksamhets- och uppförandeanvisningar.

Under 2000-talet har arbetsron i skolorna ett flertal gånger varit föremål för samhälls- och pedagogisk diskussion. Det har påvisats att arbetsron påverkar bl.a. trivseln i skolan och inlärningsresultaten. Av flera myndighets- och akademiska utredningar och undersökningar om denna fråga framgår att trots att inlärningsresultaten är goda även internationellt sett så är läget i fråga om trivseln och arbetsron i skolan inte bra i internationell jämförelse.

Enligt Utbildningsstyrelsens utredning Työrauha tavaksi från 2009 består skolans arbetsro av fyra olika områden. Ett av dessa områden utgörs av skolans verksamhetskultur som innefattar bl.a. skolans gemenskap, skolans gemensamma verksamhetsprinciper, samarbetet och den yrkesövergripande sakkunskapen hos lärarna, kravet på jämlikhet och konsekvens i verksamheten samt samarbetet mellan hemmet och skolan.

Ett annat viktigt verksamhetsområde som påverkar arbetsron är bemötandet av och omsorgen om eleven. Till denna delhelhet hör bl.a. omsorgen om eleven, delaktighet, samverkan och förtroende mellan eleven och läraren. De pedagogiska lösningar som används och bl.a. lärmiljön och skolarkitekturen har enligt dagens uppfattning en stor betydelse för främjandet av trivseln i skolan och arbetsron. Utgående från internationella undersökningar (bl.a. PISA 09-undersökningen och WHO-skolelevsundersökningen) kan man konstate-

ra att det inom detta delområde ännu kvarstår arbete.

Disciplin, regler och övervakning, utgör en del av de invecklade faktorer som inverkar på skolfreden. En undersökning om arbetsron i skolorna vittnar om att begreppet arbetsro är subjektivt, relativt och föränderligt. Bedömningen av begreppet påverkas åtminstone av bedömarens syn på målen och metoderna för fostran och undervisningen. Lärarens definition av bra arbetsro motsvarar inte nödvändigtvis elevens eller en annan lärares uppfattning. Arbetsron, oberoende av om den upplevs som ro att undervisa och arbeta, inlärningsro eller ro att vistas i skolan, anses genomgående vara viktig för välmåendet. Till exempel har man avstått från kravet på absolut tystnad, som förknippas med auktoritär fostran, i och med att inlärningsbegreppet och pedagogiken utvecklats. Arbetsron ses som ett redskap och hur den förverkligas bedöms utgående från om målen för undervisningen och fostran i läroplanen uppnås. En störning i arbetsron kan definieras som en situation som leder till att uppnåendet av målen för inläringen försvåras eller hindras. Arbetsron har traditionellt hanterats utgående från störningar i arbetsron och ingripandet i dem, men i forskningen och även i skolornas verksamhet har tyngdpunkten flyttats i riktning mot förebyggande av störningar.

Enligt undersökningar leder en auktoritär inställning till fostran hos läraren inte till bättre arbetsro utan det förefaller vara tvärtom. En alltför sträng kontroll och bestraffningskultur anses till och med skada utvecklingen av elevens självbehärskning. Läraren kan inte på samma sätt som tidigare stödja sig på den auktoritära position som skolan ger. Däremot verkar en auktoritet som bygger på ömsesidigt förtroende och ömsesidig respekt främja arbetsron. Om läraren inte kan skapa pedagogisk auktoritet för sig själv i elevernas ögon och om man inte har förtroende för honom eller henne är störningar i arbetsron mycket sannolika. (Työrauha tavaksi, Utbildningsstyrelsen 2009, som hänvisar till undersökningarna Helamaa 2008, Saloviita 2007 och Kinnunen 2008.)

En del av lärarnas metoder för att upprätthålla arbetsron är förebyggande, medan

andra har att göra med att lösa störande situationer. Metoderna kan också indelas enligt om de bygger på belöning eller bestraffning. Det finns stora skillnader mellan lärarna i användningen av straff. Undersökningar bekräftar dock inte att bestraffning väsentligt bidrar till bättre arbetsro eller inlärningsresultat. Traditionella disciplinära straff kan råda bot på störningar men inte på orsakerna till dem. Undersökningar om arbetsro påvisar att lärarna har tillgång till ett brett urval individuella sätt att bemöta störningar i arbetsron. Det väsentliga i användningen av såväl straff som belöningar är konsekvens och jämlikhet.

Genom skolhälsoenkäterna har man årligen utrett störande uppförande i skolorna. I skolhälsoenkäten åren 2010—2011 svarade 47 procent av eleverna att det inte råder bra arbetsro i deras klass. Enligt enkätresultatet har situationen varit den samma under hela 2000-talet. Resultaten från skolhälsoenkäterna bekräftar att stämningen varierar även inom en och samma skola. Variationen är till och med större än mellan olika skolor. Arbetsron och stämningen i klassen har ett samband med lärarens ledningssätt. (Jorma Kuuselas analys av PISA-materialet som gäller Finland 2000 och 2003 i Utbildningsstyrelsens publikation Työrauha tavaksi från 2009 samt undersökningarna Kiviniemi 2000, Steinberg 2006 och Blomberg 2008, som nämnda utredning hänvisar till). Läraren ska tillsammans med eleverna skapa egna spelregler och verksamhetsnormer för varje klass. Enligt utredningar och undersökningar är klara och gemensamt överenskomna regler ett viktigt sätt att upprätthålla arbetsron. (Työrauha tavaksi, Utbildningsstyrelsen 2009, som hänvisar till Helamaa 2008).

Enligt statistiken som bygger på skolhälsoenkäterna var mobbning, störning av lektionerna och fysiskt våld mellan eleverna de vanligaste störningarna. Under läsåren 2008—2009 förekom mobbning mellan elever i 94 procent av skolorna. Fysiskt våld mellan eleverna, exempelvis slagsmål, förekom i 74 procent av skolorna, störning av lektionerna i 88 procent, vandalism i 62 procent samt stölder och snatteri i 37 procent av skolorna. Hot, våld och mobbning riktat mot

lärarna hade observerats i 21 procent av skolorna. Störande situationer är en aning vanligare i stora skolor eller i skolor med årskurserna 7—9. Bombhot eller motsvarande hade förekommit i 6 procent av skolorna och en utomstående person som orsakar störning

hade förekommit i 8 procent av skolorna. Situationer där en elev skadat en lärare hade förekommit i 13 procent av skolorna. Enligt statistiken är situationer med fysiskt våld ovanligare i årskurserna 1—6 och i små skolor.

Tabell Förekomsten och registreringen av störningar och problemsituationer läsåret 2008—2009, grundskolornas fördelning i procent.

	Inga uppgifter	Förekom inte	Förekom, registrerades inte	Förekom och enskilda fall registrerades	Förekom, registrerades, statistik-sammandrag	Totalt % (N)
Mobbning bland elever	1	6	27	64	3	100 (1 776)
Störning av lektioner	2	10	50	37	1	100 (1 785)
Fysiskt våld mellan elever (t.ex. slagsmål)	2	24	24	49	1	100 (1 781)
Vandalism	3	34	28	34	0	100 (1 780)
Stöld, snatteri	6	57	15	22	0	100 (1 775)
Elev som hotat lärare med våld	4	76	5	15	1	100 (1 777)
Elev som skadat lärare	4	84	3	9	1	100 (1 780)
Lärare mobbat elev/elever	13	83	2	2	0	100 (1 781)
Sexuella trakasserier mellan elever	15	71	8	6	0	100 (1 784)
Hot/skadevållande med vapen (kniv e.d.)	5	90	1	4	0	100 (1 784)
Utomstående person som uppträder aggressivt/hotfullt i skolan	3	89	5	3	0	100 (1 782)
Bombhot eller motsvarande hot	3	91	1	4	1	100 (1 779)

Enligt uppgifter från Åbo universitets uppföljande undersökning om antimobbningsprogrammet KiVa-skola mobbades 16 procent av eleverna i årskurs 1—6 och nio procent av eleverna i årskurs 7—9 upprepade gånger år 2012. Eleverna som mobbade andra utgjorde omkring 8 procent av bägge åldersgrupperna år 2012. I undersökningen deltar ca 1 000 skolor varje år.

Enligt rättspolitiska forskningsinstitutets undersökning riktad till lärarna i årskurserna

7—9 från 2008 är det vanligt bland eleverna med uppförande som kränker lärarna och omkring hälften av alla lärare hade upplevt kränkande uppförande från eleverna. Sju procent av lärarna hade hotats med våld och sju procent hade utsatts för våld. Enligt undersökningen är resultaten i stort sett de samma jämfört med undersökningen från 1997.

Enligt rättspolitiska forskningsinstitutets utredning om ungdomars brottsliga beteende

och upplevelser som offer (Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2012) har ungefär 40 procent av ungdomarna i åldern 15–16 år åtminstone en gång under årets lopp varit borta från skolan utan tillstånd, 21 procent har gjort sig skyldiga till skolmobbing, 20 procent har stulit från skolan och 15 procent har gjort sig skyldiga till vandalism i skolan. Av samma utredning framgår att nio procent medhaft vapen, men det frågades inte om medhavande av vapen uttryckligen i skolan.

Alla elever som beter sig aggressivt, hotfullt och störande är inte psykiskt sjuka. Största delen är socialt missanpassade och hämningslösa och hos en del är hemförhållandena så svåra att det framträder som störande beteende och sökande efter uppmärksamhet hos barnet. I sådana fall kan man tala om ett behov av social rehabilitering varvid det i första hand är barnskyddet (barn- och familjearbetet) som har hand om barnets och familjens ärenden. Behovet av omsorg och specialiserad sjukvård kan framträda som brist på sociala färdigheter, depression och motsvarande beteendeproblem. Hämningslöshet, dvs. överdrifter i beteendet, är ofta ett resultat av brist på omsorg och handledning. Bristande välmående hindrar barnet från att integreras i skolan och gruppen och leder till att barnet tappar greppet om den egna inläringen och skolgången. Alla som mår dåligt behöver inte psykiatrisk hjälp utan någon annan form av omsorg. Ändå bör en del av eleverna som behöver hjälp anvisas till den specialiserade sjukvården och därifrån eventuellt även till sjukhusundervisningen. Om symtomen fortgår länge, omgivningens inställning är likgiltig och stödåtgärderna uteblir så leder det ofta till att problemen hopar sig och hos en del till att det psykiska välmåendet förstörs.

I gymnasielagstiftningen ingår motsvarande bestämmelser i fråga om arbetsron som i lagstiftningen om den grundläggande utbildningen. En studerande i gymnasiet har enligt 21 § i gymnasielagen (629/1998) rätt till en trygg studiemiljö. I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren enligt gymnasielagen utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbing

och trakasseri samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och förverkligas. Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ge bestämmelser om hur denna plan ska utarbetas. Detta gäller dock varken sådana grunder för läroplanen eller sådana läroplaner som är avsedda för vuxenutbildningen. Några ordningsstadgor eller andra ordningsbestämmelser behöver inte heller godkännas för vuxenutbildningen.

Enligt 21 § i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller utfärda andra ordningsbestämmelser som läroanstalten ska tillämpa för att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt trygghet och trivsel i skolsamfundet. I ordningsstadgan och andra ordningsbestämmelser kan utfärdas sådana regler om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet. Dessutom kan regler utfärdas om hur läroanstaltens egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i läroanstaltsbyggnaden och på läroanstaltsområdet.

Enligt grundrapporten Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa från 2008 är vandalism och stölder de vanligaste störningarna i gymnasiet som kräver en skriftlig utredning. Av gymnasierna hade 4 % anmält hot med våld mot en annan elev eller skolans personal. I en tredjedel av skolorna förekom det fall där det behövdes krishjälp. Endast ett par procent av gymnasierna hade anmält problemsituationer med sexuella trakasserier som ledde till skriftlig utredning. Av de gymnasier som svarade på enkäten meddelade 6 % att det under det gångna läsåret förekommit bombhot eller något motsvarande hot. Av gymnasierna meddelade 2 % att det under läsåret förekommit en störning som handlade om hot med ett vapen av något slag (kniv e.d.).

I lagstiftningen om yrkesutbildningen ingår motsvarande bestämmelser i fråga om arbetsron som i lagstiftningen om den grundläggande utbildningen och i gymnasielagstiftningen. Enligt 28 § i lagen om yrkesutbildning (630/1998) har en studerande rätt till en trygg studiemiljö. Målet för yrkesutbildningen är att stödja de studerandes utveckling till

goda och harmoniska människor och samhällsmedlemmar. Den utbildning som ordnas för ungdomar ska genomföras i samarbete med hemmen. I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och förverkligas. Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ge bestämmelser om hur denna plan ska utarbetas.

Utbildningsanordnaren ska godkänna en ordningsstadga eller utfärda andra ordningsbestämmelser som läroanstalten ska tillämpa för att främja den interna ordningen i läroanstalten, ostörda studier samt trygghet och trivsel i läroanstaltssamfundet. I ordningsstadga och andra ordningsbestämmelser kan utfärdas sådana regler om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet. Dessutom kan regler utfärdas om hur läroanstaltens egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i läroanstaltsbyggnaden och på läroanstaltsområdet. Bestämmelserna motsvarar bestämmelserna i gymnasielagen.

Enligt grundrapporten Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa 2008 var vandalism den mest registrerade störningen läsåret 2007—2008 och vandalism hade registrerats i över hälften av läroanstalterna. Stölder (46 %) och situationer som krävde krishjälp (45 %) förekom i närmare hälften av läroanstalterna. Misshandel av personalen var ovanligt (6 %). Man frågade läroanstalterna också hur många störningar eller problemsituationer som förekommit under läsårets lopp. Situationer som krävde krishjälp samt bombhot eller motsvarande händelser var bäst kända. I 82 % av läroanstalterna fanns det inte uppgifter om sexuella trakasserier eller så förekom sådant inte. I ett fåtal fall fanns det uppgifter om utomstående personer som orsakade störning på skolområdet. Var tionde läroanstalt meddelade om hot med vapen (kniv e.d.) och bombhot. Resultaten visar att olika problem samt vandalism eller problemsituationer med olika slags våld måste behandlas i läroanstaltens vardag ofta. På en del problemsituationer måste man reagera med både disciplinära åtgärder och åtgärder inom elevvården.

Tabell Störningar eller problemsituationer som ledde till skriftlig utredning läsåret 2007—2008. Läroanstalternas fördelning i procent.

Störning/Problemsituation	Inga uppgifter	Inga fall	Har förekommit		Totalt % (N)
			Antalet inte känt	En eller flera	
Mobbning	13	25	2	59	100 (160)
Vandalism	8	37	25	30	100 (158)
Stölder, snatteri	11	43	22	23	100 (162)
Studerande hotat personalen med våld	16	44	32	7	100 (162)
Studerande hotat en annan studerande med våld	17	44	17	22	100 (162)
Situation eller incident som krävt krishjälp	4	50	17	29	100 (161)
Störningar under period för inläring i arbetet	16	54	17	13	100 (162)
Fysiskt våld mellan studerandena	9	55	14	22	100 (162)
Sexuella trakasserier	27	55	7	11	100 (161)

Utomstående person som stör i läroanstalten	12	73	8	6	100 (161)
Hot/skadevållande med vapen (kniv e.d.) i läroanstalten	7	82	2	8	100 (162)
Bombhot eller motsvarande hot	4	86	2	8	100 (160)
Studierande som skadat personalen	8	86	2	4	100 (161)

Disciplin och tillrättavisning

För att trygga arbetsron och en trygg lärmiljö behövs metoder för att ingripa i olämpligt uppförande hos en elev. Bestämmelser om arbetsron och disciplinen i skolan ingår bl.a. i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) och motsvarande förordning (852/1998), gymnasielagen (629/1998) och -förordningen (810/1998), lagen (630/1998) och förordningen (811/1998) om yrkesutbildning, statsrådets förordning om riksomfattande mål för och timfördelningen i den grundläggande utbildningen (1435/2001, ändrad genom förordning 422/2012), statsrådets förordning om allmänna riksomfattande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen (955/2002), strafflagen (39/1989), skadeståndslagen (412/1974) samt i Utbildningsstyrelsens bestämmelse om grunderna för läroplanen och den lokala utbildningsanordnarens lagstadgade läroplan. Därtill måste man beakta grundlagens bestämmelser, förvaltningslagen som reglerar förvaltningens allmänna grunder och verksamhetssätt samt förvaltningsprocesslagen i fråga om ändringssökande. I fråga om en kommunal utbildningsanordnare regleras de administrativa arrangemangen av kommunlagen (365/1995).

Förvaltningslagens allmänna principer för förvaltningen måste beaktas i disciplinen och tillrättavisningen i skolor och läroanstalter. Även skadeståndslagens bestämmelse om skadestånd måste beaktas ifall materiella skador ingår i de fall som utreds. Enligt 2 kap. 1 § i skadeståndslagen ska den som uppsåtligt eller av vållande förorsakar annan skada ersätta den. Om någon som ej fyllt aderton år förorsakar skada ska han, enligt 2 kap. 2 § i skadeståndslagen, ersätta skadan i den mån det prövas skäligt med hänsyn till

hans ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, skadevållarens och den skadelidandes ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter. I 3 kap. 4 § i strafflagen (13.6.2003/515) bestäms att för straffansvar enligt strafflagen förutsätts att gärningsmannen vid tidpunkten för gärningen har fyllt femton år och är tillräckelig. Polisen kan göra en förutredning även i fråga om ett brott som begåtts av en person under femton år.

I skolor och läroanstalter förekommer situationer där antingen en elev eller personalen måste försvara sig mot ett överhängande angrepp. I 4 kap. 4 § i strafflagen (13.6.2003/515) bestäms att en försvarshandling som är nödvändig för att avvärja ett överhängande angrepp är tillåten som nödvärn. I situationen måste man dock beakta angreppets art och styrka, försvararens och angriparens person samt övriga omständigheter.

I samband med bestämmelserna om en trygg studiemiljö i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning bestäms det om undervisnings- och utbildningsanordnarnas skyldighet att godkänna en ordningsstadga eller utfärda andra ordningsbestämmelser som ska främja den interna ordningen, ostörda studier samt trygghet och trivsel i skolgemenskapen. I ordningsstadgan och andra ordningsbestämmelser kan utfärdas sådana regler om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln. Dessutom kan regler utfärdas om hur skolans eller läroanstaltens egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i skolbyggnaderna och på skolområdet. Ifrågavarande regler är skolans eller läroanstaltens interna regler för att göra verksamheten tydligare och smidigare. Förfarande som utan tillstånd och motiv strider mot dessa regler kan leda till disciplinära åtgär-

der. Ordningsreglerna kan dock inte avvika från de grundläggande rättigheter och friheter som bestäms om i grundlagen eller andra lagstadgade ärenden. Till exempel kan förpliktelsen enligt skadeståndslagen inte utvidgas. Det handlar inte om delegering av den lagstiftande makten utan om rätten att utfärda territoriellt begränsade myndighetsbestämmelser av allmän karaktär. Bestämmelsen om ordningsstadgor hör samman med skyldigheten att uppföra sig korrekt. Skolans och läroanstaltens ordningsstadga får inte strida mot lagen. Enligt undervisningsministeriets arbetsgruppspromemoria som utarbetades under beredningen av lagen om grundläggande utbildning omfattar ordningsreglerna inte skolresorna. Denna tolkning har gjorts även i beslut av biträdande justitiekansler.

Lärarna och rektorena har helhetsansvaret för skolans och läroanstaltens fostrande verksamhet. Bestämmelserna om disciplin, tillrättavisa och säkerhet i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning styr verksamheten i störningssituationer. Lagstiftningen känner till ett begränsat antal metoder för att disciplinera och tillrättavisa en elev och studerande. Disciplinära åtgärder ska graderas med beaktande av det olämpliga uppförandets karaktär och eventuella upprepningar. Andra än lagstadgade metoder får inte användas i skolor och läroanstalter. En elev och studerande får dock talas till rätta för sådant klandervärt uppförande som inte förutsätter disciplinär bestraffning eller tillrättavisa av eleven. Vid användning av åtgärder för disciplinering, tillrättavisa och säkerhet måste man beakta förvaltningens allmänna rättssäkerhetsprinciper. Besträffningen ska bygga på sakliga, allmänt accepterade och objektiva orsaker. Oberoende av gärningsmannen ska man för likadana gärningar påföra likadana sanktioner, dock på så sätt att upprepade gärningar kan beaktas som en graverande faktor. Disciplinära åtgärder får inte användas för andra ändamål, dvs. tillrättavisa ska inte användas i syfte att hämnas eller kränka. Besträffnings- och tillrättavisationsmetoderna ska också stå i proportion till gärningen.

Metoderna som bestäms om i 36 § i lagen om grundläggande utbildning är, från den

lindrigaste till den strängaste, tillsägelse att lämna klassrummet för den tid som återstår av lektionen, kvarsittning, skriftlig varning och avstängning för viss tid. Skriftlig varning och avstängning för viss tid är disciplinära straff. Kvarsittning och avlägsnande från klassen är tillrättavisationsåtgärder. Enligt lagen kan en elev som stör undervisningen bli tillsagd att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen, eller en skoltillställning. Avlägsnande för en kortare tid är också möjligt. En elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk kan ges högst två timmars kvarsittning. Om detta inte räcker kan eleven ges en skriftlig varning. Om förseelsen är allvarlig eller om en elev fortsätter att uppföra sig olämpligt efter att ha fått kvarsittning eller en skriftlig varning, kan eleven avstängas för högst tre månader. En elev kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst den återstående arbetsdagen, om det föreligger en risk för att en annan elev eller en person som arbetar i skolan eller i ett annat undervisningsutrymme blir lidande av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtillhörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av elevens störande uppförande. Då handlar det i första hand om en säkerhetsåtgärd genom vilken man skyddar de övriga eleverna och personalen.

Vidare kan en elev som försummat sina hemuppgifter åläggas att utföra sina uppgifter efter skoldagens slut. Då handlar det dock inte om egentlig tillrättavisa utan snarare om stödundervisning, vars användning som tillrättavisationsmetod inte är ändamålsenlig.

I 36 a § i lagen om grundläggande utbildning bestäms om förfarandet i disciplinärenden samt om verkställighet av avstängning. Innan en elev ges kvarsittning, ges en skriftlig varning eller avstängs för viss tid ska, enligt 36 a § i lagen om grundläggande utbildning, den handling eller försummelse som åtgärden grundar sig på preciseras, eleven höras samt annan behövlig utredning skaffas. Innan en elev påförs disciplinstraff ska hans eller hennes vårdnadshavare ges tillfälle att bli hörd. Om andra åtgärder enligt 36 § ska

elevens vårdnadshavare underrättas och om att eleven förvägras undervisning ska den myndighet som sköter uppgifter i samband med verkställigheten av socialvården i den kommun där skolan är belägen underrättas vid behov. Om avstängningen för viss tid och den skriftliga varningen ska ett beslut utfärdas och andra åtgärder enligt 36 § ska registreras. Ändring i beslutet kan sökas genom besvär till förvaltningsdomstolen inom 14 dagar. I andra beslut enligt 36 § i lagen om grundläggande utbildning, såsom kvarsittning eller avlägsnande från klassen och förvägrande av undervisning, kan man inte söka ändring genom besvär.

Då en elev har uppfört sig så våldsamt eller hotfullt att säkerheten för en annan elev eller en person som arbetar i skolan eller i ett annat undervisningsutrymme blivit lidande eller allvarligt äventyrats, och det finns en uppenbar risk för att det våldsamma eller hotfulla uppförandet upprepas, kan ett beslut om avstängning för viss tid verkställas innan det har vunnit laga kraft.

I 36 b § i lagen om grundläggande utbildning bestäms om avlägsnande av en elev som uppför sig störande och äventyrar säkerheten. Lyder en elev inte en uppmaning att avlägsna sig har rektorn och läraren rätt att avlägsna eleven från klassrummet eller ett annat utrymme där det ges undervisning, eller från en skoltillställning. Rektorn och läraren har också rätt att avlägsna en elev från skolans område, om eleven inte avlägsnar sig efter att ha fått veta att han eller hon avstängts från undervisningen. Rektorn och läraren kan agera tillsammans eller var för sig. Försöker en elev som ska avlägsnas förhindra detta genom att göra motstånd, har rektorn och läraren rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att få eleven avlägsnad och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Det är förbjudet att använda maktmedelsredskap för att avlägsna eleven. Maktmedlen som används mot eleven ska alltid stå i rätt proportion i förhållande till målet, dvs. man ska sträva efter att uppnå målet med minsta möjliga kraft. Maktmedlen ska alltid tydligt riktas till målet om att upp-

rätthålla ordningen, de får inte användas för att straffa en elev. Om läraren eller rektorn använt sig av maktmedel ska han eller hon lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren. Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen (39/1889).

I 36 c § i lagen om grundläggande utbildning bestäms om verkningarna av anhängigt åtal och domstols beslut på disciplinärt förfarande. Under den tid då åtal mot en elev är anhängigt vid allmän domstol får enligt paragrafen inte disciplinärt förfarande av samma skäl inledas eller fortsättas mot eleven. Om en domstol har frikänt en elev, får inte disciplinärt förfarande av samma skäl inledas eller fortsättas annat än på grund av en sådan omständighet som inte kan betraktas som ett brott men som kan medföra en disciplinär bestraffning. Om en domstol har dömt en elev till straff, får eleven inte av samma skäl påföras disciplinstraff. En elev kan dock avstängas för viss tid, om det med hänsyn till elevens brott eller omständigheter i samband med det är motiverat.

Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Enligt 2 § i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. I all offentlig verksamhet ska lag noggrant iaktas. I 36 § samt 36 a—c § i lagen om grundläggande utbildning finns uttömmande bestämmelser om metoder för att disciplinera och tillrättvisa en elev samt om förfarandet i fråga om dessa. Andra metoder för att disciplinera och tillrättvisa än sådana som bygger på nämnda lagar får inte användas. Denna tolkning har bekräftats i flera beslut som de högsta laglighetsövervakarna gjort i klagomålsärenden. Bland annat har återkallelse av tillstånd att avlägsna sig från skolområdet eller spelförbud i skolans idrottslag inte kunnat användas som disciplin- eller tillrättvisningsåtgärder. Att ha en elev att skriva uppsatser har ansetts vara ett disciplinärt straff som inte bygger på lagen. Denna tolkning ges bl.a. i biträdande justitiekanslers beslut 16.8.2012.

Enligt 18 § i förordningen om grundläggande utbildning fattas beslut om att i enlighet med 36 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning ge kvarsittning, att i enlighet med paragrafens 2 mom. uppmana en elev att lämna klassrummet eller något annat rum där undervisningen ges eller att i enlighet med paragrafens 4 mom. ålägga en elev att utföra uppgifter efter skoldagens slut av elevens lärare. Beslut om att i enlighet med 36 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning uppmana en elev att lämna en skoltillställning fattas av rektor eller en lärare. Beslut om att i enlighet med 36 § 3 mom. i lagen om grundläggande utbildning förvägra en elev undervisning fattas av rektor. Skolgångsbiträden eller skolans övriga personal har inte behörighet att vidta sådana disciplin-, tillrättaviserings- eller säkerhetsåtgärder som avses i lagen om grundläggande utbildning.

Enligt 14 § i kommunallagen kan beslutanderätt i ett ärende som inbegriper utövning av administrativt tvång endast delegeras till ett organ. I undervisningsväsendet är det ett kollegialt organ som beslutar om avstängning av en elev. Detta organ är exempelvis en nämnd som ansvarar för undervisningen i kommunen eller skolans direktion, vilkas behörighet har definierats i kommunens instruktioner eller någon motsvarande handling. Samtidigt som beslut fattas om avstängning för viss tid ska det beslutas om verkställighet innan beslutet har vunnit laga kraft och om verkställighetstidpunkten.

I syfte att garantera en trygg studiemiljö har utbildningsanordnaren enligt 31 a § i lagen om grundläggande utbildning skyldighet att se till att nödvändig elevvård ordnas för en elev som fått ett disciplinärt straff eller

förvägrats undervisning för den återstående arbetsdagen. Vidare ska det beaktas att eleven inte får lämnas utan tillsyn i samband med tillrättaviserings- och säkerhetsåtgärder. Noggrannare förfaranden beskrivs inte i lagen. Utbildningsanordnaren bör ordna undervisning som förhindrar att en elev som är avstängd på viss tid blir efter årskursens och undervisningsgruppens framsteg. För en avstängd elev utarbetas en personlig plan som bygger på läroplanen och enligt vilken undervisningen verkställs och inläringen uppföljs.

Den största utredningen kring frågor om disciplin och arbetsro i skolor har gjorts som en del av samarbetet mellan Utbildningsstyrelsen och Stakes (THL) som inleddes hösten 2006 (TedBM-projektet). Målet med samarbetet är att samla information om främjandet av hälsa och välfärd i grundskolor och läroanstalter på andra stadiet. Som en del av projektet har man genomfört fyra riksomfattande enkäter åren 2008, 2010, 2011 och 2012. Av Utbildningsstyrelsens publikation Hyvinvoimin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa 2009, som bygger på TedBM 2010-rapporten, framgår att det finns skillnader i åtgärderna för tillrättaviserings- och disciplinering av elever och i säkerhetsåtgärderna såväl mellan kommuner som mellan skolor och att lagstiftningen åtminstone inte i fråga om att registrera åtgärderna är känd till alla delar eller så iaktas den inte av någon annan orsak. Av samma utredning framgår att olämpligt uppförande hos elever är vanligt. I utredningen rapporteras om åtgärder för tillrättaviserings-, disciplinering- och säkerhet som riktar till eleverna.

Tabell: Användning av åtgärder för tillrättavisning, säkerhet och disciplinering läsåret 2010—2011. Grundskolornas fördelning i procent.

	Inga uppgifter	Inga alls	Uppgifter finns, antalet inte angivet	Uppgifter finns, antalet angivet	Totalt % (N)
Kvarsittning	16	14	12	58	100 (2 057)
Avlägsnande från klassrummet	48	18	10	25	100 (2 050)
Skriftlig varning	2	75	4	19	100 (2 052)
Avstängning för viss tid	2	89	3	6	100 (2 049)
Förvägran av undervisning för den återstående arbetsdagen	10	65	5	20	100 (2 049)

Tabell: Användning av åtgärder för tillrättavisning, säkerhet och disciplinering läsåret 2008—2009. Grundskolornas fördelning i procent.

	Inga uppgifter	Uppgifter finns, antalet inte angivet	Uppgifter om antalet finns		Totalt % (N)
			Inga alls	En eller flera	
Kvarsittning	18	21	15	46	100 (1 705)
Förfarande som ersätter kvarsittning	46	18	11	26	100 (1 748)
Avlägsnande från klassrummet	50	14	18	18	100 (1 743)
Skriftlig varning	6	5	75	14	100 (1 735)
Avstängning för viss tid	4	2	90	3	100 (1 744)
Förvägran av undervisning	8	4	81	7	100 (1 745)

Tabell Antalet tillrättavisnings- och disciplinåtgärder i förhållande till elevantalet. Medeltal och kvartilavvikelser i hela materialet och enligt skoltyp 2008—2009.

	Skolor som anmäلت antalet	Medeltal N/100	Kvartilavvikelsegränser N/100
ALLA SKOLOR			
Kvarsittning	1 098	7,7	1,0—26,4
Förfarande som ersätter kvarsittning	657	4,8	0,0—14,6
Avlägsnande från klassrummet	647	0,7	0,0—7,0
ÅRSKURS 1—6			
Kvarsittning	771	4,7	0,0—13,5
Förfarande som ersätter kvarsittning	482	4,1	0,0—13,6
Avlägsnande från klassrummet	508	0,0	0,0—5,0
ÅRSKURS 7—9			
Kvarsittning	176	51,6	22,6—93,0
Förfarande som ersätter kvarsittning	92	9,3	2,3—21,0
Avlägsnande från klassrummet	70	7,7	2,7—13,2
ÖVRIGA*			
Kvarsittning	151	16,4	4,1—46,3
Förfarande som ersätter kvarsittning	83	6,2	1,0—15,3
Avlägsnande från klassrummet	69	2,5	0,0—7,8

*Årskurserna 1—9 och andra årskurskombinationer

Åtgärder för tillrättavisning, säkerhet och disciplinering var vanligast i Södra Finland, i storstäder och i skolor med ett stort elevantal och i årskurserna 7—9. I förhållande till elevantalet är åtgärder för tillrättavisning och disciplinering över lag vanligare i årskurserna 7—9 än i årskurserna 1—6. Den vanligaste åtgärden är kvarsittning. Användningen av kvarsittningar är klart vanligare i årskurserna 7—9 än i årskurserna 1—6. Enligt utredningen hade 15 % av skolorna inte alls använt kvarsittningar under läsåret 2008—2009. Under årets lopp hade kvarsittning använts 7,7 gånger per hundra elever och användningen av den var flerfald vanligare i årskurserna 7—9 än i årskurserna 1—6. En femtedel av skolorna som använder sig av kvarsittning kunde dock inte bedöma antalet utnyttjade åtgärder.

Omkring en tredjedel av skolorna som kände till antalet åtgärder meddelade att avlägsnande från klassrummet använts. Avlägsnande hade dock använts endast 0,7 gånger per hundra elever under årets lopp. I årskurserna 1—6 hade denna åtgärd nästan

inte använts alls utan det förefaller vara en åtgärd som uttryckligen används i årskurserna 7—9. I årskurserna 7—9 och i andra skolor med årskurserna 1—9 eller andra årskurskombinationer är avlägsnande från klassrummet vanligare, likaså i skolor med ett stort antal elever. Förvägran att delta i undervisningen för den återstående skoldagen hade använts sällan. Av skolorna meddelade 81 % att det inte använts en enda gång. Därtill meddelade 8 % att de inte visste om förvägran använts. Skriftliga varningar hade använts i 19 % av skolorna. Avstängning på viss tid hade använts i endast 5 % av skolorna.

Lsåret 2008—2009 hade 44 % av skolorna använt ett alternativt förfarande i stället för kvarsittning, exempelvis fostrande samtal. Av deltagarna meddelade endast 11 % att de visste att man inte använt alternativa förfaranden i skolan. Resten av deltagarna visste inte om alternativa förfaranden använts. Enligt statistiken har man i årskurserna 1—6 oftare använt ett förfarande som ersätter kvarsittning än i årskurserna 7—9. Motsvarande

uppgifter för 2010—2011 samlades inte. Av de mottagna svaren kan man observera att många skolor inte har haft säker information om de metoder som använts. Brister i skolornas registreringspraxis försämrar resultatens tillförlitlighet.

Utgående från TedBM-statistiken och länsstyrelsernas utredningar från 2005—2011 kan man inte tala om någon stor förändring i användningen av disciplin- och tillrättavsningsmetoder.

I gymnasielagen finns bestämmelser om disciplinära metoder, förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av disciplinära straff, avlägsnande av en studerande som uppför sig störande eller äventyrar säkerheten samt om verkningarna av anhängigt åtal och domstols beslut på disciplinärt förfarande. Liksom inom den grundläggande utbildningen ska en studerande inom gymnasieutbildningen enligt lagen utföra sina uppgifter samvetsgrant och uppträda korrekt.

En studerande som stör undervisningen kan bli tillsagd att lämna klassrummet eller ett annat rum där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen, eller en tillställning som arrangeras av läroanstalten. En studerande som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen eller gör sig skyldig till fusk kan ges en skriftlig varning som ett disciplinärt straff. Om förseelsen är allvarlig eller om den studerande fortsätter att uppföra sig olämpligt efter en skriftlig varning kan den studerande avstängas från läroanstalten för en viss tid, högst ett år, samt uppsägas från elevhemmet för en viss tid eller för den tid som återstår av studierna.

En studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst den återstående arbetsdagen. Bestämmelserna om förfarandet i disciplinärenden samt bestämmelserna om

avlägsnande av en studerande från klassrummet motsvarar bestämmelserna i lagen om grundläggande utbildning med den åtskillnaden att en studerande vid gymnasiet inte har en motsvarande lagstadgad rätt till elevvård.

Om en studerande är föremål för rannsakan med anledning av brott, kan den studerande för den tid som rannsakan pågår avstängas från studierna om detta är motiverat med hänsyn till det brott som han eller hon misstänks ha gjort sig skyldig till eller omständigheter som har samband med detta.

I frågor som gäller en varning som ges till en studerande, avstängning av en studerande på en viss tid, uppsägning av en studerande från elevhemmet för en viss tid eller för den tid som återstår av studierna och avstängning från studierna för den tid som rannsakan med anledning av brott pågår kan man söka ändring genom besvär till förvaltningsdomstolen i enlighet med bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen. Ändring genom besvär får inte sökas i övriga beslut än ovannämnda beslut om disciplinärenden som avses i 26 §.

Enligt grundrapporten Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa 2008 har en stor majoritet av gymnasierna inte alls använt disciplinära straff. Närmare vart tredje gymnasium (29 %) kände inte till avlägsnande av studerande från det rum där undervisningen ges. Var annan svarade att sådana fall inte förekommit överhuvudtaget. Antalet fall var mycket lågt. Vart tionde gymnasium kände inte till fall där man förvägrat deltagande i undervisningen. I fråga om övriga disciplinära straff svarade endast några procent av gymnasierna på detta sätt. Över lag meddelade man att disciplinära straff använts mycket lite.

Tabell Avlägsnande från studielokal och statistisk uppföljning av disciplinåtgärder läsåret 2007—2008. Gymnasiernas fördelning i procent.

Disciplinåtgärd	Inga uppgifter	Inga fall	Ja	
			Antalet inte känt	Antalet känt
Avlägsnande från studielokal	29	50	4	17
Skriftlig varning	2	78	1	19
Förvägran att delta i undervisningen	11	79	2	7
Avstängning på viss tid	2	98	0	0

Enligt lagen om yrkesutbildning ska en studerande utföra sina uppgifter samvetsgrant och uppträda korrekt. Liksom i gymnasielagen och lagen om grundläggande utbildning kan en studerande inom yrkesutbildningen ges en skriftlig varning om han eller hon stör undervisningen, betar sig våldsamt eller hotfullt, gör sig skyldig till fusk eller i övrigt bryter med ordningen vid läroanstalten. Därtill kan en varning ges om en studerande vägrar att visa upp intyg över narkotikatest enligt 34 a § i lagen om yrkesutbildning eller enligt en utredning som avses i 34 a § har använt narkotika för andra än medicinska ändamål så att hans eller hennes funktionsförmåga är nedsatt. Om handlingen eller försummelsen är allvarlig eller om den studerande fortsätter att uppföra sig olämpligt på det sätt som avses ovan efter en skriftlig varning, kan den studerande avstängas från läroanstalten för viss tid, högst ett år, samt uppsägas från elevhemmet för en viss tid eller för den tid som återstår av studierna.

En studerande som stör undervisningen, betar sig våldsamt eller hotfullt eller äventyrar någon annans hälsa eller säkerhet kan bli tillsagd att lämna klassrummet eller ett annat rum där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen, eller en tillställning som arrangeras av läroanstalten. I avvikelse från den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen kan en studerande inom yrkesutbildningen förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller person som arbetar vid läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av elevens våld-

samma eller hotfulla beteende eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande.

Om en studerande vägrar att genomgå kontroller och undersökningar enligt 32 a § 1 mom. i lagen om yrkesutbildning för konstaterande av hälsotillståndet, kan den studerande avhållas från studierna till dess att han eller hon går med på behövliga kontroller och undersökningar. En studerande som vägrar att visa upp ett straffregisterutdrag enligt 32 a § 4 mom. kan avhållas från studierna till dess att han eller hon går med på att visa upp ett straffregisterutdrag.

Beslut om skriftlig varning till en studerande fattas av rektorn. Beslut om indragning och återställande av studierätten, avstängning för viss tid, uppsägning från elevhemmet samt om avhållande från studier fattas av ett av utbildningsanordnaren tillsatt kollegialt organ. I organet ska ingå representanter för åtminstone utbildningsanordnaren, elevvården, lärarna, arbetslivet och de studerande. Innan beslut om indragning av studierätten fattas ska behövlig expertutredning och annan utredning skaffas, och den studerande och den studerandes vårdnadshavare ska ges tillfälle att bli hörda.

Innan en studerande avstängs från läroanstalten, uppsägs från elevhemmet eller ges en skriftlig varning, ska den handling eller försummelse som är orsaken till disciplinstraffet specificeras, behövlig utredning skaffas samt den studerande ges tillfälle att bli hörd. Innan en studerande avstängs från läroanstalten eller uppsägs från elevhemmet ska också den studerandes vårdnadshavare höras. Den stu-

derandes vårdnadshavare ska underrättas om andra disciplinära åtgärder.

I fråga om disciplinstraff, indragning av studierätten och avhållande från studier ska ett skriftligt beslut meddelas. Avlägsnande från klassrummet och förvägrande av undervisning för högst tre dagar ska registreras. Samtidigt som beslut fattas om indragning av studierätten, avstängning för viss tid, uppsägning från elevhemmet eller avhållande från studier ska det beslutas om verkställighet innan beslutet har vunnit laga kraft och om verkställighetstidpunkten.

Om avlägsnande av en studerande som uppför sig störande eller äventyrar säkerheten finns motsvarande bestämmelser som i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen.

Enligt grundrapporten Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa 2008 hade närmare tre av fyra läroanstalter som anmält olika disciplinåtgärder använt skriftlig varning (72 %) och omkring två av tre hade använt uppsägning från elevhemmet (66 %). Mer än var tredje (38 %) läroanstalt som deltog i undersökningen hade använt avlägsnande från undervisningslokal, men ofta (40 %) fanns det inga uppgifter om användningen av ifrågavarande disciplinära åtgärd. Avstängning på viss tid hade använts av 32 % av läroanstalterna som deltog. Tre av fyra (75 %) av de läroanstalter som svarade på undersökningen kände antingen inte till eller hade inte använt förvägran av undervisning som en disciplinär åtgärd. Indragning av studierätt hade använts rätt sällan. Omkring 10 % av deltagarna meddelade att de använt åtgärden, men alla som använt den hade inte uppgifter om antalet fall.

I de läroanstalter som meddelade antalet fall hade en skriftlig varning getts i genomsnitt sex gånger per tusen studerande. Antalet skriftliga varningar per tusen studerande var relativt sett störst i Östra Finlands län och minst i Södra Finlands län.

I de läroanstalter som anmälde antalet fall var avlägsnande från undervisningslokalen en sällsynt disciplinär åtgärd och den förekom omkring fem (4,6) gånger per tusen studerande. Även de regionala skillnaderna var mycket små. I små läroanstalter (färre än 150

studerande) med bara ett studieområde och läroanstalter med få studerande under 18 år var skriftliga varningar och avlägsnande från undervisningslokalen mycket ovanliga disciplinära åtgärder. I läroanstalter med flera studieområden (antalet utbildningsområden 4 eller mer), stora läroanstalter (över 500 studerande) och sådana läroanstalter där andelen studerande under 18 år var störst (50—100 % av studerandena) var avlägsnande från undervisningslokalen enligt resultaten vanligare än i övriga läroanstalter. Vid granskning av de anmälda disciplinära åtgärdernas förekomst i förhållande till antalet studerande kan man konstatera att de används relativt sällan. Enligt statistiken är en skriftlig varning det vanligaste disciplinära straffet som används av läroanstalter som man känner till. I läroanstalter med flera studieområden, stora läroanstalter och läroanstalter där majoriteten av studerandena var under 18 år hade man i genomsnitt använt sig oftare av disciplinära åtgärder än i andra läroanstalter. Omkring var tredje (50 st) läroanstalt som deltog i undersökningen hade varit tvungen att använda avstängning på viss tid och 16 läroanstalter hade varit tvungna att använda indragning av studierätten som disciplinär åtgärd.

Delaktighet samt elevkårer

Enligt 14 § 3 mom. i grundlagen ska det allmänna främja den enskildes möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv. Bestämmelser om jämlikhet finns i 6 § i grundlagen och enligt 2 mom. i paragrafen ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. På basis av 14 § 3 mom. i grundlagen ska man skapa goda förutsättningar för civil inlärning, aktivitet och delaktighet. Nämnda bestämmelse ger tillsammans med 6 § 2 mom. i grundlagen det allmänna till uppgift att även se till barns och ungas möjligheter till samhällelig delaktighet.

FN:s konvention om barnets rättigheter har utarbetats för att trygga barnets särskilda behov och intressen. Konventionen gäller varje person under 18 år. Artikel 12 i FN:s kon-

vention om barnets rättigheter garanterar barnen rätt till delaktighet. Enligt ifrågavarande artikel har barnen rätt att bli hörda och deras åsikt ska beaktas. Barnen har rätt att delta i beslut som gäller dem själva i enlighet med sin ålder och mognad. Utredandet av barnets intressen förutsätter att man utgår ifrån att beakta elevernas åsikter i alla frågor som gäller dem. För att förverkliga detta måste barnet i synnerhet ges en möjlighet att bli hörd i juridiska eller administrativa frågor som rör honom eller henne antingen direkt eller via en representant eller ett organ.

I 47 a § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) bestäms om elevkårsverksamheten. En skola med undervisning enligt lagen om grundläggande utbildning kan ha en elevkår som består av skolans elever. Dess uppgift är att främja samarbetet mellan eleverna och öka elevernas påverkningsmöjligheter och delaktighet i frågor som gäller dem. Inom den grundläggande utbildningen fattas beslut om ordnandet och organiserandet av elevkårens verksamhet av utbildningsanordnaren.

Enligt 27 § i gymnasielagen och 36 § i lagen om yrkesutbildning ska utbildningsanordnaren ge de studerande möjlighet att delta i utvecklandet av utbildningen samt höra dem innan beslut fattas i ärenden som gäller undervisningen eller som annars väsentligt inverkar på de studerandes ställning. Enligt 31 § i gymnasielagen har varje läroanstalt där det ordnas utbildning enligt gymnasielagen en elevkår som består av de studerande. Elevkåren ska främja samarbetet mellan de studerande samt skolarbetet. Elevkåren för de studerandes talan i ärenden som avses i 27 §. Motsvarande bestämmelser finns i 36 § och 41 § i lagen om yrkesutbildning.

I statsrådets förordning av den 28 juni 2012 om mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012) stärktes inläringen och undervisningen i fråga om samhällelig påverkan och samhälleligt deltagande. Enligt 2 § i förordningen stödjer undervisningen elevernas utveckling till aktiva samhällsmedlemmar, ger dem förutsättningar för att verka i ett demokratiskt och jämlikt samhälle samt främjar

en hållbar utveckling. Enligt 3 § i förordningen är målet med undervisningen att stödja ett aktivt medborgarskap och ge eleverna möjligheter till samhälleligt tänkande och samhällelig verksamhet samt att främja en hållbar utveckling. Därtill ska undervisningen stärka elevernas etiska tänkande och handlingsförmåga samt stärka deras medborgerliga färdigheter och kunskap om arbetslivet och entreprenörskap. Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen anvisar utbildningsanordnarna att stödja utvecklingen till aktiva samhällsmedlemmar och att ge förutsättningar för att verka i ett demokratiskt och jämlikt samhälle.

Utbildningsstyrelsens föreskrift från 2004 om grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen förutsätter att demokrati är en central värdering i skolornas verksamhet. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen betonas utöver den samhälleliga kunskapen även elevernas aktiva deltagande. Motsvarande mål ingår även i målen för gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen.

Den 4 februari 2010 fattade statsrådet ett principbeslut om att främja demokratin i Finland. I beslutet ingick 32 åtgärdshelheter vars centrala tema var utvecklingen till medborgare, demokratifostran. Målet var att sänka tröskeln för skolorna att behandla politisk-samhälleliga teman samt att öka metoderna för deltagande och påverkan i skolundervisningen.

Elevkårsverksamheten är en viktig verksamhetsform i stödandet av elevernas lärande i fråga om delaktighet och påverkan samt i utvecklingen av frågor som gäller skolan och eleverna. Genom elevkårsverksamheten kan man främja delaktighets- och påverkningskulturen samt öka kunskapen och färdigheterna för att påverka i skolan, i närmiljön och i samhället.

År 2011 utredde Utbildningsstyrelsen genomförandet av elevkårsverksamheten inom den grundläggande utbildningen. (Demokratiakassatusselvitys. Rapportit ja selvitykset 2011:27.) Av de finskspråkiga skolor med

årskurserna 7—9 som svarade på undersökningen hade 99 procent och av skolorna med årskurserna 1—9 hade 92 procent en elevkår. Av skolorna med årskurserna 1—6 hade 55 procent en elevkår. Antalet elevkårer har ökat betydligt jämfört med Utbildningsstyrelsens kartläggning av elevkårsverksamheten inom den grundläggande utbildningen år 2005. Då hade endast 12 procent av de deltagande skolorna med årskurserna 1—6 och 92 procent av skolorna med årskurserna 7—9 en elevkår.

I samma undersökning utredde Utbildningsstyrelsen elevernas påverkningsmöjligheter i skolorna. Av skolorna med årskurserna 1—6 meddelade 97 procent att eleverna kunnat påverka klassens regler. I gemensamma grundskolor var motsvarande andel 88 procent och i skolor med årskurserna 7—9 84 procent. Av alla grundskolor som deltog meddelade 65 procent och av alla gymnasier 70 procent att eleverna kunnat påverka skolans regler. Motsvarande andel för årskurserna 7—9 var 74 procent. Av alla grundskolor som deltog meddelade 91 procent att eleverna kunnat påverka arrangemanget av fester och i 88 procent av grundskolorna hade eleverna kunnat påverka skolmiljön. I arrangemanget av temadagar och temaveckor var eleverna starkt delaktiga, eftersom 81 procent av grundskolorna meddelade att eleverna kunnat påverka dem. I över hälften av grundskolorna och gymnasierna (55 %) hade eleverna kunnat påverka skolbespisningen. I största delen av grundskolorna som deltog hade eleverna också påverkat klubbverksamheten och frivilliga projekt.

Elevernas möjligheter att påverka skolans läroplaner bedömdes vara minst i synnerhet i grundskolor, av vilka 12 procent (18 procent av skolorna med årskurserna 7—9) meddelade att eleverna kunnat påverka dem. Av gymnasierna svarade 46 procent att studerandena kunnat påverka läroplanen. Ändå meddelade 42 procent av alla deltagande grundskolor och 51 procent av skolorna med årskurserna 7—9 samt 68 procent av gymnasierna att eleverna kunnat påverka vad och hur man studerar under lektionerna, dvs. olika teman, arbetsmetoder och det egna lärandet, i praktiken det egentliga genomförandet

av läroplanen. Av grundskolorna meddelade 34 procent (49 % av skolorna med årskurserna 7—9) och av gymnasierna 63 % att eleverna kunnat påverka den övriga utvecklingen av skolan.

Sjukhusundervisning

Även barn som är intagna på sjukhus har rätt till grundläggande utbildning. Enligt 4 § 3 mom. i lagen om grundläggande utbildning är en kommun inom vilken ett sjukhus är beläget skyldig att för elever som är patienter på sjukhuset ordna utbildning i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till patientens hälsa och övriga omständigheter. På sjukhusundervisningen tillämpas bestämmelserna i lagen om grundläggande utbildning, vilket förutsätter exempelvis att även undervisningen av elever som är patienter ska ordnas enligt 3 § i lagen om grundläggande utbildning så att elevernas ålder och förutsättningar beaktas. En elev som får sjukhusundervisning följer den egna skolans eller sjukhuskolans läroplan. Målet för sjukhusundervisningen är att upprätthålla lärandet och skolgången samt att stödja målen för elevens vård genom att fokusera på rehabiliteringen som helhet.

En elev som är patient på ett sjukhus är inskriven på sjukhuset. Vården sker mestadels som så kallad avdelningsvård. En elev som får avdelningsvård har en klar rätt till sjukhusundervisning enligt lagen om grundläggande utbildning. Den specialiserade sjukvården avgör om patientens vårdkontakt sker inom öppenvården eller avdelningsvården. Med en elev inom öppenvården avses en elev som är i öppenvård eller poliklinisk vård och som får sjukhusundervisning antingen hemma eller på placeringsorten. En poliklinisk elev har vårdkontakt med en poliklinik inom den specialiserade sjukvården och har rätt till sjukhusundervisning i samband med besöksdagen. Eleven behåller elevplatsen i den egna skolan under sjukhusundervisningsperiodens tid. Det finns inte noggranna bestämmelser i lagen om rätten till sjukhusundervisning för barn i öppenvård, eftersom lagens nuvarande formulering förpliktar att ordna undervisning för någon som är patient på ett sjukhus. La-

gen har dock i regel tolkats så att man även för barn i så kallad öppenvård har kunnat ordna sjukhusundervisning vid behov. Tyngdpunkten i sjukhusundervisningen har delvis på grund av praktiska behov ändrats mot vårdrelationer inom öppenvården och mot stöd och konsultering i övergångsskeden.

Avsikten är att sjukhusundervisningen inleds så fort barnets eller den ungas hälsa tillåter med tillämpande av trestegsprincipen för stöd i lagstiftningen för den grundläggande utbildningen. Den dagliga undervisningsmängden och undervisningens innehåll bestäms av elevens hälsotillstånd. Undervisningstiden kan variera från 1—2 timmar till en hel skoldag. Sjukhusläraren konsulterar också lärarna i barnets eller den ungas egen skola i fråga om de arrangemang som lärandet och skolgången förutsätter. Tiden i sjukhusundervisning varierar från 1—2 dagar till flera år. Långvarigt sjuka elever kan få sjukhusundervisning i flera etapper under den grundläggande utbildningens tid beroende på sitt hälsotillstånd och vårdperioderna.

Sjukhusundervisningen är en del av den grundläggande utbildningen. Den kan indelas i tre skeden. Köskedet i vården och övergången från vård till den egna skolan utgör övergångsskedena i sjukhusundervisningen och den egentliga sjukhusundervisningen sker mellan dessa. För att övergångsskedena ska vara framgångsrika har man märkt att elevens egen skola, dess elevvård samt enheten som ger sjukhusundervisning förutsätts ha beredskap att beakta elevens ofta stora behov av allmänt, intensifierat eller särskilt stöd. Skapandet av ett fungerande samarbete mellan anordnaren av grundläggande utbildning, vårdinstansen och olika intressegrupper är en viktig förutsättning för att verksamheten ska lyckas. Elevens behov i fråga om rehabiliteringen som helhet förutsätter ofta att den så kallade pedagogiska rehabiliteringen som stöd för lärandet och skolgången kan inledas i samarbete mellan den egna skolan och sjukhusundervisningen i ett så tidigt skede som möjligt. Ifall stödåtgärderna som ges vid den egna skolan inte räcker till har eleven i många fall kunnat övergå till sjukhusundervisning som elev inom öppenvården. För att

trygga kontinuiteten i kombinationen av vård som främjar elevens rehabilitering som helhet och undervisning bör det därtill vara möjligt för eleven att i enlighet med sitt hälsotillstånd ännu få det stöd som sjukhusundervisningen erbjuder trots att han eller hon är utskrivna från sjukhuset. Elever har kunnat gå i sjukhusskola som öppenvårdselever i övergångsskeden inom sjukhusvården på basis av ett separat avtal som görs i yrkesövergripande samarbete inom elevvården. På detta sätt får elever som väntar på avdelningsvård eller lämnar en avdelning i vissa fall sjukhusundervisning i övergångsskeden inom vården och polikliniska elever inom den specialiserade sjukvårdens öppenvård har fått sjukhusundervisning som elever inom öppenvården. Eleverna behåller sin elevplats i den egna skolan under den tidsbundna sjukhusundervisningens lopp.

Kriterierna för att bli antagen som elev inom öppenvården bestäms för närvarande på det sätt som utbildningsanordnaren förutsätter eller bestämmer eftersom lagstiftning saknas. Integreringen av elever inom öppenvården i sjukhusundervisningen varierar beroende på sjukhusundervisningsenhetens läge, storlek, resurser och vårdideologi samt beroende på vilken ställning utbildningsanordnaren har gett sjukhusundervisningsenheten i det kommunala servicesystemet för lärande och skolgång. Bedömningen av behovet av undervisning inom öppenvården i enheten som ger sjukhusundervisning görs i samarbete mellan den specialiserade sjukvården, elevens egen skola, vårdnadshavarna och sjukhusundervisningen. Beslutet om att bevilja en undervisningsplats inom öppenvården fattas i sista hand av anordnaren av sjukhusundervisning. Undervisning för elever inom öppenvården ordnas för närvarande i fjorton av totalt tjugonio sjukhusundervisningsenheter. Under årens lopp har enheterna utvidgat sin verksamhet och blivit aktörer med kompetenscenterkaraktär.

Under läsåret 2011—2012 ordnades sjukhusundervisning vid 29 undervisningsenheter på 18 sjukvårdsdistrikts område. Sjukhusundervisningsenheternas storlek, sättet att ordna undervisning och organiseringen av administrationen av den varierar från undervis-

ning som ges av en lärare till stora sjukhuskolor. Av undervisningsenheterna verkar 14 som självständiga sjukhuskolor som hör till kommunens skolväsende och administrationen av 15 undervisningsenheter har sammanlagits till en del av administrationen av grundskolorna som hör till kommunens skolväsende. Då har en eller flera undervisningsgrupper placerats separat från huvudskolan i samband med sjukhuset. Sjukhusundervisning ges i sjukhusundervisningsenheternas egna undervisningslokaler, på bäddavdelningar eller hemma hos eleven.

Enligt statistik som undervisningsministeriet samlade 2003 omfattades 3 653 barn och unga av sjukhusundervisningen. Dessa kom till enheten som ger sjukhusundervisning från de egna skolorna inom den grundläggande utbildningen. Enligt statistik som samlades av projektet för utveckling av sjukhusundervisningen (2012) omfattar sjukhusundervisningen i genomsnitt 3 000 elever per

läsåret enligt nuvarande uppgifter. Statistikcentralens datainsamling innefattar inte antalet elever som årligen får sjukhusundervisning. Undervisning ges till somatiskt sjuka (bl.a. foniatri, neurologi, cancersjuka, organtransplantation och traumabarn) samt elever som undersöks eller vårdas inom den barn- och ungdomspsykiatriska specialiserade sjukvården.

Somatiskt långvarigt sjuka barn och unga är vanligtvis sådana vars funktionshinder eller sjukdom funnits sedan födseln eller uppkommit senare under barndomen och som behöver kontinuerlig eller upprepad vård och rehabilitering på sjukhus och/eller inom öppenvården. De flesta eleverna inom sjukhusundervisningen kommer från den barn- och ungdomspsykiatriska specialiserade sjukvårdens öppen- eller avdelningsvård. Det finns inte enhetlig årlig statistik över antalet elever.

Tabell. Specialsjukvårdsinstanser som sänder elever till sjukhusundervisning läsåret 2011—2012:

Instanser som sänder elever	Avdelningar	Polikliniker
Somatiska	38	-
Neurologiska	8	10
Barnpsykiatriska	32	24
Ungdomspsykiatriska	45	22
Foniatri	-	2
Totalt	123	58

Eleverna från poliklinikerna är i sjukhuskola ifall undervisningsenheten ordnar undervisning för öppenvårdselever. Omkring en tredjedel av sjukhuskolans elever uppskattas vara öppenvårdselever. På statistikföringsdagen den 20 september 2012 hade 37 procent av öppenvårdseleverna vårdkontakt med en barnpsykiatrisk poliklinik och ca 58 procent kontakt med en ungdomspsykiatrisk poliklinik.

Avdelningsvårdstiderna har blivit kortare och olika former av öppenvård har ökat. Man har tagit fram vårdformer inom den specialiserade sjukvården såsom exempelvis hem-

sjukvård eller hemsjukhus samt ambulerande arbetsgrupper. Sjukhusens avdelningsplatser har blivit färre, avdelningsvårdstiderna kortare och vården har under de senaste åren fokuserat på öppenvård. Övergångarna från sjukhusvård- och undervisning tillbaka till den egna skolan sker allt snabbare. Elevernas omsättning i sjukhusundervisningen har blivit snabbare.

Enligt 41 § 1 mom. i lagen om statsandel för kommunal basservice är den kommun som under vårdtiden är hemkommun enligt lagen om hemkommun för en elev som får i 4 § 3 mom. i lagen om grundläggande ut-

bildning avsedd grundläggande utbildning på sjukhus skyldig att för eleven till den kommun där sjukhuset finns betala hemkommunsersättning, som beräknas genom att antalet vård dagar multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnader som den kommun där sjukhuset finns har haft för undervisningen per vård dag. När hemkommunsersättning beräknas beaktas med stöd av paragrafens 4 mom. som avdrag bl.a. andelen hemkommunsersättningar till utbildningsanordnaren. Enligt lagen kan kommunerna komma överens om hemkommunsersättningen med varandra eller med någon annan utbildningsanordnare. I regel gör man även detta. I fråga om sjukhusundervisningen har man utrett att medeltalet för skoldagsavgiften var 134,55 euro år 2011 och variationsintervallet 78—256,78 euro.

Grundläggande utbildning för placerade barn

Omhändertagna barn och unga i läropliktsålder placeras förutom i sådana familjehem som avses i 29 § i barnskyddslagen (683/1983) och 26 § i socialskyddslagen (710/1982) även i annan vård utom hemmet. Bestämmelser om skyldigheten att ordna grundläggande utbildning för den kommun där ett barn placeras såsom en stödåtgärd inom den öppna vården eller i vård utom hemmet eller såsom eftervård ingår i lagen om grundläggande utbildning, och bestämmelser om ersättning för de kostnader detta föranleder ingår i 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009).

Bestämmelser om fullgörande av läroplikten ingår i 26 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) 26 §. Enligt paragrafens 1 mom. ska läropliktiga delta i grundläggande utbildning som ordnas med stöd av denna lag eller annars förvärva kunskaper som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs. Därtill har ett barn enligt 26 a § rätt att få förskoleundervisning året innan läroplikten uppkommer. Enligt 4 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning är kommunen skyldig att för barn i läropliktsåldern som bor på kommunens område ordna grundläggande utbildning samt förskoleundervis-

ning året innan läroplikten uppkommer. Enligt 6 § i lagen ska läropliktiga av kommunen anvisas en närskola eller en annan lämplig plats där undervisningen sker på ett sådant elevens eget språk som kommunen är skyldig att ordna undervisning på. Den rätt till den undervisning som avses i lagen om grundläggande utbildning tillkommer på lika villkor även barn och unga som placerats utom hemmet och omhändertagits. Anordnandet av undervisning för de elever som placerats med stöd av barnskyddslagen är en uppgift som ingår i kommunens ansvar för anordnande av utbildning.

Den utbildning som avses i lagen om grundläggande utbildning kan utöver kommunerna även ordnas av sådana registrerade samfund och stiftelser som av statsrådet beviljats tillstånd att ordna utbildning samt av staten med stöd av tillstånd som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet.

I grunderna för beräkning av statsandel för kommunal basservice beaktas för socialvårdens del den andel som anslås för omhändertagna barn och unga genom en särskild koefficient. I den statsandelsreform som trädde i kraft från och med ingången av 2010 inkluderades förskoleundervisning och grundläggande utbildning i statsandelen för kommunal basservice. I motsats till beräkningsgrunderna för de kalkylerade kostnaderna för socialvård anges inget särskilt kriterium för beräkningen av den andel av statsandelen för förskoleundervisning och grundläggande utbildning som ska anslås för barn eller unga som placerats utom hemmet och omhändertagits.

I princip säkerställer systemet med hemkommunsersättning som ingår i statsandelsystemet finansieringen när en elev fullgör sin läroplikt utanför hemkommunen inom den förskoleundervisning eller grundläggande utbildning som ordnas av en annan kommun, en privat utbildningsanordnare, en samkommun, ett universitet eller staten.

Systemet med hemkommunsersättning administreras av finansministeriet. Kommunernas utgifter för hemkommunsersättningar samt de hemkommunsersättningar som ska utbetalas till kommunerna och andra utbildningsanordnare baserar sig på den grunddel

för hemkommunsersättning som beräknats utgående från de kalkylerade kostnaderna för kommunens förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Denna grunddel varierar från kommun till kommun, och beroende på de elevantal utbildningsanordnaren uppgett i enkäten om hemkommunsersättning.

I enkäten ska var och en som beviljats tillstånd att anordna utbildning enligt åldersgrupp (6-, 7—12-, 13—15- och 16-åringar) ange antalet elever som utbildningsanordnaren ordnat förskoleundervisning eller grundläggande utbildning för vid årsskiftet 31.12 det år som föregått enkäten. De uppgifter som insamlats med enkätens hjälp används för att fastställa nästa års finansiering. Som elevens hemkommun betraktas den kommun som i befolkningsdatasystemet enligt lagen om hemkommun antecknats som elevens hemkommun i slutet av det år som föregår finansåret. Till exempel påverkar uppgifterna om situationen 31.12.2010 i enkäten som genomfördes 1.—20.2.2011 finansieringen för 2012.

I antalet elever som utbildningsanordnaren angett i enkäten ingår också barn och unga som placerats utom hemmet och omhändertagits, ifall dessa åldersmässigt samt med avseende på fullföljande av läroplikten uppfyller kriterierna för de uppgifter som ska anges i enkäten.

I 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) föreskrivs om hemkommunsersättning för sjukhusundervisning, skolhemsundervisning och elever som är placerade av barnskyddsskäl. Den kommun som under den tid undervisningen pågår är hemkommun för en elev som är placerad på det sätt som avses i 16 b § 1 mom. i barnskyddslagen och får grundläggande utbildning, är skyldig att för eleven till den kommun eller den andra utbildningsanordnare som ordnar undervisningen betala hemkommunsersättning, som beräknas genom att de arbetsdagar vid skolan under vilka eleven getts undervisning multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnader som kommunen eller utbildningsanordnaren har haft för undervisningen per arbetsdag.

Vid beräkning av betalningsandelen för hemkommunen för en elev som är placerad

på basis av barnskyddslagen och får förskoleundervisning eller grundläggande utbildning ska man enligt 41 § 4 mom. i lagen om statsandel för kommunal basservice beakta som avdrag hemkommunsersättningar till utbildningsanordnaren och finansiering enligt lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009) för ordnande av påbyggnadsundervisning, undervisning för elever som omfattas av förlängd läroplikt och skolhemsundervisning.

Enligt lagen kan kommunerna även komma överens om hemkommunsersättningen med varandra eller med någon annan utbildningsanordnare på något annat sätt. Enligt 45 § i lagen om statsandel för kommunal basservice behandlas tvister mellan kommuner om hemkommunsersättningar i förvaltningsdomstol som förvaltningsstvemål enligt vad som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Institutet för hälsa och välfärd samlar årligen av kommunerna in uppgifter om barn och unga som av barnskyddsskäl omfattas av stödåtgärder inom den öppna vården och om barn och unga som av barnskyddsskäl placerats i vård utom hemmet. År 2011 fanns det sammanlagt 17 409 placerade barn och unga, av vilka 10 535 omhändertagits. Sedan föregående år hade antalet placerade barn och unga ökat med drygt en procent. År 2009 sjönk antalet placerade barn och unga sammanlagt för första gången sedan 1991, då insamlingen av riksomfattande årliga barnskyddsdata inleddes. År 2011 började antalet omhändertagna barn åter stiga. Nära hälften av de omhändertagna barnen hade placerats i familjevård, av dem cirka 9 procent hos släktingar eller barnet närstående familjer. Enligt uppgifterna fanns 10 kommuner som inte hade några barn alls som placerats i vård utom hemmet. Av statistiken från Institutet för hälsa och välfärd framgår inte hur många av de placerade eller omhändertagna barnen som placerats utanför hemkommunen. Enligt expertbedömningar rör det sig emellertid om uppskattningsvis cirka hälften av samtliga placeringar.

År 2009 uppgick antalet enheter inom barnskyddet till sammanlagt 714. Av dem var antalet anstalter som upprätthölls av of-

fentliga myndigheter (kommuner, kommunförbund eller staten) sammanlagt 105. Av dessa var 6 statliga skolhem, 5 barnhem som upprätthölls av samkommuner, 75 kommunala barnhem, 1 ungdomshem som upprätthölls av en samkommun och 18 kommunala ungdomshem. Sammanlagt fanns det 609 privata serviceproducenter. Av dem var 405 privata barnskyddsanstalter och 204 professionella familjehem som drevs med familjehemstillstånd. År 2009 fanns därutöver 3 623 hem för barn och unga i familjevård (fosterfamiljer och privata familjer med vilka det ingåtts avtal om verkställighet.)

Länsstyrelserna har utrett och bedömt antalet placerade barn och deras skolgång. Enligt kommunernas svar till länsstyrelserna år 2008 studerade 85 procent av dem som var i läropliktsålder vid en kommunal grundskola, och återstående 15 procent fick ”hemundervisning” (familjehem, barnskyddsanstalt eller skolhem). Enligt länsstyrelsernas uppgifter från år 2004 studerade 83 procent vid en kommunal grundskola och 17 procent fick ”hemundervisning”. Länsstyrelsernas statistik är inte direkt jämförbar med den från Institutet för hälsa och välfärd. I länsstyrelsernas statistik är antalet omhändertagna personer avsevärt lägre. Länsstyrelsens enkät besvarades av representanter för utbildningsväsendet, medan institutets material baserar sig på uppgifter från dem som fattar beslut om omhändertaganden. Av detta kan man å sin sida sluta sig till att den mottagande kommunens utbildningsväsende inte alltid känner till de barn som placerats i kommunen.

En grupp experter som sammankallats av undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, finansministeriet och Finlands kommunförbund för att utreda hur den grundläggande utbildningen genomförts för barn och unga som placerats utom hemmet och omhändertagits lät i december 2010 genomföra en enkät, som skickades till 320 kommunala tjänsteinnehavare i Fastlandsfinland med ansvar för ordnandet av den grundläggande utbildningen. Svarsprocenten var 61,6 och andelen besvarade frågor i olika delar av enkäten varierade mellan 190 och 158. Svaren var riktgivande.

Enligt utredningen uppgav 161 kommuner (90 % av dem som besvarat enkäten till denna del) att de ordnade förskoleundervisning och grundläggande utbildning för barn och unga som placerats i kommunen med stöd av barnskyddslagen. Av kommunerna uppgav 10 procent (18 kommuner) att de inte ordnade sådan undervisning. På basis av resultaten kan konstateras, att största delen av de finländska kommunerna ordnar förskoleundervisning eller grundläggande utbildning för sådana barn och unga som placerats i kommunen med stöd av barnskyddslagen.

Nästan 96 procent av kommunerna (162 kommuner) uppgav att kommunen antingen ordnar undervisningen för barn och unga som placerats i kommunen själv eller i samarbete med andra kommuner (170 kommuner besvarade enkäten till denna del). Av dem som svarat uppgav 11 kommuner att kommunen skaffar undervisning av sådana utbildningsanordnare som avses i 7 och 8 § i lagen om grundläggande utbildning. Fyra kommuner uppgav att barnskyddsanstalten själv ordnar undervisningen och att kommunen inte anställt lärare i detta syfte. Av dem som svarat uppgav 12 kommuner att de hade anställt lärare till en barnskyddsanstalt.

Nästan 87 procent av kommunerna höll helt eller delvis med om att man bör kunna fakturera hemkommunen för de faktiska kostnaderna för ordnandet av undervisning för barn och unga som placerats i kommunen i stället för på basis av de genomsnittliga årliga kostnaderna (174 kommuner svarade på enkäten till denna del). Av helt eller delvis annan åsikt var 8,6 procent av kommunerna, och 4,6 procent kunde inte ta ställning till påståendet.

Kommunernas uppskattning av det belopp som skulle faktureras som överskred hemkommunsersättningen och den övriga finansieringen varierade från 150 euro till 192 000 euro med ett genomsnittligt belopp om 21 495 euro (161 kommuner besvarade enkäten till denna del). Det sammanlagda beloppet för kommunerna uppskattades till något över 2 miljoner euro. Sammanlagt uppgav 95 kommuner (59 procent) att anordnandet av undervisning för placerade barn och unga för hemkommunens del medförde belopp som

skulle faktureras. Sammanlagt 37 kommuner, eller nästan var fjärde, uppgav att det inte uppstod några kostnader alls att fakturera, och 16 kommuner kunde inte säga hur mycket kommunen år 2010 fakturerat för anordnandet av undervisning för barn och unga som placerats med stöd av barnskyddslagen. Av kommunerna uppgav 13 (8 procent) att inga barn eller unga hade placerats i kommunen.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet

I Sveriges skollag (Skollag 2010:800) finns omfattande bestämmelser om trygghet och studiero (kapitel 5) samt om åtgärder mot kränkande behandling (kapitel 6). I fråga om ordningsregler bestämmer skollagen att de ska utarbetas i samarbete med eleverna. I kapitel 5 22—23 § i Sveriges skollag bestäms om möjligheten att från en elev omhändertaga föremål som används på ett sätt som är störande för skolarbetet eller som kan utgöra en fara för säkerheten i skolan.

Skollagen reglerar i detalj ansvaret för att förhindra kränkande behandling. Anmälningsskyldigheten sträcker sig från lärarnivå till rektorns huvudman, som ska vidta nödvändiga utredningar i ärendet. För åsidosättande av skyldigheterna enligt skollagen kan man dömas till skadestånd. I skollagen finns också bestämmelser om rättegång i fråga om skadestånd. Den svenska lagstiftningen omfattar även en särskild myndighet, Barn- och elevombudet, som kan bl.a. väcka talan för elevens del i kränkningsfall.

I Sverige finns det en särskild myndighet, Skolinspektionen, som regelbundet inspekterar alla skolor och granskar om de följer bl.a. bestämmelserna mot diskriminering av barn och kränkande verksamhet. I samband med inspektionerna utreds skolans personals, elevernas och vårdnadshavarnas syn på skolans verksamhet.

I Norges undervisningslag (Opplæringsloven) anges att kommunerna utfärdar föreskrifter till skolorna om skolornas regler, elevernas rättigheter och skyldigheter. Bestämmelserna ska innefatta regler om uppförande, straff och förfaranden i olika situatio-

ner. Fysiska straff är förbjudna. Eleven ska höras när man beslutar om straff.

I Tyskland har lärarna inte rätt att granska elevernas eller studerandenas egendom eller att avlägsna föremål som kan klassas som farliga eller olagliga. Endast polisen har rätt att granska elever och avlägsna farliga föremål. Vid misstanke om att en elev innehar ovannämnda föremål måste man be polisen genomföra en granskning. Enligt utbildningslagstiftningen i exempelvis den tyska delstaten Brandenburg har dock lärarna rätt att granska elevernas väskor eller kläder om de har anledning att tro att eleverna kan bära vapen. I Tyskland får endast fostringsmässiga åtgärder användas som straff. Läraren kan ge eleven kvarsittning, göra en anteckning i klassens register eller ålägga eleven att diskutera med skolans rektor. Städning och skyldighet att reparera är inte tillåtna straff.

I Storbritannien (The Education and Inspections Act 2006) ska utbildningsanordnaren höra skolans rektor, den övriga skolpersonalen, eleverna och deras vårdnadshavare innan föreskriften som styr uppförandenormerna utarbetas. Skolans rektor fattar närmare beslut om bl.a. disciplinära åtgärder. Reglerna för uppförande kan i skälig och motiverad utsträckning även gälla utanför skolan och skoldagen. Enligt lagen kan skolans personal använda motiverade maktmedel bl.a. för att förhindra att eleverna skadar sig själva, andra personer eller egendom. I ordningsreglerna kan man bestämma om omhändertagande och förstörande av föremål. I de brittiska skolorna kan en elev åläggas att gå igenom en metalldetektor eller att genomgå en kontroll med en manuell metalldetektor utan elevens separata samtycke och utan någon särskild misstanke om förbjudna föremål. Skolans personal kan också granska eleven av vilken orsak som helst om eleven godkänner detta. Rektorn och andra medlemmar av personalen som rektorn gett fullmakt till har rätt att granska en elev och saker som denne innehar även utan elevens samtycke om det finns en motiverad anledning att misstänka att eleven innehar förbjudna föremål. Skolorna kan använda tillbörliga straff som godkänts i utbildningsanordnarens bestämmelser förutsatt att de är proportionerliga. Specifika

straff, såsom städning och reparation, är i princip godtagbara förutsatt att de står i rätt proportion till gärningen.

I Spanien måste varje skola utarbeta en egen undervisningsplan i vilken även ingår regler för uppförandet i skolan och påföljder för dem som bryter mot dem. Varje skola definierar förbjudna föremål och ämnen samt hur man förfar om eleverna medför sådana föremål till skolan.

I alla europeiska länder har man på någon nivå bestämt om elevernas eller studerandenas delaktighet. Förfarandena varierar dock. Om elevkårer i årskurserna 1—9 och på andra stadiet har man bestämt i bl.a. Norge, Island, Storbritannien, Estland, Lettland och Polen. Bestämmelser om elevkårer i årskurserna 7—9 och på andra stadiet finns i bl.a. Tyskland, Danmark, Irland, Spanien och Portugal. I Frankrike och Italien har man bestämt om elevkårer endast i fråga om andra stadiet. I bl.a. Sverige och Österrike finns ingen centraliserad reglering om elevkårer. I de europeiska länderna behandlar elevkårerna huvudsakligen skolans verksamhetsplaner och skolans regler, såsom reglerna för uppförande. Beroende på skolan kan elevkårerna ha möjlighet att delta även i vissa anskaffnings- och budgetbeslut. I regel är elevkårernas uppgift att förmedla elevernas och studerandenas åsikter utan att deras medlemmar deltar i det egentliga beslutsfattandet (Students' Democratic Participation in School Governance – EURYDICE 2011).

I Finland har barns och ungas deltagande i skolans och läroanstaltens verksamhet varit småskaligt i internationell jämförelse. I internationell jämförelse anser sig de unga även ha marginella möjligheter att påverka och deras deltagande i elevkårernas och andra organs verksamhet är lågt. Minst anser sig de unga kunna påverka läsordningen, undervisningsmaterialen, skolans regler och de saker som lärs ut (Nuorten yhteiskunnallisen osamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimus – ICCS 2009).

Enligt uppgifter från Eurydices databas Eurypedia har en majoritet av EU- och EES-länderna sjukhusskolor. Exempelvis i Danmark och Norge har en elev rätt att få undervisning på sjukhuset. I Sverige är sjukhusun-

dervisningen specialundervisning som ordnas med stöd av Skollagen. Enligt 24 kap. 17 § i Skollagen anordnas undervisning på sjukhus eller en motsvarande institution för sådana elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som på grund av sjukdom eller liknande skäl under en längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete och som vårdas på sjukhus eller en motsvarande institution. I Estland har elever som vårdas på sjukhus rätt till handled sjukhusundervisning från den första sjukhusdagen minst åtta timmar i veckan. Läraren och läkaren samordnar anordnandet av undervisningen tillsammans. I Tyskland är skolmyndigheterna skyldiga att i samarbete med den vårdande läkaren erbjuda undervisning till en elev eller studerande som får sjukhusvård. Samma skyldighet gäller även elever som får hemundervisning inom den öppna vården. I Storbritannien ska lokalförvaltningens skolmyndigheter vidta nödvändiga specialåtgärder i fråga om undervisningen för elever som inte kan gå i skola på grund av sjukdom eller någon annan orsak. I den slovenska lagen om grundläggande utbildning bestäms om undervisning för barn som är patienter på sjukhus. Enligt lagen ordnas undervisningen i smågrupper eller så är den individuell beroende på elevens hälsa eller andra förutsättningar som beror på eleven. Målet är att säkerställa kontinuiteten i skolarbetet och att garantera en lätt övergång tillbaka till elevens egen skola och att minska institutionaliseringen. Läsåret 2010—2011 ordnades sjukhusundervisning på fjorton sjukhus. I Belgien avgör läkaren och sjukhusskolan hur och i vilken omfattning undervisning ordnas beroende på elevens hälsa. Eleven är huvudsakligen registrerad i den egna skolan, som ska vara i kontakt med sjukhusskolan i fråga om läroplanen och prestationer samt läromaterial och andra saker som är viktiga med tanke på ordnandet av undervisningen. I Spanien är eleven fortsättningsvis elev vid den egna skolan men man har grundat stödjande skolenheter i samband med sjukhusen. Inom den grundläggande utbildningen är självstyrelseområdena skyldiga att ordna undervisning även för sjuka elever. Vanligtvis ordnar självstyrelseområdena un-

dervisningen så att elever på sjukhus får undervisning i sjukhusklasser som finns på sjukhuset. Hemundervisning ordnas för elever som inte är intagna på sjukhus, men inte heller kan delta i den normala undervisningen. Man använder även distansundervisning. För att organisera och utveckla sådana tjänster har många självstyrelseområden bildat särskilda centrum eller grupper för ordnandet av sjukhusundervisning och hemundervisningstjänster.

2.3 Bedömning av nuläget

Enligt statistiken har situationen i fråga om skolfreden inte ändrats väsentligt under de senaste tio åren. På basis av den framförda statistiken kan situationen i skolorna och läroanstalterna dock inte anses vara bra. Störningar är vanliga, skoltrivseln är inte bra i internationell jämförelse och känslan av säkerhet är inte på en tillräckligt bra nivå trots att man i den senaste undersökningen om trivseln i skolan kan observera en begynnande positiv trend (WHO-skolelevsundersökning).

Ansvaret för fostran och den disciplinära makten som tillkommer föräldrarna anknyter till minderårigas omyndighet och de rättigheter och skyldigheter för vårdnadshavarna som följer därav. Utbildningsanordnaren har ingen motsvarande befogenhet utan utövning av offentlig makt ska alltid bygga på lag. De tillgängliga metoderna och förfarandena för disciplin och tillrättavisning ska preciseras i lagstiftningen för att förbättra elevernas och lärarnas rättssäkerhet. I alla skolor är disciplinen inte heller uttryckligen planerad på förhand. Även elevernas och deras vårdnadshavares möjligheter att delta i och påverka normerna för uppförande och disciplinen i skolan varierar stort.

Användningen av metoder för tillrättavisning och straff varierar avsevärt mellan olika kommuner samt även mellan skolorna och mellan olika grupper i samma skola. I publikationerna Basservicen i Södra Finlands län (2004) samt Elevvården, ordningen och disciplinen inom grundläggande utbildning (2005), utgivna av länsstyrelsen i Södra Finlands län, har man redan fäst uppmärksamhet vid att utbildningsanordnaren bör ta en aktiv

och styrande roll för att skolornas förfaranden i disciplinfrågor ska vara enhetliga och motsvara gällande lagstiftning. Detta ansågs vara nödvändigt för verkställandet av rättssäkerheten för både eleverna och lärarna. På basis av de nyaste TedBM-elevhälsoenkäterna har situationen inte ändrats nämnvärt.

Bestämmelserna om korrekt uppträdande i utbildningslagarna (35 § i lagen om grundläggande utbildning, 25 § i gymnasielagen, 34 § i lagen om yrkesutbildning) har inte i fråga om uppträdandet definierats i detalj i lagarna eller i motiveringarna till dem. I detta avseende lämnar ordningsstadgorna och även de disciplinära metoderna rum för tolkning. I skolornas ordningsstadgor ingår många normer som inte bygger på lagen eller som till och med delvis strider mot lagen. Problemet framhävs speciellt i situationer där man på grund av brott mot ordningsstadgan vidtar disciplinåtgärder och straff. Kunskapen om och accepterandet av reglerna i skolor och läroanstalter skulle förbättras av att man gemensamt bereder och kommer överens om reglerna. Därför bör även uppförandenormerna för den grundläggande utbildningen utarbetas i samarbete med föräldrarna och eleverna och införas i ordningsstadgan. Samtidigt bör man definiera vilka lagenliga sätt att ingripa skolan har i fråga om uppförande som strider mot reglerna.

Enligt rättspolitiska forskningsinstitutets undersökningar finns det tydliga skillnader mellan skolorna i fråga om hur man ingriper i bl.a. mobbning och andra trakasserier. Tröskeln för ingripande varierar, likaså varierar det i vilket skede man meddelar elevens föräldrar.

Kvarsittningen upplevs delvis som föräldrad och ineffektiv och den anses inte heller ofta ändra den ungas beteende i önskad riktning. Ofta hopas kvarsittningarna hos vissa elever som har många förseelser och även många straff. En del elever som har många kvarsittningsstraff avtjänar inte heller dem. Samma elever kan ha många – upp till tiotals timmar – inestående kvarsittningar på våren när läsåret avslutas. Man motsätter sig kvarsittningen som straff också för att den fokuserar på att betona felen. I skolans nuvarande

pedagogik vore det skäl att betona framgångar snarare än fel. I skolorna råder också oklarhet om hur kvarsittningen bör ordnas.

I skolorna har man redan tagit fram och använt alternativa eller parallella förfaranden för kvarsittningen. För dessa förfaranden finns dock inte bestämmelser eller andra riksomfattande normer eller anvisningar. Av en utredning som gjorts av Utbildningsstyrelsen framgår att det inte finns tillförlitlig information om användningen av exempelvis fostrande samtal eftersom användningen av sådana inte registreras i skolorna. I över tio procent av de deltagande skolorna används inte fostrande samtal alls. För närvarande ger inte lagstiftningen möjlighet att använda fostrande samtal som en tillrättavisnings- eller disciplinmetod i stället för kvarsittning. I lagen finns inte heller klara bestämmelser om att ge pedagogisk stödundervisning.

Man har också upptäckt osäkerhet i skolorna om hurudana åtgärder som kan vidtas i en situation där skolans egendom skadas. Likaså finns det osäkerhet om hurudan bestämmanderätt personalen som ansvarar för skolans undervisning och fostran kan använda under skoldagen för att få en elev att ståda oreda som han eller hon orsakat. I fråga om dessa situationer bör utbildningslagstiftningen justeras.

Skolans rektor och lärare har ett centralt ansvar för skolans fostringsmässiga verksamhet samt för upprätthållandet av arbetsro i skolan. De disciplinära bestämmelserna har preciserats senast år 2003 då man bestämde om förvägran av undervisning för den återstående arbetsdagen. Därtill preciserades bestämmelserna om rektorns och lärarnas befogenheter i fråga om att avlägsna en elev som stör och äventyrar säkerheten från klassrummet eller undervisningslokalen. Därefter har man inte gjort ändringar i bestämmelserna om befogenheter. I skolvardagen har man dock märkt att det är nödvändigt att öka lärarnas och rektorernas befogenheter att ingripa i störningar och att förbättra säkerheten i skolan i synnerhet i fråga om att avlägsna föremål och ämnen som används för trakasserier och som äventyrar säkerheten.

I 6 § i grundlagen bestäms om barnets rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i

frågor som gäller det självt. Även i undervisningsväsendet har man en skyldighet att utreda elevernas åsikt i beslut som gäller skolan och som påverkar eleverna. Detta innebär att eleverna bättre än tidigare tas med i planeringen och beslutsfattandet inom undervisningsväsendet. I synnerhet av undersökningar som gäller elevernas delaktighet framgår att man bör skapa möjligheter för elevernas deltagande i utvecklingen av läroplaner och skolans övriga verksamhet. I svaren på Utbildningsstyrelsens utredning om demokrati-fostran från 2011 framfördes den betydelse som elevernas deltagande har i all verksamhet i skolan. Deltagandet bör vara genuint, dvs. eleverna ska i praktiken tas med i beslutsfattandet i skolorna och läroanstalterna. Verksamheten ska ha konkreta följder, vilket motiverar eleverna bäst.

De nya riksomfattande målen för den grundläggande utbildningen (422/2012) ställer som mål för undervisningen att stödja elevens utveckling till en aktiv samhällsmedlem. Undervisningen ska också ge förutsättningar för att verka i ett demokratiskt och jämlikt samhälle och stödja ett aktivt medborgarskap samt ge eleverna möjligheter till samhälleligt tänkande och samhällsengagemang, stärka elevernas etiska tänkande och handlingsförmåga och stärka deras medborgarligena färdigheter. Beaktandet av barns och ungas åsikter i skolor och läroanstalter förutsätter mekanismer genom vilka den möjlighet att påverka som garanteras i grundlagen, förordningar och internationella konventioner kan förverkligas. Elevkårernas verksamhet ska effektiviseras. Utöver detta ska alla elevers möjligheter att delta förbättras.

För att öka deltagandet hos och hörandet av elever och studerande ska lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning ge noggrannare föreskrifter om samarbetsförpliktelser och ärenden där man i beredningen inte enbart ska höra elevkåren utan eleverna och studerandena även på ett bredare plan. Åläggandet gäller bl.a. samarbete i fråga om utarbetandet av olika planer i skolor och läroanstalter, såsom ordningsstadgor och planer som gäller disciplin och arbetsro.

På sjukhusen har öppenvården delvis ersatt den egentliga vården som sker på avdelning. På motsvarande sätt har antalet öppenvårds-elever i sjukhusskolan ökat i förhållande till antalet patienter på sjukhus, vilket å sin sida har minskat. I fråga om sjukhusskolans kriterier för antagning av elever råder det osäkerhet om ställningen för elever inom öppenvården. Osäkerheten gäller frågan om när en elev strängt taget omfattas av sjukhusundervisningen. Öppenvårdselever som behöver sjukhusundervisning ska kunna särskiljas från elever som kan hjälpas genom skolans egna åtgärder och genom en bra verksamhetskultur som stödjer en sund psykisk utveckling hos barn och unga. Kriterierna ska vara de samma i hela landet. De ska vara klart definierade i lagstiftningen så att alla patienter inom den specialiserade sjukvården som behöver sjukhusundervisning, och för vilka skolans normala trestegsstöd inte räcker, har rätt att få sådan. Å andra sidan ska systemet inte leda till att elever med problematiskt uppförande anvisas till sjukhusundervisningen på alltför lätta grunder eftersom risken är att det då bildas ett dolt parallellt skolsystem, vilket man strävat bort ifrån genom den senaste tidens lagstiftning.

I lagen finns inte heller bestämmelser om undervisningsarrangemang och stödåtgärder i övergången till och från sjukhusundervisning. Den nuvarande formuleringen i lagen om grundläggande utbildning orsakar problem i synnerhet i det skedet när en elev är i hemvården som öppenvårdselev eller när eleven flyttats bort från avdelningen men han eller hon inte ännu kan delta i den egna skolans undervisning. Deltagandet i undervisningen i den egna skolan förhindras exempelvis när eleven ännu är konvalescent, har smittorisk eller allvarliga psykiska hinder. Ofta har man inte planerat rehabiliteringsåtgärderna och stödet till eleven tillräckligt långsiktigt. Elevernas situation hinner ofta leda till kris medan eleven väntar på att få vård. Tillfälliga undervisningsarrangemang stödjer sällan elevens rehabilitering som helhet eller sunda utveckling och ökar därmed elevens risk för utslagning samt de störande och farliga situationerna i elevens egen skola. Elever som behöver sjukhusundervisning kan

också under läropliktstiden genomgå flera övergångar till sjukhusundervisningen och tillbaka till undervisningen i den egna skolan. Sjukhusskolans och elevens egen skolas samarbetskyldighet måste definieras och ansvarsfördelningen i fråga om eleven preciseras för att den egna skolans beredskap att sköta övergångsskedena när eleven flyttar till sjukhusundervisningen eller därifrån tillbaka till undervisningen i den egna skolan är tillräckligt bra.

Skillnaderna i hemkommunsersättningarna för sjukhusundervisning är avsevärda. Grunderna för beräkning av hemkommunsersättningar för sjukhusundervisning måste förtydligas och förenhetligas. I lagen finns därtill inga bestämmelser om ersättning för det samarbete och stöd som övergången till sjukhusundervisningen förutsätter, vilket kan bidra till att försvåra samarbetet mellan elevens egen skola och anordnaren av sjukhusundervisning.

Enligt utredningar sker den grundläggande utbildningen i skolan för omhändertagna och placerade barn till största delen på det sätt som avses i lagen. För en del barn har undervisningen dock inte ordnats i enlighet med lagstiftningen. Rätten till undervisning förverkligas inte överallt på ett likvärdigt sätt för barn som omhändertagits och placerats i vård utom hemmet jämfört med andra barn. Undervisningen för barn som bor på barnskyddsanstalt sker alltför ofta i form av hemundervisning, vilket hindrar barnen från att integreras i den allmänna undervisningen. Praxis varierar kommunvis, vilket ger upphov till ojämlikhet. Finansieringen till kommunerna bör förtydligas, så att den inte styr in på oändamålsenliga undervisningsarrangemang. Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2011—2016 ska finansieringen av undervisningen för barn och unga som omhändertagits eller placerats utanför hemmet förnyas så att den överensstämmer med faktureringsrätten i lagstiftningen på social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde.

Inom utbildningsväsendet har det företagits utredningar om hur rätten till grundläggande utbildning förverkligas för barn och unga som omhändertagits och placerats utom

hemmet. Enligt utredningarna bör bestämmelserna i lagstiftningen angående finansieringen av ersättningar ändras så att de bättre än för närvarande säkerställer rätten till grundläggande utbildning för barn och unga som placerats utanför hemkommunen.

Biträdande justitiekansler har åren 2004 och 2009 begärt undervisningsministeriet utreda och yttra sig angående bristerna i hur rätten till grundläggande utbildning förverkligas för barn som omhändertagits och placerats i familjevård eller på barnskyddsanstalt. Av utlåtanden och utredningar framgår att skolundervisningen inom den grundläggande utbildningen för omhändertagna barns del i regel genomförs på lagstadgat sätt. Däremot konstaterades den undervisning som ägt rum i form av så kallad hemundervisning ha uppenbara brister.

Av länsstyrelsernas utredningar har det framgått, att de barn som bor på anstalt sänds från skolan till hemundervisning, anvisas sjukledigt eller så konstateras det att barnet inte är i skolskick. Det är svårt att hitta en plats hos en utbildningsanordnare för ett barn som placeras mitt under pågående skolår, och i extrema fall har rektorn vägrat ta emot eleven i skolan. Att en elev lämnas utan skolundervisning på grund av hemundervisningsarrangemang är i sig ett missförhållande som fordrar åtgärder. Biträdande justitiekansler har konstaterat kvalitativa och kvantitativa brister i den utbildning eleverna får i form av hemundervisning. Detta slags hemundervisning lägger ett stort ansvar för elevens studieframgång och förmåga till självständiga studier på eleven själv, eftersom tillgång till närundervisning av en behörig lärare uppgår till högst några timmar per vecka. För det mesta är det dessutom anställda vid familjehemmet eller barnskyddsanstalten, som kanske inte har lärarutbildning, som svarar för undervisningen av de omhändertagna barnen. Därtill ligger timantalet i hemundervisningen ofta väldigt långt under det antal undervisningstimmar som föreskrivs i förordningen om timfördelningen.

Utgående från biträdande justitiekanslers beslut i ärendet är det tydligt och klart att det utöver svårigheter i informationsgången om anordnandet av undervisningen för barn som

omhändertagits också rått stor okunskap om hur kostnaderna för fullföljandet av läroplikten för omhändertagna barn ska fördelas mellan kommunerna (boendekommun/hemkommun). Också i den enkät riktad till kommunerna som en expertgrupp som sammankallats av undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, finansministeriet samt Finlands kommunförbund lät utföra i december 2010, var det stora problemet kommunerna lyfte fram i de öppna frågorna kostnaderna för anordnandet av undervisningen för barn som placerats med stöd av barnskyddslagen samt fördelningen av kostnaderna mellan barnets hemkommun och den kommun som anordnar utbildningen.

Enligt de expertutredningar som företagits kan det uppkomma situationer vid undervisningsenheterna där det för dem som fattar beslut om barnets undervisning, dvs. den kommun som ansvarar för anordnandet av utbildningen samt privata barnskyddsanstalter, är ekonomiskt mer fördelaktigt att behålla barnet i anstaltens undervisningsgrupp än att integrera det i den kommunala grundläggande utbildningen. Därmed ökar risken för att undervisningen inte ordnas i enlighet med barnets bästa.

Av utredningarna framgår att rätten till grundläggande utbildning för barn och unga som placerats i vård utom hemmet inte förverkligas på lika villkor. Den ersättning som enligt lagen om statsandel för kommunal basservice ska uppbäras av hemkommunen räcker inte alltid till, eftersom eleverna i placeringskommunen i allmänhet behöver flera slags stödåtgärder. Att finansieringen grundar sig på genomsnittliga skolvisa utgifter bidrar även till att kommuner, i syfte att säkerställa en tillräcklig ersättning, grundar specialskolor för de elever som placerats i kommunen, i syfte att trygga tillräcklig finansiering för verksamheten. Därmed förstärks en segregering handlingsmodell, och det blir svårare att, i enlighet med moderna normer, erbjuda ett flexibelt stöd med utrymme för övergång till olika stödnivåer i takt med att elevens behov förändras, till exempel från särskilt stöd till intensifierat stöd.

De höga servicekostnaderna i kombination med utbildningsväsendets knappa resurser leder till att undervisningen inte alltid sker på lagstadgat sätt. Särskilt problematiskt blir det när flera familjehem och anstalter förlagts till ett litet samhälle, vilket tär hårt på kommunens resurser. Ifall placerarkommunen i enlighet med förslaget förpliktigas att finansiera kostnaderna för anordnandet av den grundläggande utbildningen till den del de överskrider statsandelen, innebär det också en utjämning av de regionala skillnader som beror på att platserna för barn och unga som placerats i vård utom hemmet koncentreras till en och samma kommun. Nu ansträngs ekonomin i de kommuner som har många platser för barn som placeras i vård utom hemmet, och därmed också många barn som behöver särskilt stöd.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

Målet med propositionen är att på ett brett plan förbättra arbetsron i skolan och läroanstalten, vilken består av flera faktorer, genom att ändra och utveckla olika verksamhetsformer. Alla lagändringar som ingår i propositionen kan utöver andra verkningar även anses ha en främjande inverkan på skolornas arbetsro och därför är det motiverat att behandla dem tillsammans.

I propositionen utvecklas skolornas disciplinmetoder och vid sidan om dessa föreskrivs nya sätt att ingripa i oönskat uppförande. De nuvarande disciplin- och tillrättavisningsmetoderna i lagen om grundläggande utbildning ger möjlighet att ingripa i störningar i arbetsron. I fråga om ingripandet i störningar ska de existerande metodernas avgränsning dock preciseras för att laglighets- och likställighetsprincipen ska förverkligas bättre än tidigare i olika skolor. Ett pedagogiskt grepp om disciplin och tillrättavisning bekräftas i syfte att förbättra skolfreden. Enligt förslaget införs i lagen om grundläggande utbildning som en ny ingripande metod fostrande samtal, som redan används i en stor del av skolorna i någon form. Fostrande samtal blir det primära sättet att på ett konstruktivt sätt ingripa i klandervärd uppförande hos

en elev. Därtill skulle kvarsittningen utvecklas så att elevens fostringsmässiga behov beaktas bättre. I lagen införs tydligare bestämmelser om att beslut om avstängning av en elev fattas av ett kollegialt organ. Gymnasielagen ändras till att motsvara lagen om yrkesutbildning så att en studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller person som arbetar i läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande. Vidare ges lärarna och rektorerna befogenheter att i vissa nödvändiga situationer granska elevens saker samt omhänderta föremål av eleven för att lugna ned lektionen och garantera en trygg undervisningsmiljö. Skolans lärare eller rektor ska meddela om trakasserier, mobbning eller våld som skett i skolan eller under skolvägen som kommit till hans eller hennes kännedom till vårdnadshavaren eller övriga lagliga förträdare för den elev som gjort sig skyldig till detta och för den elev som utsatts för detta.

Elevernas och studerandenas delaktighet stärks i fråga om planer som förbättrar arbetsron i skolan och skolans ordningsstadga. Genom en uttrycklig hänvisning till skadeståndslagen i lagen om grundläggande utbildning förtydligar man därtill situationen i fråga om förfaranden vid vandalism och skadegörelse som sker i skolan. Enligt förslaget kan en elev som man med säkerhet vet att är skyldig av pedagogiska skäl åläggas att rengöra eller ordna upp skolans egendom eller lokaler som eleven avsiktligt eller av oakt-samhet smutsat ned eller skapat oreda i. På kommunens och den enskilda skolans eller läroanstaltens nivå ska verksamhetsprinciperna i fråga om disciplin och tillrättavisning enligt lagen allt tydligare planeras och förklaras och därtill ska användningen av dem uppföljas. Planerna görs som en del av den övriga planeringen av verksamheten. Med propositionen eftersträvar man att garantera bättre än tidigare att de metoder och förfaranden som används i skolorna är lagenliga, ända-

målsenliga samt proportionerliga i förhållande till den klandervärda gärningen eller försummelsen och att genom ett pedagogiskt grepp få fler och effektivare medel för att minska störande uppförande. Propositionen bidrar till att förbättra jämlikheten i användningen av pedagogiska och disciplinära metoder mellan olika skolor men också inom samma skola. Förslaget ger lärarna och rektorerna större befogenheter att ingripa i störande uppförande och effektiviserar lärarnas och rektorns möjligheter att garantera en trygg lärmiljö, vilket hör till deras uppgifter. De föreslagna bestämmelserna har också en förebyggande verkan och de ökar elevernas och studerandenas känsla av välmående och trygghet. Enligt förslaget införs motsvarande ändringar även i gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning med vissa justeringar som anknyter till verksamhetsmiljön och studerandenas ålder.

Delaktigheten vid skolor och läroanstalter utvecklas. Propositionen strävar efter att förbättra barns och ungas rätt att delta i beslut som gäller dem själva enligt sin ålder och utvecklingsnivå. Ändringarna i fråga om delaktigheten bidrar till att stärka både demokrati-fostran och arbetsron i skolor och läroanstalter. Enligt propositionen görs elevkårerna obligatoriska även inom den grundläggande utbildningen. Därtill justeras elevernas och studerandenas rätt och samtidigt undervisnings- och utbildningsanordnarnas skyldighet att utveckla delaktigheten inom den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. På lagstiftningsnivå ska ges noggrannare bestämmelser också om elevkårernas uppgifter, men undervisnings- och utbildningsanordnarna ska ordna sin verksamhet så att elevernas och studerandenas rätt att påverka beslut som gäller dem själva förverkligas även på ett bredare plan än enbart genom elevkårerna. Enligt förslaget ska barns och ungas delaktighet och hörandet av dem i ärenden som gäller deras liv och närmiljö ökas. Samtidigt ökar barns och ungas kompetens och intresse för att utveckla sin omgivning samt för att verka och fatta beslut tillsammans. En ökad känsla av delaktighet ökar även känslan av kompetens och kontroll, vilka enligt undersökningar är viktiga

faktorer för trivseln i skolan och för att uppnå bra inlärningsresultat. Stärkandet av delaktigheten och främjandet av en gemensam verksamhetskultur enligt förslaget minskar också uppror som leder till konflikter i skolor och läroanstalter samt ökar bl.a. det allmänna acceptandet av skolornas och läroanstalternas ordningsstadgor. Ändringen förutsätter att undervisnings- och utbildningsanordnarna vidareutvecklar fungerande strukturer och verksamhetsmodeller som främjar delaktigheten.

Rätten att gå i sjukhusskola hos elever inom den specialiserade sjukvården och det stöd och den experthjälp de får från sjukhusskolan i övergångsskeden förtydligas och stärks. Enligt förslaget ändras lagen om grundläggande utbildning så att skyldigheten för den kommun där ett sjukhus finns att ordna utbildning alltid gäller undervisning av en elev som är patient på sjukhuset i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till patientens hälsa. Propositionen avviker från den gällande lagen genom att skyldigheten att ordna utbildning inte längre kan begränsas genom att hänvisa till övriga omständigheter. Enligt förslaget ska därtill den kommun där sjukhuset finns ordna undervisning för en elev inom den specialiserade sjukvården i den omfattning det är motiverat med hänsyn till elevens hälsa, pedagogiska specialbehov och den specialiserade sjukvårdens vård- och rehabiliteringsåtgärder samt övriga omständigheter ifall undervisning i elevens egen skola inte, trots alla stödåtgärder som lagen ger möjlighet till, är till elevens fördel.

Beslut om hur undervisning i praktiken ordnas för en elev som är patient inom den specialiserade sjukvården fattas i samarbete mellan de instanser som ansvarar för undervisning av eleven. I lagen föreskrivs även om de parter som ska höras. Genom förslaget strävar man efter att garantera framgångsrik undervisning, vilket förutsätter att såväl elevvården i elevens egen skola som elevens vårdnadshavare hörs. Därtill åläggs elevens egen skola och sjukhusskolan till samarbete för att ordna stöd i övergångsskedena.

Med ändringarna strävar man efter att reagera på en situation där avdelningsvårdtiderna inom den specialiserade sjukvården för-

kortats och vårdformerna inom öppenvården ökat till följd av den medicinska utvecklingen, förändringen i vårdideologin och kraven på ekonomisk effektivitet. Med ändringen svarar man på trycket att på tillbörligt sätt ordna utbildning för barn och unga med psykosociala symtom. Genom att förtydliga skyldigheten att samarbeta för att ordna stöd kan också den kompetens som utvecklats inom sjukhusskolorna bättre utnyttjas av andra utbildningsanordnare, vilket även gynnar eleverna. Övergångarna mellan den undervisning som ordnas av kommunen där sjukhuset ligger och den egna skolan blir allt mer systematiska och kontrollerade, varvid risken för utslagning blir mindre i fråga om elever som hör till riskgrupperna. Förslaget bidrar också till färre fall med störande uppförande.

Enligt förslaget ska lagen om statsandel för kommunal basservice bestämma om ersättning för undervisning som ordnas av den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns så att ersättningen bättre motsvarar de kostnader som föranletts. Bestämmelsen formuleras så att den kan tillämpas även på sjukhusundervisning som ordnas för öppenvårdspatienter. Därtill införs bestämmelser om ersättning av stöd som ordnas gemensamt så att kostnaderna för att ordna det fördelas ändamålsenligt och verksamheten ordnas i enlighet med elevens intresse.

Enligt 16 b § i barnskyddslagen ska den kommun där ett barn eller en ung person har placerats som en stödåtgärd inom öppenvården eller i vård utom hemmet eller i eftervård (placeringskommun) i samarbete med placerarkommunen ordna den service och de stödåtgärder för barnet eller den unga personen som behövs för omsorgen eller vården. Placeringskommunen har rätt till ersättning av placerarkommunen för sina kostnader för servicen och stödåtgärderna. Dessa bestämmelser har förtydligt ordnandet av tjänster för barn som placerats utom hemmet och omhändertagits. Enligt förslaget genomförs motsvarande ändringar gällande den grundläggande utbildningen.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Propositionen har ekonomiska konsekvenser. De föreslagna lagändringarna träder i kraft från den 1 januari 2014, och kostnaderna uppstår huvudsakligen därefter. Kostnaderna på årsnivå för utvidgningen av elevkårsverksamheten är ca 665 000 euro. Åren 2014—2015 uppstår därtill kostnader för kompletterande utbildning som är nödvändig för genomförandet och planeringen av lagändringarna och staten stödjer ordnandet av denna med 1,5 miljoner euro. Detta täcker största delen av utbildningsbehovet.

I propositionen föreslås ändringar i lagstiftningen om undervisningsväsendet. Genom ändringarna ges undervisnings- och utbildningsanordnarna nya metoder för att förbättra arbetsron i skolor och läroanstalter och redan existerande metoder moderniseras. Enligt förslaget ska lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning ge lärarna och rektorn befogenheter att omhänderta föremål och ämnen som används för trakasseri eller som är farliga samt att granska elevens eller studerandens saker eller att utföra en ytlig granskning av kläderna för att hitta sådana föremål eller ämnen. I lagen om grundläggande utbildning bestäms om fostrande samtal som är en ny pedagogisk metod för att ingripa i och förebygga störande eller olämpligt uppförande hos en elev. Bestämmelserna om kvarsittning i lagen om grundläggande utbildning preciseras också.

Ovannämnda ändringsförslag medför inte extra kostnader för staten och utbildningsanordnarna eftersom de föreslagna ändringarna inte ökar användningen av disciplin- och tillrättavisningsmetoder. I uppskattningen har man därtill beaktat att fostrande samtal redan används i flera skolor och läroanstalter, även om det inte finns explicita bestämmelser om det i lagen.

Propositionen innebär också att tyngdpunkten flyttas från korrektiva åtgärder till förebyggande åtgärder. Med åtgärder som stödjer utvecklingen och inläringen och som vidtas tillräckligt tidigt kan man vanligtvis hjälpa på ett flexibla sätt och vid en bättre tidpunkt.

På längre sikt är det även ekonomiskt sett effektivare. En starkare satsning på de pedagogiska metoder som avses i propositionen medför därmed även kostnadsbesparingar eftersom det minskar behovet av bl.a. upprepade kvarsittningar och grövre disciplinära straff.

Ändringen genomförs inom de statsekonomiska ramarna för 2014—2017. I det statsekonomiska rambeslutet anges att lagen om grundläggande utbildning förnyas så att bestämmelserna om delaktighet och arbetsro omarbetas. Enligt förslaget ändras lagen om grundläggande utbildning så att varje grundskola har en elevkår. De totala kostnaderna som utvidgningen av elevkårsverksamheten uppskattas medföra är ca 665 000 euro. Kostnaderna uppkommer från början av 2014. Enligt 55 § 2 mom. i lagen om statsandel för kommunal basservice är statsandelen för nya och mera omfattande statsandelsåligganden 50 procent av de kalkylerade kostnaderna för uppgifterna i fråga från och med 2010. Därmed skulle elevkårerna orsaka kostnader för staten på totalt 332 500 euro. Statsandelen för basservice (moment 28.90.30) höjs till följd av utvidgningen av elevkårsverksamheten med 332 500 euro genom att flytta den från moment 29.10.30. Höjningen av statsandelen genomförs genom att höja den allmänna statsandelsprocenten och genom att höja den kalkylerade grunden för statsandel. Med stöd av 57 § 1 mom. i lagen om statsandel för kommunal basservice tilläggs de extra kostnaderna på 665 000 euro för etablering av elevkårsverksamheten till de kalkylerade kostnaderna för kommunernas grundläggande utbildning. Genomförandet av en höjning av statsandelen förutsätter också att den allmänna statsandelsprocenten som bestäms om i 55 § 1 mom. i lagen om statsandel för kommunal basservice höjs. Ändringarna i statsandelsprocenten är beroende av andra lagförslag som lämnas hösten 2013 och preciseras i samband med beredningen av statsbudgeten 2014. De nödvändiga ändringarna i lagen om statsandel för kommunal basservice bereds av finansministeriet som även beaktar de kostnader som denna proposition föranleder.

Med beaktande av statens stöd till utbildningskostnaderna som lagändringarna medför åren 2014 och 2015 kan man anse att staten i enlighet med statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram ersatt kommunerna för över hälften av de kostnader som nya eller mer omfattande uppgifter medför.

I beräkningen har man beaktat att det år 2011 enligt Statistikcentralens (2011) uppgifter fanns 2 719 grundskolor, varav 2020 var skolor med årskurserna 1—6. Enligt uppgifterna i Utbildningsstyrelsens demokratiutredning (2011) hade 44,5 % av årskurserna 1—6 i grundskolan, dvs. uppskattningsvis ca 900 skolor, inte en fungerande elevkår. Enligt utredningen hade 99 % av skolorna med årskurserna 7—9 en verksam elevkår. I fråga om skolorna med årskurserna 1—9 hade 7,7 %, dvs. omkring 27 skolor, inte någon elevkårsverksamhet. Uppskattningsvis saknar totalt 927 skolor elevkårsverksamhet. I beräkningen har man antagit att varje skola i och med propositionen har en verksam elevkår. Vid beräkning av kostnaderna bör beaktas att propositionen möjliggör gemensamma elevkårer för skolor och läroanstalter, varvid det verkliga antalet elevkårer kan vara mindre än beräknat.

I beräkningen har man antagit att skolorna med årskurserna 1—6 och 1—9 som inte ännu har en fungerande elevkår huvudsakligen är små eller medelstora skolor, för vilkas del man för den handledande läraren ersätter en halv årsveckotimme enligt ersättningen för handledaren för elevkåren i årskurserna 7—9 i lärarnas gällande tjänstekollektivavtal. I beräkningen har man använt det genomsnittliga priset per år för en årsveckotimme i klassundervisning.

Ovan beskrivna lagändringar uppskattas öka undervisningsväsendets personals behov av personalutbildning. Genom personalutbildning för undervisningspersonalen stödjer man verkställandet av ovannämnda lagändringar och de utgifter som planeringen av dem medför. Fortbildning och kompletterande utbildning för undervisningspersonalen medför kostnader på uppskattningsvis 1,5 miljoner euro för staten åren 2014—2015. Dessa utgifter ska finansieras helt och hållet inom ramen för statsbudgeten 2014—2017.

Utgifterna täcks ur moment 29.30.20 under undervisnings- och kulturministeriets huvudklass som är avsett för personal- och tilläggsutbildning för personal inom undervisningsväsendet och personal som stödjer det så att 1 miljon euro används år 2014 och 0,5 miljoner euro år 2015. Anslaget möjliggör ca 34 680 timmar personalutbildning. I beräkningen har man använt det genomsnittliga priset 43,25 euro per undervisningstimme.

Utarbetandet av disciplinära planer som en del av läroplanen anknyter till utarbetandet av läroplanen och kostnadseffekten för detta som en del av det omfattande läroplansarbetet är inte stor. En noggrannare beskrivning av tillåtna disciplinära förfaranden i lagen minskar antalet klagomål och minskar därmed även det administrativa arbetet vid olika myndigheter.

Den nya 4 a § i lagen om grundläggande utbildning som gäller undervisning av elever inom specialiserad sjukvård ökar inte kostnaderna från nuvarande nivå. Utvecklingen inom medicinen, minskningen av antalet avdelningsvårdplatser och förändringen i vårdideologin mot en fokusering på öppenvård riktar redan sjukhusundervisningens nuvarande resurser till elevplatser inom öppenvården och konsultering. Antalet elever inom sjukhusundervisning har inte ökat under de senaste tio åren trots att det kommit elever till sjukhusundervisningen som det inte bestäms om i lagen, dvs. elever inom öppenvården. Enligt uppgifter som samlades i samband med undervisnings- och kulturministeriets utvecklingsprojekt för sjukhusundervisningen (2012) uppskattas att sjukhusundervisningen årligen omfattar ca 3000 elever. Antalet har minskat med över 600 elever sedan 2004. Enligt utredningen var skoldagsavgiften för sjukhusundervisning i genomsnitt ca 134,50 euro. Omkring en tredjedel av antalet uppskattas vara öppenvårdselever. Eftersom kommuner där sjukhus och kliniker inom den specialiserade sjukvården och motsvarande verksamhetsenheter finns redan nu ordnar utbildning för elever inom öppenvården anses detta inte vara en ny uppgift för kommunen utan den föreslagna lagstiftningen ger rådande praxis ett juridiskt uttryck och

möjlighet även till rättvis fördelning av intäkter och utgifter mellan kommunerna.

Tidigt stöd som ges av sjukhusundervisningen till kommunens undervisningsväsende förebygger att elevens svårigheter i skolan hopar sig och förebygger därmed utslagning samt kostnader som orsakas därav. Om nödvändigt konsulteringsstöd har man tidigare avtalat och betalat enligt separat överenskommelse. Den föreslagna ändringen innebär att gällande praxis införs i lagen och det anses inte leda till betydelsefulla nya kostnader. Anordnaren av sjukhusundervisning ersätts för kostnader för stöd före och efter sjukhusundervisningen enligt de faktiska kostnader som föranletts. Skyldigheten att tillsammans bestämma om de stödåtgärder som behövs förhindrar verksamhet som ökar kostnaderna utan båda parternas samtycke.

I lagen bestäms även om främjande av elevens återgående till den egna skolan. När en elev som omfattas av den specialiserade sjukvården kan återgå till undervisningen i den egna skolan så snabbt och effektivt som möjligt sparar detta även kostnader och förhindrar utslagning av elever.

Den föreslagna ändringen av 41 § 1 och 3 mom. i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) bedöms inte öka kostnaderna från nuvarande nivå eller ändra på statens och kommunernas finansieringsandel. Förslaget innehåller inte nya eller utvidgade skyldigheter för kommunerna. Propositionen gör kostnadsfördelningen, som ansetts problematisk, tydligare dels mellan placerarkommunen och placeringskommunen eller andra utbildningsanordnare samt gällande sjukhusundervisning och stöd i anslutning till denna för den kommun som anordnar stödet och för elevens egen hemkommun. Genom att ersättningsgrunden ändras från vårddagar till dagar som sjukhusundervisning ordnas inför man i praktiken i lagen den praxis som råder i fråga om en klar majoritet av sjukhusundervisningen. Enligt uppgifter som samlades i samband med projektet för sjukhusundervisningens kompetenscentrumverksamhet år 2012 är det i praktiken endast fyra anordnare av sjukhusundervisning som fakturerar enligt vårddagarna, medan de andra använder undervisningsdagarna som

grund för faktureringen. En elev kan ha haft långa vårdperioder på sjukhuset utan att undervisning kunnat ordnas och då har det inte varit ändamålsenligt och inte heller upplevts som rättvist att fakturera för dessa dagar.

I den föreslagna modellen allokeras resurserna effektivt till den aktör som ansvarar för anordnandet av utbildningen, så att bristen på resurser inte längre styr dem som anordnar utbildningen i riktning mot oändamålsenliga undervisningsarrangemang. Den föreslagna lagstiftningen om en omfördelning av kostnaderna mellan placeringskommunen och placerarkommunen bidrar även till att trygga rätten till stöd på ett bättre sätt för de barn som är i behov av stöd, så att kostnadstrycket på placeringskommunen inte växer sig alltför stort. Förslaget främjar att barn och unga som placerats utom hemmet får undervisning på lika villkor enligt lagen om grundläggande utbildning, oavsett i vilken kommun de placerats. Undervisningen för elever inom den specialiserade sjukvården eller elever som väntar på att vårdåtgärderna inleds samt det stöd de behöver kan också ordnas på ett mer ändamålsenligt sätt före den egentliga övergången till sjukhusundervisningen när det finns tydligare bestämmelser i lagen om hur man fördelar och kommer överens om kostnaderna. Skyldigheten att tillsammans komma överens förhindrar också möjligheten att kostnaderna ökar omotiverat. Målet med propositionen är att förtydliga och förenhetliga de grunder för avgifter som används på olika håll i landet.

Propositionen medför ekonomiskt-administrativt tjänstearbete i kommunerna eftersom kommunerna måste omarbeta anvisningarna för sjukhusundervisningen och bestämmandet av hemkommunens betalningsandel i fråga om en elev som är placerad av barnskyddsskäl. Ändringen har en allmänt förtydligande inverkan på faktureringsgrunderna, vilket minskar det administrativa arbetet och motstridiga situationer som gäller faktureringen.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Propositionen förtydligar samarbetsplikten mellan skolan, eleverna och vårdnadshavar-

na, vilken redan nu förutsätts. Undervisningsmyndigheterna måste i någon mån anpassa sin verksamhet till de preciserade kraven. Därtill sker en viss ökning i skolans anmälningar till polisen om beslagtagna föremål som enligt lagen inte kan överlämnas till eleven eller dennes vårdnadshavare. Tidigt ingripande i skadlig verksamhet kan inledningsvis öka polisens arbete men verksamhetsmodellen uppskattas ha en allmänt förebyggande effekt som framöver minskar behovet av polisiära interventioner i skolorna. Likaså leder lärarnas ökade befogenheter till färre sådana situationer där polisen måste tillkallas. Propositionen förbättrar lärarnas och rektorns möjligheter att säkerställa en trygg lärmiljö, vilket hör till deras uppgifter. Propositionen ökar jämlikheten mellan skolor och elever i fråga om användningen av valda disciplin- och tillrättavisningsmetoder samt effektiviserar uppnåendet av de pedagogiska målen.

Regionförvaltningsverken ansvarar för uppföljningen av förverkligandet av rättssäkerheten inom sina områden. Ändringarna i lagstiftningen beaktas i resultatstyrningen av regionförvaltningsverken.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

De föreslagna ändringarna förbättrar elevernas och studerandenas skolvälmående och känsla av säkerhet, vilket även leder till bättre inlärningsresultat. Propositionen främjar delaktighet och demokratifostran och minskar risken för utslagning. Ändringarna som gäller sjukhusundervisningen beräknas förbättra och tidigarelägga identifieringen av elevens stödbehov samt förebyggandet av problem. Vidare beräknas de förbättra planmässigheten i sjukhusundervisningens arrangemang för återgångsskedet och därmed på ett avgörande sätt förbättra stabiliteten i resultatet för elevens vårdperioder. Detta förebygger utslagning av elever som tillhör en riskgrupp och bidrar till att förbättra arbetsron i elevernas egna skolor.

Rätten till grundläggande utbildning för barn och unga som placerats utom hemmet förverkligas alltmer jämnt och erbjudandet av flexibelt stöd effektiviseras, vilket före-

bygger utslagning. De nya finansieringsbestämmelserna förbättrar ekonomin för små orter dit man förlagt flera familjehem och anstalter. Propositionen avser att utjämna de regionala skillnader som beror på en koncentration av vårdplatser och -anstalter.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Propositionen har beretts vid undervisnings- och kulturministeriet. Redan före den officiella remissbehandlingen sände Lärarnas fackorganisation OAJ, Finlands rektorer rf, Opsia och Finlands föräldraförbund en gemensam appellation till ministeriet om skolfreden och disciplinen. Därtill gav Utbildningsstyrelsen ett sakkunnigutlåtande på begäran av ministeriet.

I beredningen av ändringen av lagen om statsandel för kommunal basservice har man dragit nytta av det arbete som utförts av en inofficiell expertgrupp 2010—2011. Gruppen hade i uppgift att utreda hur rätten till grundläggande utbildning förverkligas för barn och unga som placerats utom hemmet och omhändertagits. I utredningen ingick existerande lagstiftning, instruktioner, finansiering och kunskapsbas.

Expertgruppen har hört centrala aktörer och sakkunniga. Utredningen blev klar våren 2011. I den inofficiella expertgruppen som sammankallats av undervisnings- och kulturministeriet samt social- och hälsovårdsministeriet ingick även representanter för finansministeriet och för Finlands kommunförbund.

Expertgruppen ordnade ett hörande på Ständerhuset 15.2.2011, dit följande instanser inbjöds: Barnombudsmannens byrå, Nuorten Ystävät ry, Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikkö, Regionförvaltningsverket i Norra Finland, Ammatillisten perhekotien liitto, Yksityisten Perhekotien ja Lastensuojelulaitosten yhdistys LUJA ry, Centralförbundet för Barnskydd, företrädare för sjukhusskolorna, finansministeriet, Regionsförvaltningsverket i Södra Finland, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ,

Kommunförbundet, social- och hälsovårdsministeriet, Institutet för hälsa och välfärd, Utbildningsstyrelsen, Kehrä-lastensuojelun kehittämissverkosto, Asikkala kommun och Vanda stad. Antalet deltagare uppgick till sammanlagt 24 personer. Av de hörda instanserna framlade 18 dessutom synpunkter i skriftlig form.

Den inofficiella expertgruppen utarbetade flera utvecklingsförslag, varav ett gällde en reform av finansieringen av den grundläggande utbildningen för barn och unga som placerats utom hemmet och omhändertagits så att den överensstämmer med faktureringsrätten i lagstiftningen på social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde.

I fråga om sjukhusundervisningen har man i beredningen använt slutresultaten från utvecklingsprojektet SAIREKE 2005—2008 samt uppgifter som samlats in i samband med projektet för sjukhusundervisningens kompetenscentrumverksamhet som inleddes 2012.

I beredningen har man beaktat bl.a. följande statistik, undersökningar och utredningar:

1) Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 samt muutokset Suomessa ja Pohjoismaissa 1994—2010 WHO-koululaistutkimus (HBSC-Study) (Kämpfi et al. 2012)

2) PISA-undersökning: PISA09. Kestääkö osaamisen pohja? (Sulkunen & Välijärvi 2012)

3) ICCS 2009-undersökning: Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2009-tutkimuksen päätulokset

4) Demokratiakasvatusselvitys (OPH 2011)

5) THL:s skolhälsoenkät: Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000—2009 (Luopa et al. 2010)

6) Skolhälsoenkät 2010—2011 (THL)

7) Työrauha tavaksi. Kohtaaminen, toimintakulttuuri ja pedagogiikka koulun arjessa (OPH 2009)

8) Hyvä, paha koulu – kouluhyvinvointia hakemassa (Suomen Unicef – Nuorisotutkimusseura 2012)

9) Slutrapport för projektet för utveckling av sjukhusundervisningen SAIREKE 2005-2008 (Tilus 2008)

Propositionen har behandlats av delegationen för kommunal ekonomi och kommunal förvaltning den 24 april 2013 och den 17 maj 2013. Utkast till propositionen har behandlats av kulturpolitiska ministerarbetsgruppen den 7 februari 2013 och den 26 april 2013.

Förhandlingar om propositionen har förts med representanter för Kommunförbundet den 21 mars 2013, den 17 april 2013 och den 22 april 2013 samt med Undervisningssektorns fackorganisation OAJ den 4 mars 2013.

5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Propositionen har sänts på remiss 12.2—15.3.2013. Utlåtanden begärdes av 63 instanser och 40 utlåtanden lämnades inom den utsatta tiden. Undervisnings- och kulturministeriet tog emot 3 övriga utlåtanden eller ställningstaganden.

Utlåtanden lämnades av:

Ammattiin Opiskelevat – SAKKI, Utvecklingsföreningen för yrkeskunnande AMKE rf., riksdagens justitieombudsman, Finlands Svenska Lärarförbund FSL, Hem och Skola i Finland rf., Iltakoulujen liitto IKLO ry, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Medborgarinstitutens förbund MiF, Kommunarbetsgivarna, Regionförvaltningsverket i Lappland, Barnombudsmannen, Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland, Finlands Gymnasistförbund, Luokanopettajaliitto, Mannerheims barnskyddsförbund, riksdagens biträdande justitieombudsman, justitieministeriet, Undervisningssektorns fackorganisation OAJ, Utbildningsstyrelsen, Undervisnings- och kulturministeriets kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelning KUPO, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat OPSIA, Regionförvaltningsverket i Norra Finland, Inrikesministeriet, Social- och hälsovårdsministeriets avdelning för främjande av välfärd och hälsa, Förbundet för studerandekårer vid yrkeshögskolorna i Finland SAMOK, Finlands folkhögskolförening, Finlands lärarstuderandes förbund SOOL, Suomen Opiskelija Allianssi, Finlands rektorer, Institutet för hälsa och välfärd THL, Åbo stad, Statens delegation för ungdomsärenden

NUORA, Finansministeriet, Finlands föräldraförbund, Vanda stad, Samverkande bildningsorganisationerna och Privatskolornas förbund. Därtill lämnades utlåtanden av Handikappforum och Finlands Unicef.

Majoriteten av utlåtarna ansåg att propositionen huvudsakligen kan understödjas. En del utlåtanden omfattade önskemål om ännu längre gående bestämmelser, en del ansåg att målen är goda men såg inte ett behov av så detaljerad reglering som föreslås. Därtill föreslog en del utlåtare helt nya metoder och befogenheter för att förbättra arbetsron. I fråga om de ekonomiska konsekvenserna uppskattade vissa utlåtare att kostnaderna för ändringarna är större än de som beräknats i propositionen.

6 Samband med andra propositioner

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2014 och avses bli behandlad i samband med den. Samtidigt med denna proposition överlämnas regeringens proposition till ny elev- och studerandevårdslag. Dessa två propositioner har ett samband. I förslaget till elev- och studerandevårdslag föreslås att 29 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning, 21 § 2 mom. i gymnasielagen och 28 § 2 mom. i lagen om yrkesutbildning upphävs. Enligt förslaget införs en motsvarande bestämmelse i 10 § i den nya elev- och studerandevårdslagen. Ändringar i nämnda paragrafer föreslås även i denna regeringsproposition. Likaså föreslås i båda propositionerna att motsvarande bestämmelser i 21 § i gymnasielagen och 28 § i lagen om yrkesutbildning ändras. Det finns anledning att samordna behandlingen av dessa propositioner i riksdagen.

Propositionen har en inverkan på statsandelen för kommunal basservice. Ökningen av statsandelen genomförs genom att den allmänna statsandelsprocenten höjs och den kalkylerade grunden för statsandelen ökas. En ökning av statsandelen förutsätter även en höjning av den allmänna statsandelsprocenten som det bestäms om i 55 § 1 mom. i lagen om statsandel för kommunal basservice. Ändringarna i statsandelsprocenten beror på

andra lagförslag som lämnas hösten 2013 och preciseras i samband med beredningen av budgetpropositionen 2014. De nödvändiga ändringarna i lagen om statsandel för kom-

munal basservice bereds av finansministeriet, som även beaktar de kostnader som denna proposition föranleder.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag**1.1 Lagen om grundläggande utbildning**

4 a §. *Undervisning för läropliktiga i den specialiserade sjukvården.* Som en följd av den medicinska utvecklingen, förändringar i vårdideologin och kraven på ekonomisk effektivitet har vårdtiderna på sjukhus inom den specialiserade sjukvården förkortats medan andelen olika former av öppenvård har ökat. Formerna för sjukhusundervisning och undervisningsarrangemangen återspeglar förändringarna i vårdpraxis. Det är ofta sjukhusundervisningen som utsätts för trycket att ordna undervisning för barn och unga med psykosociala problem. Modeller för s.k. övergångsklasser har utvecklats i kommunerna och sjukhusundervisningen, och man har inrättat platser för elever i öppenvård inom sjukhusundervisningen. En del enheter som ger sjukhusundervisning har utvidgat sin verksamhet så att de fungerar som kompetenscentrum. Därmed tillhandahåller de som en del av det kommunala och regionala servicesystem som avser stöd för lärande och skolgång handlednings- och stödtjänster och ordnar kompletterande utbildning för skolorna i sina elevupptagningsområden.

Det föreslås att 4 § 3 mom., som gäller sjukhusundervisning, ska upphävas. Bestämmelser om sjukhusundervisning föreslås i stället i en ny 4 a § vars rubrik, undervisning för läropliktiga inom den specialiserade sjukvården, bättre beskriver verksamheten. I lagen definieras på ett allmänt plan att det handlar om undervisning som ges en läropliktig som är sjuk och att undervisningen har som mål att upprätthålla lärandet och skolgången samt att genom en allomfattande rehabilitering stödja målen för den vård eleven får. Lagens avsikt är inte att ändra eller närmare reglera verksamhetens innehåll. I paragrafen bestäms på motsvarande sätt som i fråga om närskoleprincipen i den gällande lagen att undervisningsstället för en elev i specialiserad sjukvård i första hand är elevens egen skola som eleven i fråga anvisats enligt 6 § i lagen om grundläggande utbild-

ning eller som han eller hon sökt till och antagits till som elev. Därtill bestäms om begränsade undantag till denna allmänna regel i situationer där undervisning i elevens egen skola inte är möjlig eller av grundad anledning inte är till elevens fördel.

Den gällande bestämmelsen om sjukhusundervisning föreslås bli ändrad så att en kommun där sjukhuset finns ska vara skyldig att ordna undervisning för elever som är patienter på sjukhuset i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till elevens hälsa. Förslaget avviker från den gällande lagen såtillvida att skyldigheten att ordna utbildning inte längre kan begränsas genom åberopande av övriga omständigheter. Åberopandet av övriga omständigheter kan möjliggöra olika tolkningar och eventuellt i alltför stor omfattning begränsa en elevs rätt till grundläggande utbildning. I framtiden kan man låta bli att ordna undervisning för en patient på ett sjukhus endast på grund av patientens hälsotillstånd.

Vidare föreslås i paragrafen bestämmelser om att en person som inte är patient på ett sjukhus, en s.k. öppenvårdspatient, och som omfattas av den specialiserade sjukvården ska ha rätt att delta i sjukhusundervisning. Specialiserad sjukvård definieras i lagen om specialiserad sjukvård (1062/1989). En elev i öppenvård ska få undervisning om det trots tillämpning av sådana stödåtgärder som lagen möjliggör inte är förenligt med elevens intresse att han eller hon undervisas i sin egen skola. För en sådan elev ska det enligt förslaget ordnas undervisning enligt paragrafen i den mån det är motiverat med beaktande av elevens hälsa, pedagogiska specialbehov och terapeutiska och rehabiliterande åtgärder inom den specialiserade sjukvården. Avsikten är att undervisningen för en elev inom den specialiserade sjukvården i första hand ska ordnas i elevens egen skola med hjälp av den trestegsmodell för stöd som bestäms i lagen. Om detta är otillräckligt med tanke på elevens bästa ska undervisningen också i fråga om en elev i öppenvård helt eller delvis ordnas på något annat ställe än i elevens egen skola i enlighet med bestäm-

melserna i denna paragraf. Behovet kan variera beroende på elevens situation.

En del av den nuvarande undervisningen för barn inom den specialiserade sjukvården ges i samband med poliklinikerna i kommunerna. I lagen föreslås en möjlighet att ordna undervisning för öppenvårdspatienter inom den specialiserade sjukvården även i sådana kommuner där det inte finns något egentligt sjukhus, utan en sådan övrig verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som avses i lagen om specialiserad sjukvård. Samtidigt skulle kommuner som ordnar sådan undervisning även vara berättigade till ersättning enligt lagen om statsandel för kommunal basservice. Detta förbättrar verksamheten för existerande, men oreglerade enheter som ger undervisning för patienter inom den specialiserade sjukvården.

Beslut om undervisning i enlighet med paragrafen görs i första hand i samarbete mellan elevens utbildningsanordnare, vanligtvis elevens hemkommun, och den kommun där sjukhuset finns. Ifall elevens utbildningsanordnare är någon annan än elevens hemkommun under vårdperioden ska man komma överens om ärendet även med elevens hemkommun. Ifall man inte når samförstånd fattas beslutet av den kommun där sjukhuset eller den övriga enheten inom den specialiserade sjukvården finns.

Dessutom föreslås bestämmelser om de parter som bör höras innan undervisning ordnas. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska eleven, vårdnadshavarna samt de elevvårdsansvariga i elevens egen skola och inom sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet som ger undervisningen höras. För att verksamheten ska vara framgångsrik förutsätts det att elevens vårdnadshavare uttryckligen önskar att barnet ska ges psykiatrisk eller neurologisk rehabilitering och stöd från sjukhusskolan. Utgångspunkten är att det liksom hittills ska vara sjukhusskolan, eleven själv eller i regel för elevens räkning vårdnadshavaren samt den utbildningsanordnare som ansvarar för elevens utbildning som kan ta initiativet till att övergå till undervisning som ordnas av den kommun där sjukhuset ligger. Eleven behåller sin elevplats vid sin egen skola under den period som undervis-

ning ges. I regel fattas därför inget egentligt, överklagbart elevintagningsbeslut enligt lagen om grundläggande utbildning, utan man strävar efter att eleven kan återgå till undervisningen i den egna skolan så snabbt som möjligt. Enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer ska ett överklagbart beslut fattas i fråga om beslut som inverkar på en persons rättigheter, förmåner och skyldigheter. Därmed ska även beslut om att under en viss tid ordna undervisningen på annan plats än i elevens egen skola göras som ett överklagbart beslut enligt förvaltningslagen, i synnerhet i situationer där man inte kan komma överens om ordnandet av undervisning eller där sakägaren eller dennes lagliga företrädare motsätter sig det tillfälliga undervisningsarrangemanget. Eftersom beslutet vid behov fattas i sista hand av den kommun där sjukhuset finns är det möjligt att söka ändring i beslutet på de sätt som avses i 11 kap. kommunlagen, även om det inte fattas ett beslut om antagning som elev som man kan söka ändring i enligt 42 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning.

När en elev inom den specialiserade sjukvården deltar i undervisning enligt denna paragraf har han eller hon rätt till fri transport eller tillräckligt understöd enligt 32 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning.

Det föreslås att sjukhusundervisningen också ska innefatta skyldighet för den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns och den som ordnar undervisning för eleven att på ett planmässigt sätt samarbeta för att säkerställa ett tillräckligt stöd för undervisningen. Avsikten är att bestämmelsen ska förplikta parterna till ett yrkesövergripande samarbete inom elevvården i övergångsskedena till och från undervisningen. Med den som ordnar undervisningen för eleven avses i detta moment den ansvariga utbildningsanordnare enligt 4, 7 eller 8 § i lagen om grundläggande utbildning till vilken eleven antagits som elev. Bestämmelsen ska garantera att elever som väntar på att få vård inom den specialiserade sjukvården och elever som övergår från undervisning vid den kommun där sjukhuset finns till undervisning i sin egen skola enligt behov kan omfattas av

sådana stödåtgärder som anordnas i samarbete med sjukhuskolan eller en motsvarande undervisningsenhet. Den utbildningsanordnare i vars undervisning eleven i varje givet skede deltar bär emellertid det primära ansvaret för stödet i undervisningen. Avsikten är att gemensamma stödåtgärder ska kunna börja planeras och genomföras redan i det skede då en remiss som avses i 53 § i hälso- och sjukvårdslagen inkommer för handläggning inom den specialiserade sjukvården eller senast när vårdbehovet har fastställts och en bedömning av behovet av sjukhusundervisning har gjorts, även om den specialiserade sjukvården inte ännu har inletts. Med stöd avses samarbete mellan elevens egen skola och sjukhuskolan för att ge eleven stöd för att klara sig i skolan. Avsikten är att man från fall till fall ska komma överens om vilka stödåtgärder som ska erbjudas. I sin enklaste form kan det röra sig om konsultation och planering, men det kan också handla om mer omfattande stödformer där exempelvis personalen vid sjukhuskolan fysiskt kommer till elevens egen skola eller där eleven deltar i stödperioder som ordnas av sjukhuskolan eller en motsvarande undervisningsenhet. Ifall den som ordnar undervisning för eleven är någon annan än elevens hemkommun under vårdperioden ska även elevens hemkommun höras i egenskap av den part som ansvarar för kostnaderna.

För närvarande räknas endast den sjukhusundervisning som eleven får som patient på ett sjukhus in i hemkommunens betalningsandel. Enligt 41 § i den gällande lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) räknas betalningsandelen genom att antalet vårddagar multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnader som den kommun där sjukhuset finns har haft för undervisningen per vårddag. Hemkommunens betalningsandel bör även täcka kostnaderna för en tidsbunden elevplats inom öppenvården. Utöver detta bör det kunna betalas ersättning för det stöd som ges i övergångsskedena. Undervisningen för öppenvårdspatienter, liksom det stöd som ges i övergångsskedena, ska enligt förslaget i fråga om finansieringen jämföras med undervisning som ges vid sjukhus och kunna faktureras elevens

hemkommun i enlighet med 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice, som gäller hemkommunsersättning för sjukhusundervisning. Det stöd som getts under övergångsskedena ska dock faktureras till ett belopp som motsvarar de faktiska kostnaderna. Den betalningsandel som är bunden till antalet vårddagar kan inte användas till att betala ersättning för stöd som getts under övergångsskedena. Kostnaderna för sjukhusundervisningen kan inte heller användas som kostnadsbas för den till antalet vårddagar bundna betalningsandelen. Eftersom den som ordnar sjukhusundervisningen och den utbildningsanordnare som i övrigt ansvarar för elevens undervisning sinsemellan kommer överens om ordnandet av stöd i övergångsskedena kan inte endast den ena av de utbildningsanordnare som ansvarar för stödet till eleven ensidigt påverka beloppet av det stöd som ska ersättas. Den föreslagna ändringen skulle förtydliga och precisera skyldigheterna och fördelningen av kostnaderna mellan kommunerna och serviceproducenterna.

Det föreslås att ovannämnda lagändringar görs genom att i denna regeringsproposition ta in ett förslag till lag om ändring av 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice. Även kostnaderna för elevens skolresor hör till de kostnader som ersätts. Genom förslaget strävar man efter att säkerställa att alla elevers rätt till grundläggande utbildning kan verkställas.

Genom den föreslagna lagändringen kunde man bättre svara mot det rådande läget, där åtgärder i öppenvård har blivit mera regel än undantag och där det är vanligt att man växlar mellan olika undervisningsformer. Genom propositionen tryggas man också på ett mer planmässigt sätt de långsiktiga behoven i fråga om barn som behöver undervisning som stödjer rehabiliteringen som helhet och förhindrar på så sätt att riskgrupper marginaliseras.

Enligt förslaget ska lagen bestämma om elevens återgång till den egna skolan. Avsikten med lagen är att en elev inom den specialiserade sjukvården så snabbt och effektivt som möjligt kan återgå till undervisningen i den egna skolan, vilket förhindrar utslagning av elever och därtill sparar kostnader.

29 §. Rätt till en trygg studiemiljö. Paragrafens 1 mom. ändras inte. I enlighet med propositionen ska den som deltar i utbildning fortfarande ha rätt till en trygg studiemiljö. En elevs rätt till en trygg studiemiljö kan hotas av sådant bemötande från såväl andra elever som från skolans personal som äventyrar elevens säkerhet och välbefinnande. Eftersom mobbning kan ha olika former och är svårt att definiera ska begreppet inte definieras i lagen. Mobbing kan emellertid i många fall anses vara av sådant slag att undervisningspersonalen med beaktande av sin utbildning och arbetserfarenhet kan identifiera den. I regel kan mobbing karakteriseras som upprepade och systematiska fysiska eller psykiska handlingar där avsikten är att förorsaka en annan person skada eller obehag eller förödmjuka den. Mobbing kan ta sig konkret uttryck exempelvis i form av öknamn och andra glåpord, hot, sparkar och slag och genom att man drar den mobbade i håret eller tar hans eller hennes personliga ägodelar.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om föremål eller ämnen som ska vara förbjudna i skolan. Enligt propositionen ska till skolan inte få tas med, och under skoldagen inte få innehåsa, sådana föremål eller ämnen vars innehav är förbjudet i lag eller med vilka den egna säkerheten eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som särskilt lämpar sig för att skada egendom och för vars innehav det inte kan anges någon godtagbar orsak. Därmed ska det vara förbjudet att till skolan ta med bl.a. sådana farliga föremål som avses i ordningslagen (knogjärn, stiletter och kaststjärnor samt som något annat föremål maskerade eggvapen, elpistoler och elbatonger, fjäderbatonger, precisionsslangbågar och precisionsslungor samt teleskopbatonger). Förbjudna med stöd av ordningslagen är också föremål och ämnen som lämpar sig för att skada andra, om det inte kan anges någon orsak som hänför sig till arbetsuppgiften eller i övrigt någon godtagbar orsak till att sådana tas med till skolan. Sådana föremål är eggvapen, söndriga glasföremål och andra med dessa jämförbara föremål som lämpar sig för att skära eller sticka, batonger, kedjor, fjädrar, vajrar, kablar, bobollsträn och andra med dessa jämförbara föremål som är lämpliga

som tillhygge, kastpilar, kulor och andra med dessa jämförbara föremål som lämpar sig för att kastas, ämnen som är frätande eller lämpar sig för att allvarligt skada eller förlama någon annan, luftvapen, vapen med fjäderfunktion, harpuner, slangbågar, blåsrör och andra med dessa jämförbara föremål som lämpar sig för skjutande samt hälsofarliga laserpekare. Det är också förbjudet att på allmän plats inneha sådana föremål som är förvillande lika skjutvapen eller explosiva varor, och därmed också förbjudet att ta med sådana till skolan. För en fritidssysselsättning som börjar omedelbart efter skoldagen kan det emellertid vara tillåtet att till skolan ta med ett bobollsträ eller för hobbyverksamhet avsedda kulor, så länge det inte finns någon misstanke om att de kommer att användas i något annat syfte.

Innehav av skjutvapen och explosiva varor regleras i skjutvapenlagen (1/1998), lagen om explosionsfarliga ämnen (263/1953) och i förordningen om explosiva varor (473/1993). Föremål och ämnen som är förbjudna för minderåriga är bl.a. produkter enligt alkoholagen och tobakslagen.

Också andra föremål och ämnen som inte är förbjudna i lag men som är farliga på grund av sina egenskaper är förbjudna i skolan, om det inte kan anges någon godtagbar orsak för deras innehav. Avsikten är att närmare bestämmelser om dessa förbud ska utfärdas i skolans ordningsstadga och i motsvarande föreskrifter.

I 3 mom. föreslås på motsvarande sätt som i det gällande 29 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning bestämmelser om att utbildningsanordnaren i samband med att läroplanen utarbetas ska utarbeta en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbing och trakasserier samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och genomförs. En lärare och en rektor ska inom ramen för sina befogenheter vidta sådana åtgärder enligt planen som behövs för att utreda och åtgärda fall av trakasserier eller annan osaklig verksamhet. Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ge bestämmelser om hur denna plan ska utarbetas.

I 29 § 3 mom. föreslås en ny bestämmelse där det nämns att utbildningsanordnaren som

en del av ovannämnda plan också ska planera och ge anvisningar om de disciplinära förfaranden och förfaranden för fostrande samtal som ska tillämpas. Avsikten är att utbildningsstyrelsen ska ge närmare bestämmelser också om utarbetandet av denna del av planen.

Principerna för rutinerna i samband med disciplinära åtgärder och tillrättavisningar bör fastställas och anvisningar om dem ges på kommunal nivå och i de enskilda skolorna. Tillämpningen av disciplinära och tillrättavisande åtgärder och de praktiska arrangemangen kring detta ska ha planerats och behandlats i skolorna såväl internt av skolans personal som med föräldrarna och eleverna. En lärare som överväger ett disciplinärt straff bör beakta både handlingens art och elevens ålder och utveckling. Alla vuxna i skolan ska ingripa i förseelser enligt samma regler. Detta krävs med tanke på jämlikheten och rättssäkerheten, men också för att effektivt säkerställa arbetsron i skolan. Om man inte tillämpar enhetliga principer för de disciplinära åtgärderna försvårar detta ytterligare arbetet för de lärare som följer reglerna. Skolorna bör sträva efter att de metoder och påföljder som tillämpas är lagenliga, att de står i proportion till gärningen eller försummelsen och är ändamålsenliga samt att tillämpningen övervakas också ur jämlikhetsperspektiv. Skolorna ska ha en tydlig handlingsplan för hur man ska gå till väga i olika situationer, vilka behörighetsförhållandena är och för hur elevens rätt till övervakning, undervisning och elevvård tillgodoses på ett effektivt sätt också när ett disciplinärt förfarande tillämpas.

På samma sätt som i den gällande lagen föreslås i 4 mom. en bestämmelse om att utbildningsanordnaren i avsikt att främja skolans interna ordning, ostörda studier samt tryggheten och trivseln i skolan ska godkänna en ordningsstadga eller utfärda andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas i skolan. I momentet föreslås ett omnämnande av andra platser utöver skolan där undervisning ordnas, eftersom undervisning ofta delvis sker utanför skolområdet, exempelvis i motionscenter eller på klassutflykter.

På motsvarande sätt som i den gällande lagen kan det i ovannämnda ordningsstadga

och andra ordningsbestämmelser utfärdas sådana regler om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som behövs för tryggheten och trivseln i skolan. Dessutom kan det utfärdas regler om hur skolans egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i skolbyggnaden och på skolområdet. I paragrafen bestäms tydligare än i den gällande lagen även att man i ordningsstadgan kan bestämma om sörjandet för renligheten i skolans lokaler. Ur en pedagogisk synpunkt är det viktigt att eleven i skolan lärs att sörja för den egna och arbetsmiljöns renlighet. Vidare föreslås bestämmelser om att det i ordningsstadgan eller ordningsbestämmelserna får utfärdas närmare regler om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om deras användning och förvaring under skoldagen. Förbud i ordningsstadgan ska alltid vara välmotiverade och bötta i att föremålen eller ämnena eventuellt kan användas på ett sätt som medför fara och att faran inte kan avvärjas på ett sätt som i mindre omfattning begränsar elevens rättigheter. Det är t.ex. inte nödvändigtvis motiverat att införa totalförbud för medförande av sportredskap till skolan. I stället kan man med hänvisning till säkerheten utfärda regler om hur de ska förvaras under skoldagen.

I 6 mom. föreslås bestämmelser om att rättigheterna och skyldigheterna enligt paragrafen ska gälla under den tid som en elev deltar i undervisning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utfärdats med stöd av lagen om grundläggande utbildning eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

Därmed sträcker sig rätten till en trygg studiemiljö, skolans ordningsstadga och bl.a. förbudet att inneha föremål och ämnen exempelvis till klassresor som hör till undervisningen enligt en sådan årsplan som är baserad på läroplanen som avses i 9 § i förordningen om grundläggande utbildning samt till motsvarande planenliga evenemang som hör till undervisningen och sker på utbildningsanordnarens ansvar.

I paragrafens 7 mom. ska det dessutom bestämmas att skolans lärare eller rektor ska meddela om trakasserier, mobbning och våld

som skett i skolan eller på skolvägen och som kommit till hans eller hennes kännedom till vårdnadshavarna eller övriga lagliga företrädare för den elev som gjort sig skyldig till detta och för den elev som är offer för detta. Avsikten med anmälningsplikten är att föra fram förutom mobbning och trakasserier som sker i skolan även mobbnings- och trakasserifall som uppdragats på skolvägen, vilket underlättar utredandet av helhetsläget och effektiviserar samarbetet mellan hemmet och skolan. Skolans personal kan vid behov stödja vårdnadshavaren i att utreda ärendet som helhet och i att ingripa i det genom skolans fostrings- och elevvårdsmässiga metoder i samarbete med vårdnadshavarna även i fråga om skolresorna.

På grund av de ändringar som föreslås i lagens 47 a § och med beaktande av principen om samarbete mellan hem och skola som redan ingår i den gällande lagstiftningen ska både de planer som avses i 3 mom. och den ordningsstadga som avses i 4 mom. och varje betydande ändring som görs i dem beredas vid varje enskild skola som ett samarbete mellan skolans personal, föräldrarna och eleverna så att samtliga parter i princip har möjlighet att delta. Innan planerna, ordningsstadgan och ändringar fastställs ska dessutom den elevkår som avses i 47 a § höras. När samtliga medlemmar av skolans personal samt eleverna och föräldrarna har möjlighet att delta i beredningen garanteras ett brett samarbete och bred acceptans för de verksamhetsmodeller och regler som skolan tillämpar i frågan. Dessutom säkerställer man genom detta förfarande att alla är medvetna om de gemensamma förfarandena. De strukturella åtgärder som skolan vidtar, exempelvis planeringen av undervisningen och hela personalens engagemang, är avgörande när det gäller att förbättra arbetsron i skolan och minska störande beteende. Införandet av en verksamhetskultur ska också inbegripa införande av bestraffningar och tillrättavisning.

31 a §. Elevvård. Enligt propositionen ska bestämmelsen om disciplinära åtgärder i 5 mom. upphävas. Bestämmelsen föreslås med oförändrat innehåll bli överförd till en ny 36 e § som placeras i anslutning till de paragrafer som gäller disciplinära åtgärder. I

lagtekniskt hänseende är det tydligare att de bestämmelser om elevvård som uttryckligen avser disciplinära åtgärder placeras i samband med bestämmelserna om disciplinära förfaranden.

35 §. Elevens skyldigheter. Utöver de gällande bestämmelserna föreslås i paragrafen bestämmelser om ersättande av skada som uppstått under den grundläggande utbildningen och om elevens skyldighet att reparera den skada han eller hon förorsakat.

För att säkerställa en likvärdig lagtolkning föreslås i lagen om grundläggande utbildning en uttrycklig hänvisning till skadeståndslagen, även om skadeståndslagen i egenskap av en allmän lag redan nu bör tillämpas på skolverksamheten. Om en elev i enlighet med skadeståndslagen (412/1974) uppsåtligt eller av vållande gör något som förorsakar skada ska eleven reparera eller ersätta skadan.

I fråga om skadestånd ska skolorna redan nu enligt gällande lagstiftning iaktta bestämmelserna i skadeståndslagen. En elev som uppsåtligt eller av vållande gör något som orsakar skada, eller orsakar skada genom att försumma en uppgift som åligger honom eller henne, är skadeståndsskyldig enligt skadeståndslagens 2 kap. 2 §. Skadeståndsansvaret gäller i princip elever i alla åldrar. Enligt skadeståndslagen ska en person som inte har fyllt 18 år ersätta den skada som han eller hon orsakat i den mån som bedöms vara skäligt med hänsyn till personens ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, skadevällarens och den skadelidandes ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter.

Krav på skadestånd och bestraffning för en handling är åtgärder som är oberoende av varandra. Skadestånd får alltså inte användas som en form av bestraffning. De gällande bestämmelserna hindrar inte att man tillsammans med den elev som orsakat skada på skolans egendom eller med elevens vårdnadshavare eller andra lagliga företrädare kommer överens om att skadan ersätts i pengar, genom ett nytt föremål eller exempelvis genom att eleven städar upp eller i övrigt reparerar den skada han eller hon förorsakat. Enligt lagen om förmyndarverksamhet

(442/1999) är den som inte har fyllt 18 år minderårig och därför omyndig. En omyndig har inte rätt att själv förfoga över sin egendom, ingå viktiga avtal eller företa andra rättshandlingar av betydelse. En minderårig som har fyllt 15 år får emellertid själv förfoga över det som han eller hon har förvärvat genom eget arbete. En omyndig får också företa rättshandlingar som med beaktande av omständigheterna är sedvanliga och av mindre betydelse. En omyndig persons vårdnadshavare sköter den omyndiges ekonomiska angelägenheter och andra ärenden som avses i lagen om förmyndarverksamhet.

En elev kan därmed med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå också utan sina vårdnadshavares samtycke ingå avtal som hänför sig till lindriga skador. I sådana fall ska skolan se till att eleven förstår innebörden av sitt samtycke. När en elev genom en arbetsprestation ersätter en skada som han eller hon har förorsakat ska skolan alltid sörja för arbetarskyddet och för en adekvat övervakning. Med beaktande av riksdagens biträdande justitieombudsmans ställningstaganden är elevernas rätt att självständigt ingå avtal om att ersätta skada i pengar osäker. Skador ska anmälas till elevens vårdnadshavare eller andra lagliga företrädare.

Enligt 35 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning ska en elev utföra sina uppgifter samvetsgrant och uppträda korrekt. Ur en fostringsynpunkt är det viktigt att eleven i skolan lärs att sörja för sin egen och arbetsmiljöns renlighet. Eftersom eleven förutsetts uppträda korrekt kan eleven tillrättavisas för uppträdandet eller för sådan hantering av exempelvis egendom och lokaler som inte kan anses korrekt eller ordentlig. Enligt det nya 35 § 4 mom. har en lärare eller rektorn vid skolan rätt att av pedagogiska skäl, ifall det med säkerhet är känt vem som utfört gärningen och denne kan identifieras, bestämma att eleven ska rengöra eller ordna upp skolans egendom eller lokaler som eleven avsiktligt eller av oaktsamhet smutsat ned eller skapat oreda i. Uppgiften ska utföras under övervakning och den får inte vara farlig eller tung för eleven med beaktande av elevens ålder och mognadsnivå och utförandet av den får inte ta längre än två timmar. Eleven kan

inte utebli från undervisningen för att utföra uppgiften. Ifall uppgiften utförs utanför elevens arbetsdag ska detta meddelas till elevens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare.

Därmed skulle man i lagen bestämma om den rätt som lärarna redan nu ofta anses ha att av pedagogiska skäl ålägga en elev att städa upp sådan oreda som han eller hon orsakat och som kan anses vara mindre.

Den ålagda uppgiften bör utföras under övervakning och den får inte vara farlig eller tung för eleven med beaktande av elevens ålder och mognadsnivå. Det handlar inte om städning av spår efter verksamhet enligt skolans läroplan, vilket kan anses höra till den normala undervisningsverksamheten, såsom att avlägsna sågspån från arbetsmaskiner efter en lektion i teknisk slöjd, utan om en möjlighet att av pedagogiska skäl i uppenbara och obestridda fall ingripa i sådan orsakad skada som är obetydlig i ekonomisk bemärkelse. Det utförda arbetet beaktas vid beräkning av den skada som ska ersättas ifall utbildningsanordnaren därtill ställer skadeståndskrav på eleven. Det handlar inte om en påföljd av straffkaraktär för en gärning eller försummelse, utan om en begränsad befogenhet att bestämma om förpliktelser i syfte att nå fostringsmässiga mål. Elevernas arbets säkerhet ska sörjas för i alla fall. Förpliktelse att städa kan inte ställas bl.a. i ett fall där det finns en risk att en ung elev skadar sig på skärvor från ett mjölkglas ifall man inte kan ordna tillräcklig handledning och ordentliga arbetsredskap.

35 a §. Fostrande samtal. I lagen om grundläggande utbildning föreslås bestämmelser om en möjlighet att ingripa i olämpligt uppförande genom att föra ett fostrande samtal med eleven. En elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk ska enligt förslaget åläggas att delta i ett fostrande samtal. Samtalet ska vara det primära förfarandet i ovannämnda situationer innan man tillgriper kvarsittning och andra disciplinära förfaranden. Om eleven efter att ha deltagit i ett fostrande samtal fortsätter att uppföra sig olämpligt på det sätt som avses ovan kan han eller hon, innan ett egentligt disciplinärt

straff ges, på nytt åläggas att delta i ett fostrande samtal eller ges kvarsittning om det anses vara befogat. Avsikten är att eleven ska åläggas att delta i ett fostrande samtal i högst två timmar. Samtalet kan enligt förslaget föras i flera delar och antingen helt eller delvis under skoldagen eller efter den. Ett fostrande samtal ska exempelvis kunna inledas omedelbart efter det att eleven har avlägsnats från klassrummet, och återupptas tillsammans med elevens vårdnadshavare efter skoldagens slut.

Syftet med det fostrande samtalet är att tillsammans med eleven identifiera den handling eller försummelse som har lett till åtgärden och att höra eleven samt att klargöra orsakerna till och konsekvenserna av beteendet och finna en lösning på situationen. Förfarandet syftar till att finna positiva metoder att förbättra elevens uppförande. I stället för att få en bestraffning kan eleven anses ha nytta av att förstå vad som var fel i hans eller hennes beteende och varför det var fel. Dessutom bör eleven få veta hur han eller hon bör bete sig i motsvarande situationer och ges alternativa handlingsmodeller. De aktörer som bestämmer om kvarsittning, nämligen lärare och rektor, ska vara behöriga att bestämma om fostrande samtal. Hur fostrande samtal ska ordnas och föras och vilka som ska delta i dem ska planeras på förhand. Enligt förslaget kan i det fostrande samtalet utöver eleven delta de personer bland skolans personal som deltar i elevens undervisning eller elevvård, så som elevens egen lärare, skolkuratoren, skolpsykologen och rektorn. På samma sätt som i fråga om kvarsittning ska det fostrande samtalet registreras och elevens vårdnadshavare informeras om samtalet. Ett fostrande samtal ska kunna ordnas på ett planmässigt men flexibelt sätt och inom en nära tid från det att det olämpliga uppförandet observerades. Därför ska det inte enligt lagen krävas att vårdnadshavaren deltar i det fostrande samtalet. Vårdnadshavaren ska emellertid ges möjlighet att delta i samtalet om det anses vara nödvändigt med hänsyn till det som föreslås i 2 mom. En vårdnadshavare kan delta i hela samtalet eller i en del av det om det anses vara motiverat för att klargöra ele-

vens beteende överlag och orsakerna till det och för att finna lämpliga tillvägagångssätt.

36 §. Disciplin. Enligt 36 § 1 mom. kan en elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk ges högst två timmars kvarsittning eller en skriftlig varning. Om förseelsen är allvarlig eller om eleven fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter att ha fått kvarsittning eller en skriftlig varning kan han eller hon avstängas för högst tre månader.

Kvarsittning är den vanligaste tillrättvinningsmetoden inom den grundläggande utbildningen. Även om det har framförts kritik av hur effektiv och ändamålsenlig den är har kvarsittningen dock fortfarande i många fall hos enskilda elever den tillrättvinnande effekt som eftersträvas. Kvarsittning har också en allmänt förebyggande effekt. Kvarsittning ska kvarstå som tillrättvinningsmetod men det föreslås en precisering av sättet på vilket den ska genomföras.

I 36 § i lagen om grundläggande utbildning föreslås ett nytt 5 mom. enligt vilket en elev i kvarsittning kan åläggas att utföra skriftliga eller muntliga uppgifter eller övningar som ska stödja fostran, undervisningen och utvecklingen, stå i rätt proportion till elevens gärning eller försummelse samt vara lämpliga för eleven med beaktande av åldern och utvecklingsnivån. En elev ska också få åläggas att sitta tyst under kvarsittningen. Lagens ordalydelse möjliggör också den tolkningen att kvarsittningen får bestå av en kombination av alla dessa åtgärder.

I 36 § föreslås ett nytt 6 mom. där det bestäms att kvarsittning inte får ordnas så att eleven som en följd därav blir tvungen att utebli från undervisning enligt läroplanen eller enligt någon annan plan som styr skolans verksamhet. En precisering på lagnivå av tidpunkten för ordnandet av kvarsittning tryggar i tydligare ordalag än tidigare elevens rätt att delta i undervisningen, som också omfattar exempelvis skolans utflykter och lägerskolor samt fester och motsvarande evenemang enligt skolans årsplan. Därmed ska man inte längre genom att ge eleven kvarsittning kunna bestraffa eleven dubbelt genom

att samtidigt utesluta honom eller henne från skolans övriga verksamhet.

Propositionen ger kvarsittningen större fostrande effekt, förenhetligar skolornas disciplinära förfaranden och förbättrar elevernas och skolans personals rättssäkerhet.

36 a §. Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av avstängning. I 36 a § 6 mom. föreskrivs det att närmare bestämmelser om rektorns och lärarnas befogenheter att ge kvarsittning och om frågor som avses i lagens 36 § 2—4 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet. Enligt 36 a § 1 mom. ska ett beslut utfärdas om den avstängning för viss tid och den skriftliga varning som avses i lagens 36 § 1 mom. Uttryckliga bestämmelser om vem som ska fatta beslutet finns varken i lagen eller i förordningen om grundläggande utbildning.

Vad gäller behörighetsfrågorna föreslås i 36 a § för tydlighetens skull ett nytt 7 mom. där det bestäms att beslut om avstängning för viss tid enligt 1 mom. ska fattas av utbildningsanordnarens kollegiala organ. Exempelvis kommunallagens 14 § 3 mom. har redan nu tolkats så att det förpliktar kommunerna till detta. Enligt kommunallagen kan beslutanderätt i ett ärende som inbegriper utövning av administrativt tvång delegeras endast till ett organ. Samma tolkning har gjorts i sådana fall där staten och privata samslutningar eller stiftelser är utbildningsanordnare. Genom avstängning för viss tid ingriper man i den grundlagsenliga rättigheten att få utbildning. Med tanke på rättssäkerheten är det därför motiverat att ärendet behandlas i ett kollegialt organ.

I fråga om staten och privata utbildningsanordnare är det kollegiala organet i praktiken den direktion som avses i lagen om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata (634/1998). När kommunen är utbildningsanordnare ska beslutet fattas av skolans direktion eller eventuellt av exempelvis den nämnd som saken gäller.

Enligt 24 § 2 mom. i barnskyddslagen (417/2007) ska det organ som ansvarar för socialvården vara representerat vid handläggning i det organ som ansvarar för undervisningsväsendet av ett ärende som gäller avstängning av ett läropliktigt barn från skola.

Också ordalydelsen i den lagen ger stöd för att bestämmelser om handläggning i ett kollegialt organ utfärdas direkt i de författningar som gäller undervisningsväsendet. För tydlighetens skull föreslås i 36 a § även en uttrycklig hänvisning till barnskyddslagens 24 § 2 mom.

Om utbildningsanordnaren har bestämt detta ska även skolans rektor få besluta om tilldelande av en skriftlig varning.

36 d §. Rätt att omhänderta föremål eller ämnen. Under skoldagen uppstår det situationer där man behöver ingripa i en elevs agerande också på annat sätt än genom straffåtgärder. Det kan hända att en elev under lektionen olovligt använder något föremål, exempelvis en leksak eller telefon, och trots uppmaning vägrar att lägga undan föremålet eller tar fram det på nytt efter ett tag. Enligt gällande lagstiftning har läraren inte rätt att omhänderta ett föremål som tillhör en elev utan elevens samtycke. En elev som uppträder störande får dock avlägsnas från klassrummet för resten av lektionen. Då blir eleven emellertid utan undervisning. Läraren kan märka att en elev innehar ett eggvapen som klassificeras som farligt eller tobak eller berusningsmedel eller misstänka att eleven förvarar sådana i sin väska. Enligt gällande lagstiftning får läraren begära att eleven lämnar över dessa föremål till läraren. Beroende på elevens ålder kan en elev också fräntas ett föremål med vårdnadshavarens tillstånd. Om vårdnadshavaren inte kan nås och eleven inte frivilligt lämnar ifrån sig föremålet bör man överväga huruvida eleven eventuellt borde avlägsnas från klassrummet eller ett annat undervisningsutrymme. En lärare har inte heller rätt att undersöka en elevs väska eller fickor utan samtycke. Om innehavet av ett föremål kan bedömas medföra fara för eleven eller för andras säkerhet bör skolan få handräkning av polisen för att eleven ska kunna fräntas föremålet.

I samband med de bestämmelser om disciplinära åtgärder som trädde i kraft år 2003 gavs lärare och rektorer rätt att under noggrant definierade villkor använda maktmedel för att avlägsna en elev från ett klassrum. Denna rätt ingriper i elevens inneboende, grundläggande rätt till personlig integritet

(GrL 7 § 1 mom.) Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande (GrUU 70/2002 rd) konstaterat att både den som är föremål för och den som använder maktmedel löper risk på grund av att personer som inte nödvändigtvis har utbildning på området har rätt att använda maktmedel. Problemen i det praktiska livet har emellertid varit så stora att behovet av bestämmelser är akut. Genom den ovan nämnda, ökade möjligheten för skolan att tillämpa egna disciplinära åtgärder skapades en reglerad mellanform mellan inget ingripande alls och en anmälan till polisen.

Ett motsvarande behov av att ingripa i och samtidigt begränsa en elevs grundläggande fri- och rättigheter finns också i fråga om omhändertagande av sådana föremål och ämnen som kan definieras som farliga för eleven själv eller för de andra medlemmarna i skolgemenskapen. Sådana är exempelvis olika vapen och berusningsmedel, vars innehav redan med stöd av annan lagstiftning antingen är förbjudet på allmän plats eller förbjudet för eleven på grund av att han eller hon är minderårig. Också andra föremål eller ämnen kan på grund av sitt sannolika användningssyfte utgöra ett hot mot liv och hälsa eller någon annans egendom. Även ett föremål med vilket en elev i betydande omfattning stör undervisningen och därmed andra elevers inläring kan behöva omhändertas. Genom att omhänderta ett föremål utan elevens samtycke och undersöka elevens saker ingriper läraren i elevens egendom och integritetsskydd och begränsar elevens rätt till personlig integritet. Därför ska användningen av sådana medel vara noggrant avgränsad i lag och alltid förenad med ett absolut behov. Det kan vara befogat att tillgripa sådana medel om man på så sätt tryggar elevens eller andras rätt till undervisning och en trygg inlärmingsmiljö och om inga lindrigare medel eller medel som i mindre omfattning begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna står till förfogande. Medlen ska stå i rätt proportion till syftet och så lite som möjligt ingripa i de grundläggande fri- och rättigheterna.

Enligt riksdagens grundlagsutskotts etablerade utlåtandep Praxis ska reglering som begränsar eller ingriper i en grundläggande fri-

eller rättighet till sin grund vara acceptabel, dikteras av ett vägande samhälleligt behov och vara nödvändig för att uppnå ett godtagbart syfte. Dessutom måste proportionalitetskraven vägas in så att intrånget i de grundläggande fri- och rättigheterna inte leder till ett för individen oskäligt resultat. Det allmänna ska trygga arbetsron, säkerheten och inläringen i skolan. Det allmänna ska också enligt grundlagens 19 § 3 mom. främja befolkningens hälsa och stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd. Barn har också en mer begränsad förmåga än vuxna att bedöma risker och faror. Ovan nämnda omständigheter talar för möjligheten att i vissa situationer ingripa i elevernas självbestämmanderätt för att trygga andras rättigheter.

Som ny 36 d § i lagen föreslås en bestämmelse om lärarens och rektorns rätt att under skoldagen omhänderta ett föremål eller ämne som avses i lagens 29 § 2 mom. eller ett föremål eller ämne med vilket eleven stör undervisningen eller inläringen. Lagens 29 § gäller rätten till en trygg studiemiljö. Enligt det nya 2 mom. som ingår i denna proposition ska sådana föremål och ämnen vara förbjudna i skolan vars innehav är förbjudet för eleven i någon annan lag. Sådana lagar är åtminstone ordningslagen (612/2003), skjutvapenlagen, tobakslagen (693/1976) och alkohollagen (1143/1994). I ordningslagen förbjuds innehav av vissa ämnen och föremål på allmänna platser helt och hållet (9 §) eller utan godtagbart skäl (10 och 13 §). Huruvida det finns ett godtagbart skäl måste övervägas från fall till fall. Rektorn och läraren ska dessutom ha rätt att under skoldagen omhänderta ett föremål eller ämne som har sådana egenskaper att det kan äventyra elevens eller någon annans liv, hälsa eller säkerhet eller medföra skada på egendom och för vars innehav det inte kan anges någon godtagbar orsak. Genom bestämmelsen utvidgas lärarens och rektorns befogenheter och möjliggörs omhändertagande av sådana föremål eller ämnen vars innehav inte uttryckligen förbjuds i någon annan lag men som det med tanke på säkerheten i skolan är befogat att omhänderta.

De ökade befogenheterna ger inte lärare och rektorer skyldighet att vidta åtgärder utan en möjlighet att ingripa ifall det bedöms vara absolut nödvändigt och tillräckligt säkert. Behörig att vidta de åtgärder som avses i denna paragraf är en lärare eller rektor vid elevens skola, till exempel en lärare som övervakar rasten som ser ett behov att vidta åtgärder som definieras i denna paragraf, inte enbart elevens egen lärare.

I paragrafen föreslås bestämmelser om att rektorn eller läraren, i det fall att en elev som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas försöker förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Det kan exempelvis vara nödvändigt att hålla fast eleven. Propositionen syftar till att ge läraren och rektorn tillräckliga befogenheter att omhänderta föremål och ämnen som äventyrar säkerheten, dock så att man värnar om säkerheten och elevens grundläggande fri- och rättigheter. Maktmedel kan inte användas för att genomföra en sådan granskning som avses i 36 e §. Bestämmelsen innebär inte att lärare eller rektorn ska vara skyldiga att använda maktmedel, utan avsikten är att man i regel i hotfulla situationer ska tillkalla polis. En lärare eller rektor som tillgripit omhändertagande med hjälp av maktmedel ska enligt 36 f § lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren på samma sätt som förutsätts i den gällande lagstiftningen i fråga om säkringsåtgärder.

36 e §. Rätt att granska elevens saker. Utan någon form av tvångsmedel skulle det i praktiken vara mycket svårt att omhänderta föremål och ämnen som äventyrar säkerheten. I en ny 36 e § föreslås bestämmelser om att en lärare och rektor för att finna ett i 29 § 2 mom. avsett föremål eller ämne ska ha rätt att under skoldagen granska de saker som en elev har med sig och att utföra en yttlig granskning av elevens kläder. Detta möjliggör granskning av bl.a. elevens fickor. Åtgärden ska få vidtas om det är uppenbart att

eleven innehar sådana föremål eller ämnen och eleven trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt kan visa att han eller hon inte innehar sådana.

Med kroppsvisitation avses enligt 5 kap. 9 § i tvångsmedelslagen en undersökning av vad den visiterade har i sina kläder eller annars bär på sig. Enligt lagutskottets betänkande med anledning av en ändring av alkohollagen (LaUB 11/2009 rd - RP 84/2008 rd) är den vedertagna tolkningen enligt juridisk litteratur att detta också inbegriper undersökning av vad personen gömmer mellan kläderna och huden. Kroppsvisitation kan också innefatta undersökning av fickor. Enligt vedertagen tolkning betraktas det inte som kroppsvisitation att man med händerna känner efter på utsidan av kläder som någon har på sig eller bara tar bort ett föremål som tydligt putar ut från kläderna eller som man säkert vet att personen har i fickan.

Utgångspunkten är att man bör förhålla sig återhållsam både när det gäller att föreskriva om befogenheter för myndigheter att använda maktmedel mot barn och när det gäller utövandet av dessa befogenheter. Att myndigheten ingriper i en elevs personliga integritet är särskilt ur barnets synvinkel en relativt kraftfull åtgärd, i synnerhet om maktmedlet används på en offentlig plats som exempelvis i ett klassrum eller något annat utrymme i skolan eller på skolgården. Med tanke på regleringens huvudsakliga syften och proportionalitetsprincipen är det klart mer ändamålsenligt att begränsa befogenheten att granska till att i första hand gälla endast saker, exempelvis väskor och kassar, som en elev som misstänks för en förseelse bär med sig samt förvaringsutrymmen, såsom skåp, som denne förfogar över. Kroppsvisitation är i detta hänseende och med beaktande av elevernas ålder och utvecklingsnivå samt skolan och dess verksamhet som helhet en alltför kraftfull åtgärd att anförtros personer som inte har utbildning i att göra sådan. Den rätt att granska som föreslås för lärare och rektor avviker från den kroppsvisitation som det bestäms om i tvångsmedelslagen bl.a. på så sätt att endast en granskning av klädernas utsida ska vara möjlig. Lagen räknar upp på ett exemplifierande sätt att med saker som ska

granskas hos en elev som misstänks för en förseelse avses exempelvis redskap för att förvara och bära saker, vilka är åtminstone elevens väska, penal och fodral. Därtill kan man granska förvaringsutrymmen som eleven förfogar över, såsom skåp och pulpeten.

Med ytlig granskning avses att man känner efter med händerna på utsidan av de kläder som personen har på sig. Rätten att granska inbegriper inte sökning av föremål som eleven har gömda mellan kläderna och huden, för det är kroppsvisitation. Det är alltså fråga om en undersökning som inte inkräktar lika mycket på den fysiska integriteten som kroppsvisitation. Diskretionsprincipen i anknytning till tvångsåtgärder framhävs i synnerhet om åtgärderna riktas mot en minderårig. Att röra utsidan av kläderna vid områden som exempelvis klassas som erogena är ett klart brott mot diskretionsprincipen och därmed förbjudet och för att genomföra granskningen till denna del ska man anlita polisens hjälp.

Det är inte ändamålsenligt att befogenheten att granska avgränsas till att bara gälla sådana fall där det utifrån yttre faktorer är helt uppenbart att eleven innehar ett förbjudet ämne eller föremål. När det gäller polisens befogenheter har villkoret för att använda tvångsmedel av hävd varit antingen kriteriet "skäligen misstänkt för" eller det högre kriteriet "på sannolika grunder misstänkt för". Kriteriet "på sannolika grunder misstänkt för" är förknippat med ett krav på något slag av konkret faktum till grund för misstanken (GrUU 53/2006 rd). I propositionen föreslås som villkor för rätten att granska saker och kläder en ytterligare förhöjd bevisningströskel. Den föreslagna ordalydelsen "är uppenbart" omöjliggör granskningar som görs i förebyggande syfte och för säkerhets skull, utan att det finns en stark, konkret misstanke.

Huruvida sådan påtaglighet som avses i bestämmelsen föreligger kan förutom utifrån lärarens eller rektorns egna observationer bedömas bl.a. utifrån elevens beteende, exempelvis uppenbart berusningstillstånd, eller på basis av annan tillförlitlig information. Informationen kan basera sig på observationer som gjorts av exempelvis skolans personal eller en annan elev och som anses vara till-

förlitliga, eller på en anmälan från elevens anhöriga eller en annan myndighet, exempelvis en socialvårdsmyndighet. Orsaken till granskningen och motiveringen till den ska meddelas till eleven innan granskningen genomförs.

I fråga om ett föremål eller ämne som stör undervisningen föreslås ingen rätt att granska. Ett sådant föremål eller ämne får omhändertas i situationer där föremålet eller ämnet konkret används för att störa undervisningen, eftersom det i det fallet är uppenbart att eleven innehar föremålet eller ämnet.

Enligt propositionen ska en granskning, i den mån det är möjligt, av rättssäkerhetsskäl utföras i närvaro av två myndiga personer som hör till skolans personal. Även om en ytlig granskning av elevens kläder i princip kan utföras på ett könsneutralt sätt ska det enligt lagen förutsättas att granskningen i den mån det är möjligt utförs av en lärare eller rektor som är av samma kön som eleven och att även en annan myndig person som hör till personalen närvarar. Eleven har rätt att be en person som hör till skolans personal som är tillgänglig och som han eller hon utser att närvara vid granskningen. Genom detta strävar man efter att göra situationen mindre hotfull ur elevens synpunkt när eleven i situationen får stöd av en vuxen som hör till skolans personal och som han eller hon upplever som trygg. Det är möjligt att avvika från detta granskningssätt i situationer där det i praktiken är omöjligt eller tar alltför lång tid att få en granskare eller annan person av samma kön som eleven på plats, och där det med hänsyn till tryggandet av säkerheten är till den grad nödvändigt att utföra en granskning att åtgärden inte kan skjutas upp.

36 f §. Allmänna principer för omhändertagande och granskning. I paragrafen föreslås bestämmelser om de allmänna principer som ska iaktas vid utövandet av befogenheterna enligt 36 d och 36 e §.

Omhändertagandet av föremål och ämnen, användningen av maktmedel i samband därmed och granskning i syfte att finna föremål och ämnen ska genomföras så säkert som möjligt. Åtgärderna får inte ingripa i elevens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studie-

ron och säkerheten. Vid granskning av en elev ska den finkänslighet som omständigheterna kräver iaktas. Med finkänslighet avses bl.a. att elevens människovärde, könsidentitet, privatliv och fysiska integritet ska beaktas när ett föremål omhändertas och en granskning utförs. I praktiken innebär dessa ramnormer exempelvis att granskningen av elevens saker och den ytliga granskningen av elevens kläder i den mån det är möjligt ska utföras exempelvis i rektorns arbetsrum eller i korridoren när de andra eleverna redan har gått in i klassrummet.

Bestämmelsen ställer strikta gränser bl.a. i fråga om att föremål och ämnen som finns mellan elevens kläder och hud inte får avlägsnas även i det fall att man vet exakt var föremålet eller ämnet finns. Avlägsnandet av ett sådant föremål eller ämne är polisens uppgift. När en elevs väska granskas får innehållet i väskan inte avslöjas för andra elever. Åtgärderna bör vara nödvändiga för att trygga rätten till undervisning eller till en trygg studiemiljö. Vid omhändertagandet av föremål ska läraren därmed i första hand använda alla lindrigare medel som står till buds för att omhänderta det förbjudna föremålet. När det gäller exempelvis störande beteende förutsätts det att beteendet är av sådant slag att det klart stör lektionen. Det ska röra sig om konkret störande beteende. Ett föremål får inte omhändertas för att det potentiellt kan användas på ett störande sätt. Det föreslås också att skolorna ska planera användningen av åtgärderna och ge anvisningar om dem.

36 g §. Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen. I paragrafen föreslås bestämmelser om de vidare åtgärder som krävs i fråga om föremål eller ämnen som har omhändertagits. Ett föremål eller ämne som har använts på ett störande sätt och därför omhändertagits överlämnas till eleven efter lektionen eller skoltillställningen. Eleven kan behöva förfoga över exempelvis en mobiltelefon eller något annat föremål under rasterna. Att sådana föremål omhändertas för en längre tid än under lektionen, exempelvis för resten av dagen, kan därför inte motiveras med hänsyn till tryggheten av rätten till undervisning och inlär-

ning, och begränsar onödigt elevens äganderätt. Om det emellertid är sannolikt att det störande beteendet kommer att fortsätta efter lektionen ska det föremål eller ämne som använts på ett störande sätt överlämnas till eleven senast vid skoldagens slut. Detta förfaringssätt föreslås för att man ska undvika att flera lektioner störs på grund av att läraren upprepade gånger måste omhänderta ett föremål.

Föremål eller ämnen som är förbjudna i lag eller förbjudna som annars farliga och som omhändertagits ska överlämnas till elevens vårdnadshavare. Sådana föremål eller ämnen som varken eleven eller elevens vårdnadshavare enligt lag får inneha och som polisen eller någon annan myndighet har rätt att omhänderta ska enligt förslaget överlämnas till myndigheterna. Därmed ska föremål eller ämnen vars innehav med stöd av annan lagstiftning är förbjudet på allmän plats eller i övrigt förbjudet i regel överlämnas till polisen, som sörjer för de fortsatta åtgärderna i fråga om dem. Narkotika, skjutvapen, vapendelar, patroner, projektiler och gassprayer samt explosiva varor som med stöd av narkotikalagen, polislagen eller ordningslagen eller med stöd av skjutvapenlagen eller förordningen om explosiva varor har omhändertagits hos en elev i en skola ska på grund av sin farlighet överlämnas till polisen omedelbart. I polislagen och ordningslagen finns bestämmelser om att polisen får omhänderta farliga ämnen eller föremål samt om andra påföljder som sådan egendom kan bli föremål för.

Om någon av säkerhetsskäl har omhändertagit föremål eller ämnen vars innehav inte direkt förbjuds med stöd av annan lagstiftning men som med tanke på det sannolika användningssyftet inte tryggt kan överlämnas till eleven ska föremålen eller ämnen överlämnas till elevens vårdnadshavare. Det samma gäller tobaksprodukter och alkohol, eftersom vårdnadshavaren i regel med tanke på åldern har rätt att inneha sådana ämnen.

Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt i ett låst utrymme eller skåp. Överlämnandet av föremål och ämnen till vårdnadshavaren eller en myndighet ska ske så fort som möjligt efter att de har

omhändertagits. Sådan omhändertagen egendom som vårdnadshavaren trots ett meddelande om saken inte avhämtar får förstöras inom tre månader från meddelandet. Överlämnande och förstörande ska registreras.

36 h §. Elevvård i samband med disciplinära åtgärder och tillrättavisning. Enligt 31 a § 5 mom. i den gällande lagen om grundläggande utbildning ska utbildningsanordnaren se till att nödvändig elevvård ordnas för en elev som på grund av sitt uppförande fått ett sådant disciplinärt straff som avses i 36 § 1 mom. eller förvägrats undervisning för den återstående skoldagen med stöd av 36 § 2 eller 3 mom. Eleven får inte lämnas utan tillsyn efter åtgärder som avses i 36 § 2 och 3 mom. Av lagtekniska skäl föreslås för tydlighetens skull att de bestämmelser om elevvård som avser disciplinära åtgärder och säkringsåtgärder överförs och placeras i samband med de bestämmelser som gäller disciplinära åtgärder (36 §).

36 i §. Uppföljning av disciplinära och pedagogiska åtgärder. I fråga om förfarandena i samband med disciplinära åtgärder ska det utarbetas ett skriftligt beslut. Alternativt ska förfarandena registreras. Enligt den föreslagna bestämmelsen i 29 § 3 mom. ska skolan utarbeta en plan för användningen av disciplinära åtgärder. Ovannämnda skyldigheter kompletteras med en ny skyldighet att övervaka användningen av fostrande samtal och olika disciplinära åtgärder och säkringsåtgärder i skolan så att man både lokalt och på riksomfattande nivå ska kunna följa med och utveckla verkställandet av den ovannämnda planen och övervaka att verksamheten är enhetlig och utveckla den. I 36 i § föreslås en bestämmelse om att utbildningsanordnaren ska följa användningen av de åtgärder som avses i lagens 35 a, 36, 36 b, 36 d och 36 e § och hur de utvecklas. Avsikten är att uppgifterna för varje skolas del regelbundet ska behandlas bl.a. i skolans elevvårdsgrupp.

47 a §. Delaktighet och elevkår. Enligt förslaget ska utbildningsanordnaren främja alla elevers delaktighet och se till att alla elever har möjlighet att delta i beredningen av läroplanen och de planer som hänför sig till den samt i beredningen av skolans ordningsstadga. Utbildningsanordnaren ska också på an-

nat sätt se till att eleverna ges möjlighet att delta och att uttala sig om frågor med anknytning till verksamheten vid och utvecklandet av den skola eller annan verksamhetsenhet de går i. Därmed ska det i många fall inte vara tillräckligt att enbart höra elevkåren för att kravet på elevernas delaktighet i skolans verksamhet och beslutsfattande ska tillgodoses. Avsikten är att främja en bred delaktighet bland eleverna överlag i frågor som gäller dem. I många fall kommer detta att förutsätta förändringar i skolans verksamhet och verksamhetskultur. Avsikten är att de planer och beslut som eleverna åtminstone bör ha medinflytande i särskilt ska anges i lagen. Den förteckning som anges i lagen är emellertid inte uttömmande.

En skola ska också ha en elevkår som består av skolans elever. Enligt förslaget ska utbildningsanordnaren alltså vara skyldig att ordna elevkårsverksamhet. Liksom hittills ska elevkåren kunna vara gemensam för flera skolor. Elevkårens uppgift ska vara att för sin del öka elevernas påverkningsmöjligheter och delaktighet och främja samarbetet mellan eleverna samt att utveckla samarbetet mellan eleverna och utbildningsanordnaren. Tillsammans med elevkåren kan utbildningsanordnaren bl.a. utveckla verksamhetssätt genom vilka man får alla skolans elever att delta och påverka. Elevkåren ska emellertid inte vara den enda representant för eleverna som ska höras.

Enligt förslaget ska utbildningsanordnaren höra skolans elevkår innan de planer och bestämmelser som gäller undervisningen och skolans verksamhet samt bl.a. skolans ordningsstadga fastställs samt innan andra beslut fattas i ärenden som i väsentlig grad påverkar elevernas ställning. Elevkårens uppgifter och betydelse kommer alltså inte att minska jämfört med den gällande lagen, även om det i lagen kommer att förutsättas att också eleverna i större utsträckning ska delta i beslutsfattandet.

Den verksamhet som avses i denna paragraf ska enligt förslaget ordnas i enlighet med elevernas ålder och förutsättningar och med beaktande av de lokala förhållandena. Utbildningsanordnaren ska besluta närmare om ordnandet av verksamheten. Verksamhe-

ten ska planeras som ett led i utarbetandet av läroplanen och den läsårsvisa plan som avses i förordningen om den grundläggande utbildningen eller i samband med detta. På så sätt kommer delaktigheten och främjandet av den samt elevkårsverksamheten att utgöra en del av skolans verksamhet och verksamhetskultur.

Samarbetsplikten föreslås bli kompletterad med en skyldighet att ta reda på elevernas och deras vårdnadshavares åsikter om skolan och om utbildningsanordnarens verksamhet. Denna kartläggning ska göras regelbundet inom ramen för samarbetet mellan skolan och hemmet i övrigt. En kartläggning som görs exempelvis i form av enkäter skulle öppna för ett mångsidigare utvecklande av skolan och säkerställa att eleverna och deras vårdnadshavare i samklang med lagarna och de internationella konventionerna, exempelvis konventionen om barnets rättigheter, har en påverkningskanal som ger dem medinflytande i den miljö och de beslut som gäller dem själva. Kartläggningen skulle dessutom utgöra en del av kvalitetsutvecklingen och kvalitetshandlingen på lokal nivå.

1.2 Gymnasielagen

21 §. Rätt till en trygg studiemiljö. På motsvarande sätt som i lagen om grundläggande utbildning och lagen om yrkesutbildning ska det i denna paragraf i gymnasielagen, som gäller en trygg studiemiljö, bestämmas om föremål och ämnen som ska vara förbjudna i läroanstalten. Enligt det föreslagna 2 mom. får till läroanstalten inte medföras, och under skoldagen inte innehas, sådana föremål eller ämnen vars innehav är förbjudet i lag eller med vilka den egna säkerheten eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som i synnerhet lämpar sig för att skada egendom och för vars innehav det inte kan anges någon godtagbar orsak. Dessutom får i den ordningsstadga eller de andra bestämmelser som nämns i 4 mom. utfärdas närmare regler om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om deras användning och förvaring. Användningen av föremål eller ämnen som på grund av sina egenskaper kan användas för att äventyra elevens eller andras liv,

hälsa och säkerhet eller för att skada egendom ska alltså på välmotiverade grunder begränsas eller förbjudas. I paragrafen föreskrivs det också om utarbetande av en plan för disciplinära åtgärder.

Bestämmelsen ger en mer uttalad möjlighet än tidigare att ingripa i innehav av potentiellt farliga föremål och ämnen och omhändertaga dem. Den ska emellertid inte hindra att en studerande i ett godtagbart syfte för med sig exempelvis redskap som används för fritidsverksamhet. På välmotiverade grunder ska emellertid användningen av vissa föremål få begränsas, och det ska exempelvis få förutsättas att de förvaras i låsta utrymmen under den tid som de inte direkt behövs.

25 §. Studerandens skyldigheter. I gymnasielagen föreslås på samma sätt som i lagen om grundläggande utbildning och lagen om yrkesutbildning en hänvisning till skadeståndslagen. Enligt det nya 3 mom. ska en studerande vara skyldig att i enlighet med bestämmelserna i skadeståndslagen (412/1974) ersätta en skada som han eller hon har orsakat.

26 §. Disciplin. Paragrafens 3 mom. ändras till att motsvara bestämmelsen i 35 § 4 mom. i lagen om yrkesutbildning så att även en studerande i gymnasiet framöver kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar i stället för den återstående arbetsdagen när de villkor som bestämts om uppfylls. En motsvarande ändring i lagen om yrkesutbildning trädde i kraft i början av 2012 (951/2011) och ansågs vara nödvändig när lagstiftningen om yrkesutbildningen omarbetades i samband med den omfattade lagstiftningsreformen som handlade om utbildningens trygghet (RP 164/2010). Det är inte ändamålsenligt att för två utbildningar på andra stadiet ha avvikande bestämmelser om den maximala tiden som rätt att delta i undervisning kan förvägras.

26 a §. Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av disciplinära straff. Enligt förslaget ska till 26 a § fogas ett nytt 5 mom. där det bestäms att beslut om avstängning från läroanstalten eller uppsägning från elevhemmet och om avstängning från studierna fattas av det kollegiala organ som utbildningsanordnaren bestämt. Om utbildningsan-

ordnaren har bestämt det ska även läroanstaltens rektor få besluta om tilldelande av en skriftlig varning. En motsvarande precisering av befogenheterna föreslås i lagen om grundläggande utbildning. Exempelvis kommunalagens 14 § 3 mom. har redan nu tolkats så att den förpliktar kommunerna till detta. Samma tolkning har gjorts i sådana fall där privata sammanslutningar eller stiftelser är utbildningsanordnare. Att ärendet behandlas i ett kollegialt organ är motiverat med tanke på rättssäkerheten. Också läroanstaltens rektor ska enligt förslaget få besluta om skriftlig varning. Motsvarande bestämmelse finns redan i 35 a § i lagen om yrkesutbildning. Det kollegiala organet skulle i praktiken i allmänhet vara den nämnd som fattar beslut i ärendet, eller läroanstaltens direktion.

26 d §. Rätt att omhänderta föremål eller ämnen. I gymnasielagen föreslås en ny 26 d §. Förslaget motsvarar i huvudsak den nya 36 d § som i propositionen föreslås i lagen om grundläggande utbildning. Motsvarande bestämmelser föreslås också i lagen om yrkesutbildning. Med beaktande av åldern och utvecklingsnivån bland studerandena i gymnasieutbildning finns det emellertid inom gymnasieutbildningen inga grunder för att föreskriva att rektorn och lärarna ska ha rätt att omhänderta sådana föremål eller ämnen som används för att störa undervisningen eller inlärningen. I stället får en studerande som stör undervisningen bl.a. avlägsnas från klassrummet med stöd av gällande 26 och 26 b § i gymnasielagen.

Enligt 1 mom. ska rektorn och läraren ha rätt att under skoldagen omhänderta ett föremål eller ämne vars innehav är förbjudet i lag eller något annat föremål eller ämne som på grund av sina egenskaper kan användas för att äventyra den studerandes eller andras liv, hälsa eller säkerhet eller för att skada egendom. Föremål och ämnen som behövs för utbildningen ska i princip fortfarande vara tillåtna, eftersom bl.a. ordningslagen tillåter innehav av sådana föremål och ämnen som någon måste inneha på grund av sitt arbetsuppdrag. Föremål och ämnen som en studerande innehar i sannolikt syfte att orsaka skada får omhändertas. De ökade befogenheterna ger inte lärare och rektorer skyldighet att vidta

åtgärder utan en möjlighet att ingripa ifall det bedöms vara absolut nödvändigt och tillräckligt säkert.

I 2 mom. föreslås på motsvarande sätt som i lagen om grundläggande utbildning bestämmelser om den användning av nödvändiga och proportionerliga maktmedel som omhändertagande av föremål och ämnen förutsätter.

26 e §. Rätt att granska den studerandes saker. I paragrafen föreslås på motsvarande sätt som i lagen om grundläggande utbildning bestämmelser om en lärares och rektors rätt att eftersöka ett föremål eller ämne som ska omhändertas. Den föreslagna rätten att granska innebär en mindre ingripande åtgärd än kroppsvisitation och ger befogenhet att granska de saker som en studerande har med sig och att utföra en ytlig granskning av hans eller hennes kläder. En förutsättning är att det är uppenbart att studeranden innehar ett förbjudet föremål eller ämne. Den studerande ska alltid först ges möjlighet att frivilligt överlåta föremålet eller ämnet eller bevisa att han eller hon inte innehar ett sådant. Granskningen ska så långt som möjligt ske så att man inte på ett kränkande sätt ingriper i den studerandes personliga integritet. Därmed är vidröring av bl.a. områden som klassas som erogena inte tillåten ens på utsidan av kläderna.

26 f §. Allmänna principer för omhändertagande och granskning. I paragrafen föreslås på motsvarande sätt som i 36 f § i lagen om grundläggande utbildning, som också ingår i denna proposition, bestämmelser om de allmänna principer som ska iakttas vid utövandet av befogenheterna enligt 26 d och e §. För att åtgärderna ska genomföras på ett säkert sätt och för att förbättra samtliga parter rättssäkerhet föreslås också bestämmelser om att läroanstalterna ska planera användningen av åtgärderna och ge anvisningar om den. Av detta följer att utbildningsanordnaren är skyldig att se till att personalen ges fortbildning med tanke på utövandet av de nya befogenheterna. I paragrafen bestäms också om skyldigheten att registrera och anmäla användning av befogenheterna.

26 g §. Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen. I para-

grafen föreslås bestämmelser om återlämnande av omhändertagna föremål och ämnen och om vidareöverlåtelse av sådana till den behöriga myndigheten samt om säker förvaring av omhändertagna föremål och ämnen. Avsikten är att egendom som har omhändertagits av en studerande som har fyllt 18 år och som inte överlämnas till en myndighet ska överlämnas till studeranden efter skoldagens slut i samband med att han eller hon avlägsnar sig från läroanstaltens område. Egendom som tillhör en studerande som inte har fyllt 18 år ska överlämnas till den studerandes vårdnadshavare.

27 §. Delaktighet och studerandekår. I paragrafen föreslås mer detaljerade bestämmelser än för närvarande om studerandenas rätt att delta i det beslutsfattande som gäller dem själva. Avsikten är också att förtydliga studerandekårens roll utan att för den skull minska dess uppgifter och betydelse.

Enligt förslaget ska utbildningsanordnaren främja alla studerandes delaktighet. Utbildningsanordnaren ska ge de studerande möjlighet att delta i beredningen av läroplanen och de planer som hänför sig till den samt i beredningen av den ordningsstadga som avses i lagens 21 § 4 mom. Utbildningsanordnaren ska också på andra sätt sörja för att de studerande har möjlighet att delta och uttala sig i frågor som väsentligt påverkar de studerandes ställning.

Termen elevkår enligt den gällande lagen föreslås bli ersatt med termen studerandekår eftersom de som studerar på andra stadiet inte kallas elever utan studerande. Enligt förslaget ska utbildningsanordnaren säkerställa tillräckliga verksamhetsförutsättningar för studerandekåren. Studerandekårens uppgift ska vara att främja samarbetet mellan de studerande och öka de studerandes påverkningssamverkan och delaktighet samt utveckla samarbetet mellan de studerande och utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska höra studerandekåren innan de planer och bestämmelser som nämns i 1 mom. fastställs samt innan andra beslut fattas i frågor som väsentligt påverkar de studerandes ställning.

Verksamheten enligt denna paragraf ska planeras i samband med läroplanen. Verk-

samheten ska också planeras som ett led i utarbetandet av den läsårsvisa planen eller i samband med detta. På så sätt kommer delaktigheten och främjandet av den samt studerandekårsverksamheten att utgöra en starkare del av utbildningsanordnarens och läroanstaltens verksamhet och verksamhetskultur.

Samarbetsplikten föreslås bli kompletterad med en skyldighet att ta reda på de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstalten och om utbildningsanordnarens verksamhet. Denna kartläggning ska göras regelbundet och inom ramen för samarbetet mellan utbildningsanordnaren och vårdnadshavarna i övrigt. Förslaget kan också bidra till att främja kvalitetsutvecklingen och säkerställa att de studerande och deras vårdnadshavare har möjlighet att påverka hur studiemiljön utvecklas. En motsvarande bestämmelse ska enligt förslaget också tas in i lagen om grundläggande utbildning och i lagen om yrkesutbildning.

Den tidigare 31 §, som gäller elevkåren, föreslås bli upphävd.

1.3 Lagen om yrkesutbildning

28 §. Rätt till en trygg studiemiljö. På motsvarande sätt som i gymnasielagen och lagen om grundläggande utbildning föreslås i 28 § 2 mom., som gäller rätten till en trygg studiemiljö, bestämmelser om föremål och ämnen som ska vara förbjudna i läroanstalten. Enligt det föreslagna 2 mom. får till läroanstalten inte medföras, och under skoldagen inte innehas, sådana föremål eller ämnen vars innehav är förbjudet i lag eller med vilka den egna säkerheten eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som i synnerhet lämpar sig för att skada egendom och för vars innehav det inte kan anges någon godtagbar orsak. Dessutom får i den ordningsstadga eller de andra bestämmelser som avses i 4 mom. utfärdas närmare regler om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om deras användning och förvaring. Användningen av föremål eller ämnen som på grund av sina egenskaper kan användas för att äventyra den studerandes eller andras liv, hälsa och säkerhet eller för att skada egendom ska alltså på välmotiverade grunder få begränsas eller för-

bjudas. I paragrafen föreskrivs också om utarbetande av en plan för disciplinära åtgärder.

Bestämmelsen ger en mer uttalad möjlighet än tidigare att ingripa i innehav av potentiellt farliga föremål och ämnen och omhändertaga dem. Den ska emellertid inte hindra att en studerande på en lektion i ett godtagbart syfte har med sig redskap som används för yrkesmässig verksamhet. På välmotiverade grunder ska emellertid användningen av vissa redskap få begränsas, och det ska exempelvis få förutsättas att de förvaras i låsta utrymmen under den tid som de inte direkt behövs vid undervisningen.

Motsvarande ändringar av bestämmelserna ska med stöd av hänvisningsbestämmelser också gälla den yrkesinriktade vuxenutbildningen. Enligt 11 § i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998) tillämpas nämligen på utbildning enligt den lagen dessutom de bestämmelser om studerandes rättigheter och skyldigheter som finns i 28 § i lagen om yrkesutbildning och som avser rätten till en trygg studiemiljö.

34 §. Studerandens skyldigheter. I lagen om yrkesutbildning föreslås på samma sätt som i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen en hänvisning till skadeståndslagen. Enligt det nya 3 mom. ska en studerande vara skyldig att i enlighet med bestämmelserna i skadeståndslagen (412/1974) ersätta en skada som han eller hon har orsakat.

35 d §. Rätt att omhänderta föremål eller ämnen. I lagen om yrkesutbildning föreslås en ny 35 d §. Förslaget motsvarar den nya 36 d § som i propositionen föreslås i lagen om grundläggande utbildning. Motsvarande bestämmelser föreslås också i gymnasielagen. Med beaktande av åldern och utvecklingsnivån bland studerandena i yrkesutbildning finns det emellertid inga grunder för att föreskriva att rektorn och lärarna ska ha rätt att omhänderta sådana föremål eller ämnen som används för att störa undervisningen eller inläringen. I stället får en studerande som stör undervisningen bl.a. avlägsnas från klassrummet eller ett annat undervisningsutrymme med stöd av den gällande lagen.

Enligt 1 mom. ska rektorn och läraren ha rätt att under skoldagen omhänderta ett föremål eller ämne vars innehav är förbjudet i lag eller något annat föremål eller ämne som på grund av sina egenskaper kan användas för att äventyra den studerandes eller andras liv, hälsa eller säkerhet eller för att skada egendom. Föremål och ämnen som behövs för utbildningen ska i princip fortfarande vara tillåtna, eftersom bl.a. ordningslagen tillåter innehav av sådana föremål och ämnen som någon måste inneha på grund av sitt arbetsuppdrag. Föremål och ämnen som en studerande innehar i sannolikt syfte att orsaka skada får omhändertas. De ökade befogenheterna ger emellertid inte lärare och rektorer skyldighet att vidta åtgärder utan en möjlighet att ingripa ifall det bedöms vara absolut nödvändigt och tillräckligt säkert.

I 2 mom. föreslås på motsvarande sätt som i lagen om grundläggande utbildning bestämmelser om den användning av nödvändiga och proportionerliga maktmedel som omhändertagande av föremål och ämnen förutsätter.

35 e §. Rätt att granska den studerandes saker. I paragrafen föreslås på motsvarande sätt som i lagen om grundläggande utbildning bestämmelser om en lärares och rektors rätt att eftersöka ett föremål eller ämne som ska omhändertas. Den föreslagna rätten att granska innebär en mindre ingripande åtgärd än kroppsvisitation och ger befogenhet att granska de saker som en studerande har med sig och att utföra en ytlig granskning av hans eller hennes kläder. En förutsättning är att det är uppenbart att studeranden innehar ett sådant förbjudet föremål eller ämne. Den studerande ska alltid först ges möjlighet att frivilligt överlåta föremålet eller ämnet eller bevisa att han eller hon inte innehar ett sådant. Granskningen ska så långt som möjligt ske så att man inte på ett kränkande sätt ingriper i den studerandes personliga integritet. Därmed är vidröring av bl.a. områden som klassas som erogena inte tillåten ens på utsidan av kläderna.

35 f §. Allmänna principer för omhändertagande och granskning. I paragrafen föreslås på motsvarande sätt som i 36 f § i lagen om grundläggande utbildning, som också in-

går i denna proposition, bestämmelser om de allmänna principer som ska iakttas vid utövandet av befogenheterna enligt 35 d och e §. För att åtgärderna ska genomföras på ett säkert sätt och för att förbättra samtliga parter rättssäkerhet föreslås också bestämmelser om att läroanstalterna ska planera användningen av åtgärderna och ge anvisningar om den. Av detta följer att utbildningsanordnaren är skyldig att se till att personalen ges fortbildning med tanke på utövandet av de nya befogenheterna. I paragrafen bestäms också om skyldigheten att dokumentera och anmäla användning av befogenheterna.

35 g §. Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen. I paragrafen föreslås bestämmelser om återlämnande av omhändertagna föremål och ämnen och om vidareöverlåtelse av sådana till den behöriga myndigheten samt om säker förvaring av omhändertagna föremål och ämnen. Avsikten är att egendom som har omhändertagits från en studerande som har fyllt 18 år och som inte överlämnas till en myndighet ska överlämnas till studeranden efter skoldagens slut i samband med att han eller hon avlägsnar sig från läroanstaltens område. Egendom som tillhör en studerande som inte har fyllt 18 år ska överlämnas till den studerandes vårdnadshavare.

36 §. Delaktighet och studerandekår. I paragrafen föreslås mer detaljerade bestämmelser än för närvarande om studerandens rätt att delta i det beslutsfattande som gäller dem själva. Avsikten är också att förtydliga studerandekårens roll utan att för den skull minska dess uppgifter och betydelse.

Enligt förslaget ska utbildningsanordnaren främja alla studerandes delaktighet. Utbildningsanordnaren ska ge de studerande möjlighet att delta i beredningen av läroplanen och de planer som hänför sig till den samt i beredningen av den ordningsstadga som avses i lagens 28 § 4 mom. Utbildningsanordnaren ska också på andra sätt sörja för att de studerande har möjlighet att delta och uttala sig i frågor som väsentligt påverkar de studerandes ställning.

Termen elevkår enligt den gällande lagen föreslås bli ersatt med termen studerandekår eftersom de som studerar på andra stadiet

inte kallas elever utan studerande. Enligt förslaget ska utbildningsanordnaren säkerställa tillräckliga verksamhetsförutsättningar för studerandekåren. Studerandekårens uppgift ska vara att främja samarbetet mellan de studerande och öka de studerandes påverkningsmöjligheter och delaktighet samt utveckla samarbetet mellan de studerande och utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska höra studerandekåren innan de planer och bestämmelser som nämns i 1 mom. fastställs samt innan andra beslut fattas i frågor som väsentligt påverkar de studerandes ställning.

Verksamheten ska planeras som ett led i utarbetandet av läroplanen och den årliga verksamhetsplanen eller i samband med detta. På så sätt kommer delaktigheten och främjandet av den samt studerandekårsverksamheten att utgöra en starkare del av utbildningsanordnarens och läroanstaltens verksamhet och verksamhetskultur.

Särskilda bestämmelser om elevkåren finns i den gällande 41 §, som nu föreslås bli upphävd.

Avsikten är att denna paragraf i huvudsak ska motsvara det som bestäms om gymnasietets studerandekårer i denna proposition. Till skillnad från gymnasieutbildningen ska inom yrkesutbildningen två eller flera läroanstalter kunna ha en gemensam studerandekår. Bestämmelsen gör det möjligt för samma utbildningsanordnare att ha en enda, gemensam studerandekår om ett sådant beslut fattas. På detta sätt kan studerandekåren struktureras så att de överensstämmer med den linje som man har drivit inom yrkesutbildningen, enligt vilken bestämmelser om skyldigheterna utfärdas särskilt för varje utbildningsanordnare och enligt vilken man också i övrigt strävar efter att sammanföra de olika utbildningsanordnarna i ett nätverk.

Samarbetsplikten föreslås bli kompletterad med en skyldighet att ta reda på de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstalten och om utbildningsanordnarens verksamhet. Denna kartläggning ska enligt förslaget göras regelbundet och inom ramen för samarbetet mellan utbildningsanordnaren och vårdnadshavarna i övrigt. Förslaget kan också bidra till att främja kvalitetsutveck-

lingen och säkerställa att de studerande och deras vårdnadshavare har möjlighet att påverka hur studiemiljön utvecklas. En motsvarande bestämmelse ska enligt förslaget också tas in i lagen om grundläggande utbildning och i gymnasielagen.

1.4 Lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning

11 §. Hänvisningsbestämmelse om studerandes rättigheter och skyldigheter. Det föreslås att de hänvisningsbestämmelser i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning som gäller studerandes rättigheter och skyldigheter ändras så att de motsvarar de ändringar som föreslås i lagen om yrkesutbildning. Bestämmelserna om disciplinära åtgärder och om förfarandena i samband med dem gäller redan nu utbildningen enligt vardera lagen med stöd av de gällande hänvisningsbestämmelserna. I 11 § föreslås en hänvisning till 35 d g § i lagen om yrkesutbildning där det föreskrivs att lärare och rektorn har rätt att omhänderta föremål eller ämnen från den studerande och att granska den studerandes saker. Hänvisningsbestämmelsen i 11 § punkt 5 i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning preciseras till att gälla endast 28 § 1 och 2 mom. i lagen om yrkesutbildning. Ändringen motsvarar bestämmelserna om gymnasieutbildning för vuxna i 21 § i gymnasielagen. Det är inte motiverat att för två olika vuxenutbildningar ha avvikande bestämmelser om ordningsstadgor och planeringen av disciplinen.

Dessutom föreslås det att hänvisningen i 19 punkten till 36 § i lagen om yrkesutbildning, där det föreskrivs om studerandes delaktighet, stryks. Den paragrafen i lagen om yrkesutbildning ändras så att det i samma paragraf också föreskrivs om studerandekårer. Detta är inte ändamålsenligt i fråga om utbildning enligt lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning bl.a. på grund av att den utbildningen är av annan karaktär och mer kortvarig. Därför föreslås särskilda bestämmelser om vuxenstuderandes delaktighet i en ny 13 b § i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning.

13 b §. Hörande av studerande. I lagen föreslås bestämmelser om hörande av studerande. Enligt förslaget ska utbildningsanord-

naren ge de studerande möjlighet att delta i utvecklandet av utbildningen samt höra de studerande innan beslut fattas i frågor som väsentligt påverkar studierna och de studerandes ställning i övrigt. Förslaget motsvarar det som gäller i fråga om hörande av studerande före ikraftträdandet av de lagar som ingår i denna proposition.

1.5 Lagen om statsandel för kommunal basservice

41 §. Ersättning för elever i specialiserad sjukvård, skolhemsundervisning eller i fråga om elever som är placerade av barnskyddsskäl. Det föreslås att begreppet ersättning ska användas för ersättningen av kostnader mellan utbildningsanordnare. Den tidigare benämningen hemkommunersättning kan leda till att ersättning enligt denna paragraf förväxlas med den kalkylmässiga hemkommunersättning som avses i 37—40 §. Ersättningen räknas ut som skillnaden mellan kostnaderna för en elev och de eventuella inkomster som bestäms per elev.

För närvarande räknas endast den sjukhusundervisning som eleven får som patient på ett sjukhus in i hemkommunens betalningsandel. Enligt den gällande lagen beräknas betalningsandelen genom att antalet vård dagar multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnader som den kommun där sjukhuset finns har haft för undervisningen per vård dag. Det förslag till ändring av lagen om grundläggande utbildning som ingår i denna proposition omfattar också en ändring av bestämmelsen om sjukhusundervisning. Enligt ändringsförslaget ska också en patient i öppen vård inom den specialiserade sjukvården i vissa klart avgränsade fall när andra stödformer är otillräckliga ha rätt att få undervisning som ordnas av den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns. Dessutom ska det i lagen om grundläggande utbildning enligt förslaget bestämmas om skyldighet för utbildningsanordnarna att i samarbete tillhandahålla eleven sådant stöd som är tillräckligt och nödvändigt med tanke på ordnandet av undervisning i övergångsskedena före och efter perioderna av undervisning

som ordnas av kommunen där sjukhuset ligger. Hemkommunens betalningsandel ska även täcka kostnaderna för en elevplats i öppen vård i fråga om en elev som under en viss tid omfattas av den specialiserade sjukvården. Utöver detta bör vara möjligt att få ersättning för det stöd som ges i övergångsskedena och som är nödvändigt med tanke på ordnandet av undervisning.

Undervisningen för patienter i öppen vård inom den specialiserade sjukvården, liksom det stöd som ges i övergångsskedena innan undervisningen som avses i 4 a § i lagen om grundläggande utbildning inleds och efter att den avslutats, ska enligt förslaget i fråga om finansieringen jämföras med undervisning och faktureras elevens hemkommun i enlighet med 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice. Det stöd som tillhandahålls under övergångsskedena ska emellertid faktureras till ett belopp som motsvarar de faktiska kostnaderna. Den betalningsandel som är bunden till de genomsnittliga kostnaderna per dag kan inte användas för ersättning för stöd som getts och kostnaderna för undervisning kan inte heller användas som kostnadsbas för det. Eftersom den som ordnar sjukhusundervisningen och den utbildningsanordnare som i övrigt ansvarar för elevens undervisning sinsemellan kommer överens om ordnandet av stöd i övergångsskedena kan inte endast den ena av de utbildningsanordnare som ansvarar för stödet till eleven ensidigt påverka beloppet av det stöd som ska ersättas, i synnerhet eftersom även elevens hemkommun alltid måste höras ifall hemkommunen inte är utbildningsanordnare.

Som kalkylmässig grund för ersättningen i fråga om elever som är patienter på ett sjukhus och elever i öppen vård inom den specialiserade sjukvården, vilka avses i det föreslagna 4 a § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning, ska användas en undervisningsdag då eleven ges undervisning. Med dag då sjukhusundervisning ordnas ska avses dagar då eleven inte deltar i undervisning i sin egen skola och då kommunen där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns ansvarar för hur undervisningen ordnas i praktiken. Avsikten är att ersättningen ska beräknas ge-

nom att antalet undervisningsdagar för eleven multipliceras med de genomsnittliga kostnaderna per undervisningsdag för undervisning enligt 4 a § i lagen om grundläggande utbildning. I kostnaderna för undervisning och stöd ingår samma nödvändiga utgifter som beskrivs nedan i fråga om placerade barn.

Som kostnader för eleven som ersätts enligt 41 § 1 mom. kan man på samma sätt som för närvarande räkna endast kostnader som föräns av undervisning och stöd i anknytning till den enligt lagen om grundläggande utbildning. Kostnader för hälso- och sjukvård och därtill hörande rehabilitering ska särskiljas från dessa kostnader. Samma princip gäller vid ersättning av elevens transportkostnader. Som grund för ersättning får räknas endast transportkostnader eller stöd som beviljats för dessa som är nödvändiga för ordnandet av undervisning.

Det föreslås att 41 § 3 mom. ändras så att den kommun som i enlighet med 16 b § 1 mom. (1380/2010) i barnskyddslagen (417/2007) under den tid som undervisningen pågår är hemkommun för en placerad elev som får förskoleundervisning eller grundläggande utbildning ska vara skyldig att betala kostnaderna för undervisningen eller utbildningen till den kommun som är utbildningsanordnare eller till en annan utbildningsanordnare. Till dessa kostnader räknas av hävd åtminstone omkostnader som löner, pensions- och socialförsäkringsavgifter, köp av tjänster, material och förnödenheter samt hyresutgifter och kostnader som transport enligt lagen om grundläggande utbildning medför. Till omkostnaderna kan också hänföras utbildningsanordnarens andel av de direkta förvaltningskostnaderna. Kostnaderna ska vara direkta och nödvändiga och motiverade med tanke på ordnandet av undervisning och stöd i samband därmed uttryckligen i fråga om en placerad elev. Elevens hemkommun får inte faktureras för den del av kostnaderna som föräns av verksamhet i annat syfte. Exempelvis kostnaderna för ett skolgångsbiträde som eventuellt behöver anställas för att undervisning för en placerad elev ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt får faktureras elevens hemkommun endast delvis ifall

det till skolgångsbiträdets uppgifter också hör att biträda andra elever än den placerade eleven. Utgångspunkten är den att tjänster som ordnas för att en elevs undervisning ska ordnas på ett ändamålsenligt sätt ska kunna ordnas på lika grunder för alla utbildningsanordnarens elever, också placerade elever. I 3 mom. föreslås en precisering av bestämmelsens ordalydelse på så sätt att skyldigheten att betala ersättning också ska gälla elever i förskoleundervisning.

Paragrafens 4 mom. föreslås bli preciserat i fråga om de inkomster som bestäms per elev och som ska beaktas vid beräkningen av ersättningen. Den gällande bestämmelsen är vag till sin ordalydelse, och det är oklart vilket års inkomster av hemkommunsersättningen som ska dras av från kostnaderna. Enligt förslaget ska som avdrag beaktas elevens andel av den hemkommunsersättning enligt 37 § och 38 § 1—5 mom. som beviljas en utbildningsanordnare för elever enligt situationen vid utgången av finansåret, av den finansiering enligt 11 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet som betalas för finansåret för ordnande av påbyggnadsundervisning för elever, av den förhöjning enligt 14 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet som betalas för finansåret för ordnande av undervisning för elever som omfattas av förlängd läroplikt samt av den skolhemsförhöjning enligt 15 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet som betalas för undervisning vid ett skolhem. I fråga om en elev som anmäls som elev till undervisning den 31 december 2013 kommer alltså denna framtida inkomst att dras av från ersättningen för år 2013. Den hemkommunsersättning som bestäms per elev enligt situationen i slutet av finansåret ska dras av enligt nivån under finansåret. Vid beräkningen av avdraget ska elevens hemkommun, grunddelen för hemkommunsersättningen till elevens hemkommun under finansåret samt elevens ålder i slutet av finansåret beaktas.

Till paragrafen fogas ett nytt 5 mom. varvid 5 mom. i den gällande lagen blir ett nytt 6 mom. Det nya 5 mom. anger att om elevens utbildningsanordnare är någon annan kommun än elevens hemkommun, en privat ut-

bildningsanordnare enligt 7 § i lagen om grundläggande utbildning eller staten, ska denna utbildningsanordnare ersätta kostnaderna för undervisning av eleven till elevens hemkommun enligt lagen om hemkommun för den tid som undervisningen ordnas av den kommun där sjukhuset eller den övriga enheten inom den specialiserade sjukvården finns. Likaså ska stödet i övergångsskeden ersättas. Ersättningen begränsas dock enligt situationen vid utgången av finansåret till hemkommunsersättningen för eleven som bestäms för utbildningsanordnaren och för eventuell undervisning av en elev som omfattas av förlängd läroplikt till förhöjningen som betalas för finansåret enligt 14 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. Hemkommunen är fortfarande i sista hand skyldig att betala ersättning som överskrider detta eftersom hemkommunen har som uppgift att ordna basservice för kommuninvånarna.

I övrigt motsvarar förslaget den gällande paragrafen.

45 §. Tvist om hemkommunsersättningen. I oenigheter som gäller ersättningen som avses i 41 § tillämpas fortfarande förvaltningstvistemål för hemkommunsersättning enligt 45 §. I paragrafen görs också ett nödvändigt förtydligande om att den tillämpas i fråga om ersättning enligt 41 §.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

I förslaget ingår inga nya bemyndiganden att utfärda förordning. Enligt 36 a § 6 mom. i lagen om grundläggande utbildning utfärdas närmare bestämmelser om rektorns och lärarnas befogenheter att ge kvarsittning och om frågor som avses i lagens 36 § 2—4 mom. genom förordning av statsrådet. I 18 § (560/2003) i förordningen om grundläggande utbildning bestäms det om en rektors och lärarens beslutanderätt i vissa situationer. Enligt förordningen fattas beslut om att i enlighet med 36 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning ge kvarsittning, att i enlighet med paragrafens 2 mom. uppmana en elev att lämna klassrummet eller något annat rum där undervisningen ges eller att i enlighet med

paragrafens 4 mom. ålägga en elev att utföra uppgifter efter skoldagens slut av elevens lärare. Beslut om att uppmana en elev att lämna en skoltillställning enligt 2 mom. i nämnda paragraf fattas av rektorn eller av läraren. Beslut om att förvägra en elev rätten att delta i undervisningen enligt 3 mom. i nämnda paragraf fattas av rektorn. I samband med utfärdandet av nya bestämmelser om befogenheter föreslås det att bestämmelserna om befogenheter enligt förordningen ändras så att utöver läraren också rektorn ska få uppmana en elev att lämna klassrummet eller ett annat undervisningsutrymme. Dessutom ska det föreskrivas att också rektorn och andra lärare än elevens egen lärare har befogenhet att ge kvarsittning. Behov av att ge en elev kvarsittning kan uppstå i samband med en situation eller ett evenemang som övervakas av rektorn eller av någon annan lärare som dock inte undervisar just den eleven.

3 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2014.

Det föreslås att utbildningsanordnarens plan för användning av disciplinära åtgärder och fostrande samtal och de förfaringssätt som hänför sig till dem enligt 29 § i lagen om grundläggande utbildning införs först den 1 augusti 2016, dvs. samtidigt som utbildningsanordnaren ska införa läroplanen enligt den nya timfördelningen för den grundläggande utbildningen. Utbildningsstyrelsen utarbetar bestämmelserna om planerna i samband med beredningen av riksomfattande läroplaner. Likaså träder bestämmelserna i 21 § i gymnasielagen om en plan för användning av disciplinära åtgärder och de förfaringssätt som hänför sig till dem och i 28 § i lagen om yrkesutbildning om en plan för användningen av åtgärderna enligt 35 och 35 d § i lagen och för de förfaringssätt som hänför sig till dem i kraft den 1 augusti 2016.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Grundlagsutskottet har i sitt betänkande med anledning av lagförslaget gällande re-

formen av de grundläggande fri- och rättigheterna ställt vissa allmänna krav i fråga om begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna. Enligt dessa krav ska begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna grunda sig på lag. Begränsningarna ska vara exakta och noggrant avgränsade och den centrala innebörden av begränsningarna, t.ex. omfattningen av en begränsning och dess exakta förutsättningar, ska framgå av lagen. Grunderna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara godtagbara och påkallade av ett vägande samhällligt intresse. De får inte stå i strid med de begränsningsgrunder som är godtagbara enligt människorättskonventionerna. Begränsningarna får inte inkräkta på kärnområdet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Begränsningarna ska också alltid stå i rätt proportion till sitt syfte och vara så ringa som möjligt. Dessutom ska man säkerställa en tillräcklig rättssäkerhet i anslutning till begränsningarna.

Beaktandet av de allmänna grunderna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna innebär att lagen ska innehålla bestämmelser om de godtagbara grunderna för enskilda begränsningar (kravet på godtagbarhet). Lagen ska också innehålla tillräckligt noggrant avgränsade och exakta föreskrifter om hurdana begränsningar som får riktas mot en elev (kravet på noggrann avgränsning och exakthet). Dessutom ska man sträva efter att säkerställa att begränsningen tillgrips endast när det är nödvändigt för att ett i lag angivet godtagbart mål ska nås och när målet inte kan nås genom metoder som innebär ett mindre ingrepp i den grundläggande fri- eller rättigheten (proportionalitetsprincipen). Utöver dessa krav är det viktigt att särskilt fästa uppmärksamhet vid att elevens rättssäkerhet tillgodoses.

Dessutom är det viktigt att fästa uppmärksamhet vid att rättigheterna enligt konventionen om barnets rättigheter tillgodoses.

De grundläggande fri- och rättigheterna kan endast begränsas genom lag och i de situationer och under de förutsättningar som föreskrivs särskilt för varje fri- eller rättighets del. Detta innefattar ett förbud mot delegering av befogenheter att utfärda bestäm-

melser om begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna på lägre nivå än i lag. Begränsningarna får inte grunda sig på förordningar, administrativa bestämmelser eller på s.k. anstaltsmakt. I samband med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna tog man tydligt avstånd från uppfattningen att de grundläggande fri- och rättigheterna för en viss grupp av människor kunde begränsas direkt på basis av ett särskilt subordinationsförhållande eller anstaltsmakt. Utgångspunkten är därmed att de grundläggande fri- och rättigheterna bör tillgodoses fullt ut också i skolan. Den reglering som föreslås här förbättrar rättssäkerheten i fråga om eleverna och skolans anställda.

I förslaget ingår bl.a. en bestämmelse om rätt att använda maktmedel. Om en elev eller studerande försöker förhindra att ett ämne eller föremål omhändertas genom att göra motstånd, har rektorn och läraren rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Användningen av maktmedel innebär ett ingrepp i den personliga integriteten, som skyddas i grundlagens 7 § 1 mom. Enligt grundlagens 7 § 3 mom. får ingrepp i sådana rättigheter inte göras godtyckligt eller utan en i lagen angiven grund.

Den gällande lagen om grundläggande utbildning omfattar redan en bestämmelse om rätt att använda maktmedel. Enligt 36 b § i lagen om grundläggande utbildning har rektorn och läraren rätt att avlägsna en elev från ett klassrum eller ett annat utrymme där det ges undervisning eller från en skoltillställning. En förutsättning är att eleven stör undervisningen och vägrar lyda en uppmaning att avlägsna sig från klassrummet eller ett motsvarande utrymme för den återstående delen av lektionen. Det har ansetts att en sådan elev kan förvägras rätten att delta i undervisning högst för den återstående delen av skoldagen om det finns risk för att en annan elevs eller en anställds säkerhet äventyras på grund av elevens våldsamma eller hotfulla beteende eller om elevens störande beteende i oskälig mån försvårar undervisningen. Om

en elev som ska avlägsnas försöker förhindra detta genom att göra motstånd, har rektorn och läraren rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att få eleven avlägsnad och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Enligt grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 70/2002 rd) med anledning av regeringens proposition RP 205/2002 rd, vilket hänförde sig till beredningen av ärendet, är bestämmelserna om avlägsnande av en elev inte problematiska med tanke på vare sig det grundlagsfästa kravet på bestämmelser i lag eller förbudet mot godtycklighet. Det är godtagbart med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna att en elev som stör undervisningen eller genom sitt uppförande hotar andra elever avlägsnas från klassrummet eller skolans område. Bestämmelserna i 36 b § i lagen om grundläggande utbildning är också tillräckligt exakta på denna punkt.

När det handlat om att ge andra än myndigheter begränsade befogenheter att använda maktmedel har grundlagsutskottet i sina bedömningar ansett det viktigt med hänsyn till skyddet för den personliga integriteten att rätten att använda maktmedel anförtros bara dem som är utbildade i att använda dem och att man i utbildningen tar hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna som begränsande faktorer i användningen av maktmedel (GrUU 54/2001 rd, regeringens proposition med förslag till lagar om behandling av förvarstagna utlänningar och om förvarsenheter samt om ändring av utlänningslagen, och GrUU 28/2001 rd, regeringens proposition med förslag till lag om privata säkerhetstjänster samt till vissa lagar som har samband med den). I konstitutionellt hänseende ses det därför som problematiskt att rätten att använda maktmedel enligt förslagen ges personer som inte kan förutsättas ha kunskaper i hur maktmedel används eller veta vilka juridiska faktorer som gäller. Om maktmedel tillgrips är enligt grundlagsutskottets utlåtande risken i sådana sammanhang stor att det går ut över rättigheterna för dem som är föremål för maktmedlen. Med beaktande av det breda

spektrumet av situationer kan det bli farligt också för rektorn eller lärarna om de handskas oprofessionellt med maktmedlen eller hotar med maktmedel. Grundlagsutskottet anser att problemen i det praktiska livet emellertid har varit så stora att det finns ett akut behov för att tillåta användning av maktmedel för att avlägsna en elev från ett klassrum.

I sitt utlåtande (GrUU 70/2002 rd) vill utskottet med kraft understryka att rektorn eller läraren av ovan nämnda skäl bara i yttersta undantagsfall får tillgripa maktmedel. För att manifesteras detta bör lagförslagen enligt utskottet kompletteras med en bestämmelse om skolans och läroanstaltens rätt att få handräckning av polisen för att avlägsna en elev eller studerande som sätter sig till motvärn. Utskottet föreslår också andra preciseringar, bl.a. en hänvisning till bestämmelserna i strafflagen om excess i samband med användning av maktmedel, en precisering av bedömningen av huruvida maktmedlen är försvarliga eller inte samt förbud mot att använda maktmedelsredskap. Alla dessa preciseringar togs in i den gällande lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning.

Det föreslås att 36 f § i lagen om grundläggande utbildning, 26 f § i gymnasielagen och 35 f § i lagen om yrkesutbildning, vilka ingår i denna regeringsproposition, ska omfatta enhetliga principer om under vilka förutsättningar man får ingripa i en elevs eller studerandes rättsliga ställning genom att begränsa hans eller hennes självbestämmanderätt, rätt till personlig integritet och andra grundläggande fri- och rättigheter. Enligt bestämmelsen får åtgärderna inte ingripa i en elevs grundläggande fri- och rättigheter i större omfattning än vad som är nödvändigt för att tillgodose rätten att få undervisning och rätten till en trygg studiemiljö enligt lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning eller för att trygga elevens eller studerandens egen eller någon annans hälsa eller säkerhet. Samtidigt betonar bestämmelsen betydelsen av proportionalitetsprincipen som allmän förutsättning för en begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Ett ingripande i en elevs el-

ler studerandes grundläggande fri- och rättigheter på det sätt som avses i den föreslagna bestämmelsen kräver enligt ordalydelsen i bestämmelsen alltid att det är nödvändigt för tryggandet av ett sådant intresse som avses i bestämmelsen. Enligt den godtagbarhetsprincip som bestämmelsen ger uttryck för får befogenheterna enligt lagen inte användas för andra ändamål än de som anges och godkänns i bestämmelsen. Det är således förbjudet att använda säkringsåtgärder t.ex. som straff.

I fråga om de nödvändiga maktmedel som anknyter till omhändertagande och ingår i lagförslagen har man också separat gett närmare bestämmelser om nödvändiga maktmedels försvarbarhet, det vill säga proportionalitet. Användningen av maktmedel ska bedömas från fall till fall i förhållande till elevens eller den studerandes ålder, situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen.

Enligt proportionalitetsprincipen (principen om lindrigaste åtgärd) som bestämmelserna samtidigt betonar ska det, utöver att åtgärden är nödvändig för uppnåendet av det syfte som avses i lagen, förutsättas att man av de till buds stående åtgärderna alltid väljer den åtgärd som i den aktuella situationen minst begränsar elevens eller den studerandes självbestämmanderätt eller någon annan grundläggande fri- och rättighet. Om åtgärder som är lindrigare än de begränsande åtgärder som nämns i lagen är tillräckliga får begränsande åtgärder inte användas över huvud taget. Enligt förslaget får en elevs eller studerandes egendom undersökas först om eleven eller den studerande inte självant överläter det eftersökta föremålet eller ämnet eller på något annat sätt, exempelvis genom att själv visa sina fickor, visar att han eller hon inte innehar ett sådant föremål eller ämne.

De begränsande åtgärderna ska alltid stå i rimligt förhållande till det mål som uppställts för användningen av dem. Enligt den föreslagna bestämmelsen i 36 f § i lagen om grundläggande utbildning och motsvarande bestämmelser i gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning ska granskningsåtgärderna och omhändertagandet genomföras så säkert som möjligt.

Av rättssäkerhetsskäl bör granskningarna alltid utföras i närvaro av två medlemmar av läroanstaltens personal. Den som granskas kan under vissa förutsättningar påverka valet av den ena av dessa personer. Granskningen utförs av en person som är av samma kön som den som granskas. Den som granskas ska alltid ges en möjlighet att frivilligt överlämna det föremål eller ämne som eftersöks. Detta förutsätter att orsaken till granskningen meddelas innan den utförs.

Med kroppsvisitation avses enligt 5 kap. 9 § i tvångsmedelslagen en undersökning av vad den visiterade har i sina kläder eller annars bär på sig. Enligt lagutskottets betänkande med anledning av en ändring av alkohollagen (LaUB 11/2009 rd - RP 84/2008 rd) är den vedertagna tolkningen enligt juridisk litteratur att detta också inbegriper undersökning av vad personen gömmer mellan kläderna och huden. Enligt vedertagen tolkning betraktas det inte som kroppsvisitation att man med händerna känner efter på utsidan av kläder som någon har på sig eller bara tar bort ett föremål som tydligt står ut från kläderna eller som man säkert vet att personen har i fickan.

Med tanke på bestämmelsernas huvudsakliga mål och proportionalitet är det klart mer ändamålsenligt att begränsa befogenheten att granska till att gälla i första hand endast saker som en elev som misstänks för en förseelse medhar, såsom väskor och kassar, samt förvaringsutrymmen som denne förfogar över, såsom skåp. Den föreslagna rätten för lärare och rektorer att granska avviker från kroppsvisitationen som bestäms om i tvångsmedelslagen bland annat genom att det inte är möjligt att granska annat än utsidan av kläderna.

När det gäller kravet på att regleringen ska vara noggrant avgränsad och exakt har man i enlighet med vad grundlagsutskottet förutsatt (t.ex. GrUU 8/1995 rd) också strävat efter att fästa särskild uppmärksamhet vid att det tillräckligt klart ska framgå av varje föreslagen bestämmelse vem som får utöva begränsningsbefogenheter, vilka åtgärder befogenheterna berättigar till och hur åtgärderna ska utföras.

De föreslagna befogenheterna gäller samtliga rektorer och lärare oberoende av om de är anställda i arbetsavtals- eller tjänsteförhållande och oberoende av om undervisningen anordnas av kommunen, staten eller en i lag avsedd privat sammanslutning eller stiftelse. Vid det beslutsfattande som gäller begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna och vid verkställigheten av sådana begränsningar är det alltid fråga om offentliga förvaltningsuppgifter som innefattar utövning av offentlig makt. Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. Bestämmelsen i 124 § i grundlagen gäller överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter. Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag och endast om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning.

Enligt den vedertagna tolkningen innefattar det tillståndspliktiga ordnandet av undervisning eller utbildning utövning av offentlig makt. På en aktör som ordnar sådan undervisning eller utbildning som är tillståndspliktig enligt lag tillämpas samma bestämmelser om god förvaltning, ändringssökande och bestämmelser i strafflagen som på kommunen och staten som utbildningsanordnare. Också lärare och rektorer i privata skolor är tjänstemän i den mening som avses i strafflagen när de utövar offentlig makt. I bestämmelserna om brott mot tjänsteplikt i 40 kap. i strafflagen utsträcks det straffrättsliga tjänsteansvaret i hela sin omfattning förutom till tjänstemän även till personer som sköter offentliga förtroendeuppdrag och till alla personer som utövar offentlig makt enligt 40 kap. 11 § 5 punkten i strafflagen (40 kap. 12 § 1 mom. i strafflagen). Vid användningen av de befogenheter att vidta säkringsåtgärder som avses i denna proposition är det i samtliga fall fråga om sådan utövning av offentlig makt som avses i 40 kap. 11 § 5 punkten i strafflagen.

I 118 § 3 mom. i grundlagen föreskrivs det förutom om straffrättsligt ansvar även om skadeståndsansvar i samband med skötseln

av offentliga uppdrag. Enligt bestämmelsen har var och en som har lidit rättskränkning eller skada till följd av en lagstridig åtgärd eller försummelse av en tjänsteman eller någon som sköter ett offentligt uppdrag, enligt vad som bestäms genom lag, rätt att yrka att denne döms till straff samt kräva skadestånd av det offentliga samfundet eller av tjänstemannen eller den som sköter det offentliga uppdraget. Individens rätt är alltså inte beroende av om uppdraget har skötts av en tjänsteman eller av någon som står utanför myndighetsmaskineriet. På skadeståndsansvaret och på dess fördelning mellan å ena sidan arbetsgivaren och det offentliga samfundet och å andra sidan arbetstagaren och tjänstemannen tillämpas skadeståndslagen. På grundläggande utbildning och gymnasieutbildning samt yrkesutbildning och yrkesinriktad vuxenutbildning som ordnas av privata tillämpas statsrådets förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998).

Med stöd av lagen om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata (634/1998) tillämpas på skolornas verksamhet förvaltningslagen. Enligt lagen om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata kan regionförvaltningsverket på grundval av klagan utreda om ordnandet av sådan utbildning som avses i lagen har skett enligt bestämmelser och föreskrifter.

I fråga om åtgärderna enligt förslaget förfogar den som blivit kränkt över samma rättsliga medel att ingripa i olämplig verksamhet och rättskränkningar vare sig utbildningsanordnaren är en offentlig eller privat aktör.

Det centrala syftet med befogenheterna att vidta disciplinära åtgärder och säkringsåtgärder i lagen om grundläggande utbildning är att genom att begränsa en av barnets grundrättigheter trygga barnets andra grundläggande fri- och rättigheter, dvs. rätten till oundgänglig omsorg som behövs för ett människovärdigt liv enligt grundlagens 19 § 1 mom. och rätten till utbildning enligt grundlagens 16 §. Också de nya säkringsåtgärder som föreslås i gymnasielagen och i lagen om yrkesutbildning i denna proposition syftar till att trygga rätten att få undervisning och rät-

ten till en trygg studiemiljö. Ett annat mål är att försöka dra en gränslinje mellan det som faller inom ramen för den sedvanliga fostran som hör till undervisningen och de åtgärder som det ska föreskrivas närmare om i lag. Genom att i lag föreskriva närmare om disciplinära åtgärder och säkringsåtgärder vill man säkerställa ett jämlikt bemötande i olika skolor och läroanstalter samt förbättra elevernas, de studerandes och de anställdas rättssäkerhet. Eftersom de föreslagna bestämmelserna också innefattar dokumentations- och planeringsskyldighet möjliggör de dessutom en bättre övervakning, uppföljning och utveckling av åtgärderna än tidigare.

De lagändringar i denna regeringsproposition som gäller omhändertagande av föremål, granskningar och användning av maktmedel kan med hänsyn till begränsningarna av de grundläggande fri- och rättigheterna jämföras med bestämmelserna om befogenheter i den gällande 36 b § i lagen om grundläggande utbildning, den gällande 26 b § i gymnasielagen och den gällande 35 b § i lagen om yrkesutbildning. För att förbättra rättssäkerheten och säkerheten överlag föreslås det dessutom att lärarna ska få kompletterande utbildning i hur de föreslagna nya befogenheterna får användas enligt lag. Skyldigheten att planera och ge anvisningar om hur åtgärderna ska tillämpas främjar säkerheten och lagenligheten vid användningen av befogenheterna.

Enligt 36 f § i lagen om grundläggande utbildning som ingår i denna proposition ska utbildningsanordnaren följa användningen av de fostrings- och disciplinåtgärder som avses i 35 a, 36, 36 b, 36 d och 36 e i lagen och utvecklingen av dem. Det handlar om självkontroll på kommunens eller en övrig utbildningsanordnares ansvar. Därtill genomför undervisnings- och kulturministeriet före utgången av 2017 en uppföljning och utvärdering av användningen av fostrings- och disciplinåtgärder samt av befogenheterna att omhänderta och granska samt av utarbetandet av disciplinplanerna som föreslås i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning.

De föreslagna lagändringarna kan anses överensstamma med de förutsättningar som

grundlagsutskottet tidigare har godkänt för begränsande av vissa noggrant avgränsade grundläggande fri- och rättigheter när det gäller elever. På denna grund anser regeringen att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Det är dock nödvändigt

att begära grundlagsutskottet om ett utlåtande om denna regeringsproposition.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

1.

Lag**om ändring av lagen om grundläggande utbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) 4 § 3 mom. och 31 a § 5 mom., av dem 31 a § 5 mom. sådant det lyder i lag 477/2003,
ändras 29 och 47 a §, sådana de lyder, 29 § delvis ändrad i lag 477/2003 och 47 a § i lag 239/2007, samt
fogas till lagen en ny 4 a §, till 35 § nya 3 och 4 mom., till lagen en ny 35 a §, till 36 §, sådan den lyder i lag 477/2003, nya 5 och 6 mom., till 36 a §, sådan den lyder i lag 477/2003, ett nytt 7 mom. samt till lagen nya 36 d — 36 i § som följer:

4 a §

Undervisning för läropliktiga i den specialiserade sjukvården

För läropliktiga elever enligt denna paragraf ges undervisning som har som mål att upprätthålla lärandet och skolgången samt att genom en allomfattande rehabilitering stödja målen för den vård som eleven får. Undervisning av en elev i specialiserad sjukvård ordnas i första hand i elevens egen skola enligt 6 § i denna lag. Den kommun där sjukhuset finns är dock skyldig att för elever som är patienter på sjukhuset ordna undervisning i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till patientens hälsa. Den kommun där det sjukhus som svarar för vården finns är skyldig att ordna undervisning och stöd även för andra läropliktiga elever i specialiserad sjukvård i den omfattning detta är motiverat med beaktande av elevens hälsa, pedagogiska specialbehov och terapeutiska och rehabiliterande åtgärder inom den specialiserade sjukvården, om det inte trots stödåtgärder enligt denna eller någon annan lag är till elevens fördel att undervisningen ordnas på något annat sätt. Även kommuner där det finns en sådan annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som avses i lagen om specialsjukvård (1062/1989) kan ordna undervisning för ett barn i specialiserad sjukvård.

Den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns och elevens utbildningsanordnare samt elevens hemkommun enligt lagen om hemkommun avtalar tillsammans om ordnande av undervisning enligt denna paragraf för en elev efter att först ha hört eleven, hans eller hennes vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare, utbildningsanordnaren samt dem som svarar för elevens elevvård. Ifall man inte når en överenskommelse fattas beslutet av den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som ansvarar för vården finns.

Elevens utbildningsanordnare ska tillsammans med den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns i yrkesövergripande samarbete komma överens om och ordna det stöd för ordnande av undervisningen som är nödvändigt när eleven övergår till sådan undervisning som avses i 1 mom. och återgår till den tidigare undervisningen. Ifall utbildningsanordnaren är någon annan än den kommun som var elevens hemkommun under vårdperioden ska även elevens hemkommun höras. När skyldigheterna enligt 1 mom. upphört ska eleven kunna återgå till den undervisning som han eller hon deltog i före övergången till undervisning enligt 1 mom.

Elever i specialiserad sjukvård har rätt till fri transport eller tillräckligt understöd enligt 32 § 1 mom. när de deltar i undervisning enligt denna paragraf.

29 §

Rätt till en trygg studiemiljö

Den som deltar i utbildning har rätt till en trygg studiemiljö.

Till skolan får inte medföras och under arbetsdagen får inte innehas sådana föremål eller ämnen som enligt någon annan lag inte får innehas eller med vilka den egna eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som särskilt lämpar sig för att skada egendom och i fråga om vilka det inte finns någon godtagbar orsak för att de ska få innehas.

I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasseri samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och genomförs. I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och fostrande samtal och de förfaringssätt som hänför sig till dem och ge anvisningar för hur planen ska användas. Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ta in bestämmelser om hur planerna ska utarbetas.

I avsikt att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt tryggheten och trivseln i skolsamfundet ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller meddela andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas i skolan eller på någon annan plats där undervisning ordnas.

I den ordningsstadga och de andra ordningsbestämmelser som avses i 4 mom. kan sådana regler meddelas om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i skolsamfundet samt närmare bestämmelser ges om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om användningen och förvaringen av dem. Dessutom kan regler meddelas om hur skolans egendom får hanteras, hur skolans utrymmen ska hållas rena och om hur

man får vistas och röra sig i skolbyggnaden och på skolområdet.

De rättigheter och skyldigheter som anges i denna paragraf gäller under den tid som eleven deltar i undervisning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utfärdats med stöd av lagen om grundläggande utbildning eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

Skolans lärare och rektor ska meddela om trakasserier, mobbning eller våld som skett i skolan eller under skolvägen och som kommit till hans eller hennes kännedom till vårdnadshavaren eller övriga lagliga företrädare för den elev som gjort sig skyldig till detta och för den elev som utsatts för detta.

35 §

Elevens skyldigheter

Bestämmelser om skyldigheten för en elev att ersätta den skada som han eller hon har orsakat finns i skadeståndslagen (412/1974). Skador ska anmälas till elevens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare.

Om det med säkerhet är känt vem som utfört gärningen och denne kan identifieras, kan en lärare vid eller rektor för skolan av pedagogiska skäl bestämma att eleven ska rengöra eller ordna upp skolans egendom eller utrymmen som eleven avsiktligt eller av oaktsamhet smutsat ned eller skapat oreda i. Uppgiften ska utföras under övervakning och den får inte vara farlig eller tung för eleven med beaktande av elevens ålder och utvecklingsnivå och utförandet av den får inte ta mer än två timmar. Eleven får inte utebli från undervisningen för att utföra uppgiften. Ifall uppgiften utförs vid sidan av elevens arbetsdag ska detta meddelas till elevens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare. Utförandet av uppgiften ska beaktas vid beslut om disciplinära åtgärder enligt denna lag.

35 a §

Fostrande samtal

En elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan, gör sig skyldig till fusk eller behandlar andra elever eller skolans personal respektlöst eller på ett sätt som kränker deras människovärde kan som första åtgärd åläggas att delta i ett fostrande samtal i högst två timmar. Fostrande samtal kan hållas på en gång eller i flera delar under skoldagen eller vid sidan av den.

Vid fostrande samtal specificeras i samråd med eleven den gärning eller försummelse som föranlett åtgärden och vid behov utreds i mera omfattande utsträckning orsakerna till uppförandet och konsekvenserna av det samt de medel som står till buds för att förbättra elevens uppförande i skolan och hans eller hennes välbefinnande.

En lärare vid eller rektor för skolan beslutar om fostrande samtal. Fostrande samtal ska registreras och elevens vårdnadshavare ska informeras om det. Vårdnadshavaren ska ges tillfälle att delta i det fostrande samtalet, eller i en del av det, om detta anses behövligt med beaktande av 2 mom.

36 §

Disciplin

Vid kvarsittning kan eleven få utföra skriftliga eller muntliga uppgifter eller övningar som stödjer fostran, undervisningen och utvecklingen, står i rätt proportion till elevens gärning eller försummelse och är lämpliga för eleven med hänsyn till elevens ålder och utvecklingsnivå. Eleven kan även åläggas att sitta tyst under kvarsittningen.

Kvarsittning får inte ordnas så att eleven till följd av den är tvungen att utebli från undervisning i enlighet med läroplanen eller någon annan plan som gäller skolans verksamhet.

36 a §

Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av avstängning

Beslut om avstängning för viss tid fattas av det behöriga kollegiala organet hos utbildningsanordnaren. Bestämmelser om att det organ som svarar för socialvården ska vara representerat vid handläggning av ett ärende som gäller avstängning av ett läropliktigt barn från skolan finns i 24 § 2 mom. i barnskyddslagen. I enlighet med ett beslut av utbildningsanordnaren får även skolans rektor bestämma att en skriftlig varning ska ges.

36 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

Rektorn och en lärare vid en skola har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen omhänderta ett föremål eller ett ämne som det enligt 29 § 2 mom. är förbjudet för elever att inneha eller ett sådant föremål eller ämne som eleven stör undervisningen eller inläringen med.

Försöker en elev som innehar ett föremål eller ämne som avses i 1 mom. och som ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare vid skolan rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara.

Maktmedelsredskap får inte användas vid omhändertagande enligt 1—2 mom. Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen.

36 e §

Rätt att granska elevens saker

För att omhänderta ett föremål eller ämne som avses i 29 § 2 mom. har en lärare vid

skolan och rektorn rätt att under arbetsdagen granska de saker som en elev har med sig, de förvaringsutrymmen i skolan som eleven förfogar över och utföra en ytlig granskning av elevens kläder, om det är uppenbart att eleven innehar sådana föremål eller ämnen och eleven trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

Eleven ska meddelas orsaken till granskningen innan den utförs.

Granskningen får utföras endast av en person som är av samma kön som eleven. Vid granskningen ska förutom den som utför granskningen även en annan myndig person som hör till skolans personal närvara. På elevens begäran ska en person som hör till skolans personal och som eleven utser närvara vid granskningen om denna person är tillgänglig.

Avvikelse från det sätt att utföra granskningen som föreskrivs i 3 mom. kan dock göras om det på grund av ärendets brådskande natur är absolut nödvändigt med tanke på säkerheten.

36 f §

Allmänna principer för omhändertagande och granskning

De åtgärder som avses i 36 d och 36 e § ska genomföras på ett så säkert sätt som möjligt. Åtgärderna får inte ingripa i elevens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en elev ska den finkänslighet som omständigheterna kräver iakttas. Användningen av åtgärderna ska planeras i skolorna och anvisningar ska ges om användningen.

En lärare eller rektor som använt sig av maktmedel enligt 36 d § ska lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren. Granskning av en elev och omhändertagande av föremål och ämnen ska registreras. Elevens vårdnadshavare ska så fort som möjligt informeras om åtgärder enligt 36 d och 36 e §.

36 g §

Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen

Föremål eller ämnen som använts för att orsaka störningar och som omhändertagits av en lärare eller rektor på basis av 36 d § ska överlämnas till eleven efter lektionen eller skoltillställningen. Om det är sannolikt att det störande beteendet fortsätter efter lektionen ska det föremål eller ämne som använts för att orsaka störningar överlämnas till eleven senast vid arbetsdagens slut.

Sådana förbjudna föremål och ämnen som det enligt 29 § 2 mom. är förbjudet att inneha överlämnas till elevens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare. Föremålen och ämnena ska dock överlämnas till polisen eller till någon annan i lagen föreskriven myndighet, om eleven, dennes vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare inte har laglig rätt att inneha dem.

Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt. Överlämnandet av föremål och ämnen ska ske så fort som möjligt efter det att de har omhändertagits. Narkotika, skjutvapen, vapendelar, patroner, projektiler och gassprayer samt explosiva varor som har omhändertagits ska omedelbart överlämnas till polisen.

Om vårdnadshavaren inte inom tre månader efter det att han eller hon fått meddelande om omhändertagandet avhämtar föremålet eller ämnet får det bevisligen förstöras. Överlämnande och förstörande av föremål och ämnen ska registreras.

36 h §

Elevvård i samband med disciplinära åtgärder och tillrättavisning

Utbildningsanordnaren ska se till att nödvändig elevvård ordnas för en elev, som påförts ett sådant disciplinärt straff som avses i 36 § 1 mom. eller förvägrats rätt att delta i undervisningen för den återstående arbetsdagen med stöd av 36 § 2 eller 3 mom. Eleven får inte lämnas utan tillsyn efter de åtgärder som avses i 36 § 2 och 3 mom.

36 i §

Uppföljning av disciplinära och pedagogiska åtgärder

Utbildningsanordnaren ska följa användningen av de åtgärder som avses i 35 a, 36, 36 b, 36 d och 36 e § och utvecklingen av dem.

47 a §

Delaktighet och elevkår

Utbildningsanordnaren ska främja alla elevers delaktighet och se till att alla elever har möjlighet att delta i skolans verksamhet och i utvecklandet av den samt att de har möjlighet att uttrycka sin åsikt i frågor som gäller elevernas ställning. Eleverna ska ges möjlighet att delta i beredningen av läroplanen och de planer som hänför sig till den samt i beredningen av skolans ordningsstadga.

En i 6 § 2 mom. avsedd skola ska ha en elevkår som består av skolans elever. Elevkåren kan vara gemensam för flera skolor. Elevkårens uppgift är att främja samarbetet mellan eleverna och öka elevernas påverkningsmöjligheter och delaktighet samt utveckla samarbetet mellan eleverna och utbildningsanordnaren.

Utbildningsanordnaren ska höra skolans elevkår innan de planer och bestämmelser som nämns i 1 mom. fastställs samt före andra beslut som väsentligt inverkar på elevernas ställning.

Den verksamhet som avses i denna paragraf ska ordnas i enlighet med elevernas ålder och förutsättningar och med beaktande av de lokala förhållandena. Utbildningsanordnaren beslutar närmare om ordnandet av verksamheten. Verksamheten ska planeras som en del av läroplanen och de övriga planer som styr skolans verksamhet eller i samband med dem.

Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda elevernas och deras vårdnadshavares åsikter om skolans och om utbildningsanordnarens verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utbildningsanordnarens plan enligt 29 § 3 mom. för användning av disciplinära åtgärder och fostrande samtal och de förfaringssätt som hänför sig till dem ska tas i bruk den 1 augusti 2016.

Utbildningsstyrelsen ska ge bestämmelser om hur planen ska utarbetas så att utbildningsanordnaren kan ta i bruk planen senast vid nämnda datum.

2.

Lag

om ändring av gymnasielagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i gymnasielagen (629/1998) 31 §,
ändras 21 §, 26 § 3 mom. och 27 §, av dem 21 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 478/2003 och 26 § 3 mom. sådan den lyder i lag 478/2003, samt
fogas till 25 § ett nytt 3 mom., till 26 a §, sådan den lyder i lag 478/2003, ett nytt 5 mom. och till lagen nya 26 d—26 g § som följer:

21 §

Rätt till en trygg studiemiljö

En studerande har rätt till en trygg studiemiljö.

Till läroanstalten får inte medföras och under arbetsdagen får inte innehåsa sådana föremål eller ämnen som enligt någon annan lag inte får innehåsa eller med vilka den egna eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som särskilt lämpar sig för att skada egendom och i fråga om vilka det inte finns någon godtagbar orsak för att de ska få innehåsa.

I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasseri samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och genomförs. I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och de förfaringssätt som hänför sig till dem och ge anvisningar för hur planen ska användas. Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läro-

planen ta in bestämmelser om hur planerna ska utarbetas.

I avsikt att främja den interna ordningen, ostörda studier samt tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller meddela andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas vid läroanstalten.

I den ordningsstadga och de andra ordningsbestämmelser som avses i 4 mom. kan sådana regler meddelas om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet samt närmare bestämmelser ges om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om användningen och förvaringen av dem. Dessutom kan regler meddelas om hur läroanstaltens egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i läroanstaltens utrymmen och på läroanstaltens område.

Det som bestäms i 3 mom. gäller inte grunderna för läroplanen eller läroplanerna inom vuxenutbildningen. Någon ordningsstadga eller andra ordningsbestämmelser be-

höver inte heller godkännas för vuxenutbildningen.

25 §

Studerandens skyldigheter

Bestämmelser om skyldigheten för en studerande att ersätta den skada som han eller hon har orsakat finns i skadeståndslagen (412/1974).

26 §

Disciplin

En studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller person som arbetar i läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande.

26 a §

Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av disciplinära straff

Beslut om avstängning från läroanstalten eller uppsägning från elevhemmet och beslut om avstängning från studierna fattas av det behöriga kollegiala organet hos utbildningsanordnaren. I enlighet med ett beslut av utbildningsanordnaren får även läroanstaltens rektor bestämma att en skriftlig varning ska ges.

26 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

Rektorn och en lärare har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen av en studerande omhänderta ett föremål eller ämne som det enligt 21 § 2 mom. är förbjudet att inneha.

Försöker en studerande som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till studerandens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara.

Maktmedelsredskap får inte användas vid omhändertagande enligt 1—2 mom. Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen (39/1889).

26 e §

Rätt att granska den studerandes saker

För att omhänderta ett föremål eller ämne som det enligt 21 § 2 mom. är förbjudet att inneha har en lärare och rektorn rätt att under arbetsdagen granska de saker som en studerande har med sig, de förvaringsutrymmen i läroanstalten som studeranden förfogar över och utföra en ytlig granskning av studerandens kläder, om det är uppenbart att studeranden innehar sådana föremål eller ämnen och studeranden trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

Studeranden ska meddelas orsaken till granskningen innan den utförs.

Granskningen får utföras endast av en person som är av samma kön som den studerande. Vid granskningen ska förutom den som utför granskningen även en annan myndig person som hör till läroanstaltens personal närvara. På den studerandes begäran ska en person som hör till läroanstaltens personal och som den studerande utser närvara vid granskningen om denna person är tillgänglig.

Avvikelse från det sätt att utföra granskningen som föreskrivs i 3 mom. kan dock göras om det på grund av ärendets brådskande natur är absolut nödvändigt med tanke på säkerheten.

26 f §

Allmänna principer för omhändertagande och granskning

De åtgärder som avses i 26 d och 26 e § ska genomföras på ett så säkert sätt som möjligt. Åtgärderna får inte ingripa i studerandens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en studerande ska den finkänslighet som omständigheterna kräver iakttas. Användningen av åtgärderna ska planeras i läroanstalterna och anvisningar ska ges om användningen.

En lärare eller rektor som använt sig av maktmedel enligt 26 d § ska lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren. Granskning av en studerande och omhändertagande av föremål och ämnen ska registreras. En minderårig studerandes vårdnadshavare ska så fort som möjligt informeras om omhändertagande och granskning.

26 g §

Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen

Föremål och ämnen enligt 26 d § som omhändertagits av en studerande ska överlämnas till studerandens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare eller till studeranden om han eller hon är myndig. Föremålen och ämnena ska dock överlämnas till polisen eller till någon annan i lag föreskriven myndighet, om studeranden, dennes vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare inte har laglig rätt att inneha dem.

Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt. Överlämnandet av föremål och ämnen ska ske så fort som möjligt efter det att de har omhändertagits. Narkotika, skjutvapen, vapendelar, patroner, projektiler och gassprayer samt explosiva varor som har omhändertagits ska omedelbart överlämnas till polisen. De föremål och ämnen som ska överlämnas till studeranden överlämnas efter arbetsdagens slut.

Om vårdnadshavaren inte inom tre månader efter det att han eller hon fått meddelande om omhändertagandet avhämtar föremålet eller ämnet får det bevisligen förstöras. Överlämnande och förstörande av föremål och ämnen ska registreras.

27 §

Delaktighet och studerandekår

Utbildningsanordnaren ska främja alla studerandes delaktighet och se till att alla studerande har möjlighet att delta i läroanstaltens verksamhet och i utvecklandet av den samt att de har möjlighet att uttrycka sin åsikt i frågor som gäller de studerandes ställning. De studerande ska ges möjlighet att delta i beredningen av läroplanen och de planer som hänför sig till den samt i beredningen av den ordningsstadga som avses i 21 § 4 mom.

Varje läroanstalt där det ordnas i denna lag avsedd utbildning ska ha en studerandekår som består av läroanstaltens studerande. Utbildningsanordnaren ska säkerställa tillräckliga verksamhetsförutsättningar för studerandekåren. Studerandekårens uppgift är att främja samarbetet mellan de studerande och öka de studerandes påverkningsmöjligheter och delaktighet samt utveckla samarbetet mellan de studerande och utbildningsanordnaren. Studerandekåren bidrar även till att förbereda de studerande för ett aktivt och kritiskt medborgarskap. Utbildningsanordnaren ska höra studerandekåren innan de planer och bestämmelser som nämns i 1 mom. fastställs samt, om det inte på grund av ärendets natur är onödigt, före andra beslut som inverkar på de studerandes ställning. Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstalten och om utbildningsanordnarens verksamhet.

Den verksamhet som avses i denna paragraf ska planeras som en del av läroplanen eller i samband med läroplanen och de övriga planer som grundar sig på läroplanen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utbildningsanordnarens plan enligt 21 § 3 mom. för användning av disciplinära åtgärder

och de förfaringssätt som hänför sig till dem ska tas i bruk den 1 augusti 2016. Utbildningsstyrelsen ska ge bestämmelser om hur planen ska utarbetas så att utbildningsanordnaren kan ta i bruk planen senast vid nämnda datum.

3.

Lag**om ändring av lagen om yrkesutbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om yrkesutbildning (630/1998) 41 §,
ändras 28 och 36 §, av dem 28 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 479/2003, samt
fogas till 34 § ett nytt 3 mom. och till lagen nya 35 d—35 g § som följer:

28 §

Rätt till en trygg studiemiljö

En studerande har rätt till en trygg studiemiljö.

Till läroanstalten får inte medföras och under arbetsdagen får inte innehåsa sådana föremål eller ämnen som enligt någon annan lag inte får innehåsa eller med vilka den egna eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som särskilt lämpar sig för att skada egendom och i fråga om vilka det inte finns någon godtagbar orsak för att de ska få innehåsa.

I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och genomförs. Utbildningsanordnaren ska också utarbeta en plan för användning av de åtgärder som avses i 35 och 35 d § och för de förfaringssätt som hänför sig till dem. Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ta in bestämmelser om hur dessa planer ska utarbetas.

I avsikt att främja den interna ordningen, ostörda studier samt tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller meddela andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas vid läroanstalten.

I den ordningsstadga och de andra ordningsbestämmelser som avses i 4 mom. kan sådana regler meddelas om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet samt närmare bestäm-

melser ges om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om användningen och förvaringen av dem. Dessutom kan regler meddelas om hur läroanstaltens egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i läroanstaltens utrymmen och på läroanstaltens område.

34 §

Studerandens skyldigheter

Bestämmelser om skyldigheten för en studerande att ersätta den skada som han eller hon har orsakat finns i skadeståndslagen (412/1974).

35 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

Rektorn och en lärare har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen av en studerande omhänderta ett föremål eller ämne som det enligt 28 § 2 mom. är förbjudet att inneha.

Försöker en studerande som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till studerandens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara.

Maktmedelsredskap får inte användas vid omhändertagande enligt 1—2 mom. Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen.

35 e §

Rätt att granska den studerandes saker

För att omhänderta ett föremål eller ämne som det enligt 28 § 2 mom. är förbjudet att inneha har en lärare och rektorn rätt att under arbetsdagen granska de saker som en studerande har med sig, de förvaringsutrymmen i läroanstalten som studeranden förfogar över och utföra en ytlig granskning den studerandes kläder, om det är uppenbart att studeranden innehar sådana föremål eller ämnen och studeranden trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

Studeranden ska meddelas orsaken till granskningen innan den utförs.

Granskningen får utföras endast av en person som är av samma kön som den studerande. Vid granskningen ska förutom den som utför granskningen även en annan myndig person som hör till läroanstaltens personal närvara. På den studerandes begäran ska en person som hör till läroanstaltens personal och som den studerande utser närvara vid granskningen om denna person är tillgänglig.

Avvikelse från det sätt att utföra granskningen som föreskrivs i 3 mom. kan dock göras om det på grund av sakens brådskande natur är absolut nödvändigt med tanke på säkerheten.

35 f §

Allmänna principer för omhändertagande och granskning

De åtgärder som avses i 35 d och 35 e § ska genomföras på ett så säkert sätt som möjligt. Åtgärderna får inte ingripa i studerandens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studier och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av

en studerande ska den finkänslighet som omständigheterna kräver iakttas. Användningen av åtgärderna ska planeras i läroanstalterna och anvisningar ska ges om användningen.

En lärare eller rektor som använt sig av maktmedel enligt 35 d § ska lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren. Granskning av en studerande och omhändertagande av föremål och ämnen ska registreras. En minderårig studerandes vårdnadshavare ska så fort som möjligt informeras om omhändertagande och granskning.

35 g §

Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen

Föremål och ämnen enligt 35 d § som omhändertagits av en studerande ska överlämnas till studerandens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare eller till studeranden om han eller hon är myndig. Föremålen och ämnena ska dock överlämnas till polisen eller till någon annan i lag föreskriven myndighet, om studeranden, dennes vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare inte har laglig rätt att inneha dem.

Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt. Överlämnandet av föremål och ämnen ska ske så fort som möjligt efter det att de har omhändertagits. Narkotika, skjutvapen, vapendelar, patroner, projektiler och gassprayer samt explosiva varor som har omhändertagits ska omedelbart överlämnas till polisen. De föremål och ämnen som ska överlämnas till studeranden överlämnas efter arbetsdagens slut.

Om vårdnadshavaren inte inom tre månader efter det att han eller hon fått meddelande om omhändertagandet avhämtar föremålet eller ämnet får det bevisligen förstöras. Överlämnande och förstörande av föremål och ämnen ska registreras.

36 §

Delaktighet och studerandekår

Utbildningsanordnaren ska främja alla studerandes delaktighet och se till att alla studerande har möjlighet att delta i läroanstaltens verksamhet och i utvecklandet av den samt att de har möjlighet att uttrycka sin åsikt i frågor som gäller de studerandes ställning. De studerande ska ges möjlighet att delta i beredningen av läroplanen och de planer som hänförs till den samt i beredningen av den ordningsstadga som avses i 28 § 4 mom.

Varje läroanstalt där det ordnas i denna lag avsedd utbildning ska ha en studerandekår som består av läroanstaltens studerande. Studerandekåren kan vara gemensam för flera läroanstalter. Utbildningsanordnaren ska säkerställa tillräckliga verksamhetsförutsättningar för studerandekåren. Studerandekårens uppgift är att främja samarbetet mellan de studerande och öka de studerandes påverkningsmöjligheter och delaktighet samt utveckla samarbetet mellan de studerande och utbildningsanordnaren. Studerandekårenna bidrar även till att förbereda de studerande

för ett aktivt och kritiskt medborgarskap. Utbildningsanordnaren ska höra studerandekåren innan de planer och bestämmelser som nämns i 1 mom. fastställs samt, om det inte på grund av ärendets natur är onödigt, före andra beslut som inverkar på de studerandes ställning.

Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstalten och om utbildningsanordnarens verksamhet.

Den verksamhet som avses i denna paragraf ska planeras som en del av läroplanen eller i samband med läroplanen och de övriga planer som grundar sig på läroplanen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utbildningsanordnarens plan enligt 28 § 3 mom. för användning av disciplinära åtgärder och de förfaringsätt som hänförs till dem ska tas i bruk den 1 augusti 2016.

Utbildningsstyrelsen ska ge bestämmelser om hur planen ska utarbetas så att utbildningsanordnaren kan ta i bruk planen senast vid nämnda datum.

4.

Lag**om ändring av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998) 11 § 5 och 19 punkten, sådana
de lyder i lag 952/2011, samt
fogas till lagen en ny 13 b § som följer:

11 §

*Hänvisningsbestämmelse om studerandes
rättigheter och skyldigheter*

På utbildning enligt denna lag tillämpas
dessutom följande bestämmelser om stude-
randes rättigheter och skyldigheter i lagen
om yrkesutbildning:

5) bestämmelserna i 28 § 1 och 2 mom. om
rätt till en trygg studiemiljö,

19) bestämmelserna i 35 d—35 g § om rätt
att omhändertaga föremål eller ämnen och att

granska studerandens saker samt om över-
lämnande och förstörande av föremål och
ämnen,

13 b §

Hörande av studerande

Utbildningsanordnaren ska ge de studeran-
de möjlighet att delta i utvecklandet av ut-
bildningen samt höra de studerande före be-
slut som väsentligt påverkar studierna och de
studerandes ställning i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 20

5.

Lag**om ändring av 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) 41 och 45 § som följer:

41 §

Ersättning för elever i specialiserad sjukvård, skolhemsundervisning eller i fråga om elever som är placerade av barnskyddsskäl

Den kommun som under vårdtiden är hemkommun enligt lagen om hemkommun för en elev som får i 4 a § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning avsedd grundläggande utbildning är skyldig att för eleven till den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns betala ersättning, som beräknas genom att antalet dagar som den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns ordnar undervisning för eleven multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnaderna för undervisningen per undervisningsdag. Hemkommunen för en elev som får sådant stöd som avses i 4 a § 3 mom. i lagen om grundläggande utbildning är skyldig att betala en ersättning, som motsvarar kostnaderna för stödåtgärderna, till den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som tillhandahåller stödet finns.

Den kommun som under den tid undervisningen pågår är hemkommun för en elev som får grundläggande utbildning i ett i 57 § i barnskyddslagen avsett skolhem är skyldig

att för eleven till den som ordnar skolhemsundervisningen som en del av kostnaderna för barnskyddsåtgärder betala ersättning, som beräknas genom att antalet arbetsdagar vid skolan under vilka eleven getts undervisning multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnaderna för undervisningen per arbetsdag.

Den kommun som under den tid undervisningen pågår är hemkommun för en elev som är placerad på det sätt som avses i 16 b § 1 mom. i barnskyddslagen och som får förskoleundervisning eller grundläggande utbildning är skyldig att till den kommun eller en annan utbildningsanordnare som ordnar undervisningen betala ersättning som motsvarar kostnaderna för förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen.

När ersättning enligt 1—3 mom. beräknas för finansåret beaktas som avdrag elevens andel av följande finansiering som betalas till utbildningsanordnaren:

1) hemkommunsersättningar för elever som avses i 37 § och 38 § 1—5 mom. enligt situationen vid utgången av finansåret,

2) finansiering enligt 11 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet för ordnande av påbyggnadsundervisning för elever under finansåret,

3) förhöjning enligt 14 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet för ordnande av undervisning under

finansåret för elever som omfattas av förlängd läroplikt,

4) skolhemsförhöjning enligt 15 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet för skolhemsundervisning.

Om utbildningsanordnaren enligt lagen om grundläggande utbildning för en elev som avses i 1 mom. är någon annan än elevens hemkommun enligt lagen om hemkommun ska nämnda utbildningsanordnare betala en ersättning som motsvarar den ersättning som avses i 1 mom. till elevens hemkommun enligt lagen om hemkommun. Beloppet som ersätts är högst den andel av i 4 mom. avsedd finansiering som betalas per finansår till den utbildningsanordnare som avses i detta moment.

Trots det som ovan föreskrivs om bestämmande av ersättning kan kommunerna sins-

Helsingfors den 6 juni 2013

emellan eller med någon annan utbildningsanordnare komma överens om ersättningen.

45 §

Twist om hemkommunersättningen

Om två kommuner eller en hemkommun och en annan utbildningsanordnare är oeniga om huruvida den ena av kommunerna eller utbildningsanordnaren har rätt till eller är skyldig att betala hemkommunersättning eller sådan ersättning som avses i 41 §, behandlas tvisten i förvaltningsdomstol som förvaltningstvistemål enligt vad som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Denna lag träder i kraft den 20 .

Statsminister

JYRKI KATAINEN

Undervisningsminister *Krista Kiuru*

1.

Lag**om ändring av lagen om grundläggande utbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) 4 § 3 mom. och 31 a § 5 mom., av dem 31 a § 5 mom. sådant det lyder i lag 477/2003,

ändras 29 och 47 a §, sådana de lyder, 29 § delvis ändrad i lag 477/2003 och 47 a § i lag 239/2007, samt

fogas till lagen en ny 4 a §, till 35 § nya 3 och 4 mom., till lagen en ny 35 a §, till 36 §, sådan den lyder i lag 477/2003, nya 5 och 6 mom., till 36 a §, sådan den lyder i lag 477/2003, ett nytt 7 mom. samt till lagen nya 36 d — 36 i § som följer:

Gällande lydelse

4 §

Skyldighet att ordna grundläggande utbildning och förskoleundervisning

Föreslagen lydelse

4 §

Skyldighet att ordna grundläggande utbildning och förskoleundervisning

En kommun inom vilken ett sjukhus är beläget är skyldig att för elever som är patienter på sjukhuset ordna utbildning i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till patientens hälsa och övriga omständigheter.

(3 mom. upphävs)

4 a §

Undervisning för läropliktiga i den specialiserade sjukvården

För läropliktiga elever enligt denna paragraf ges undervisning som har som mål att upprätthålla lärandet och skolgången samt att genom en allomfattande rehabilitering stödja målen för den vård som eleven får. Undervisning av en elev i specialiserad sjukvård ordnas i första hand i elevens egen skola enligt 6 § i denna lag. Den kommun där sjukhuset finns är dock skyldig att för elever som är patienter på sjukhuset ordna undervisning i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till patientens hälsa. Den kommun där det sjukhus som svarar för vården finns

är skyldig att ordna undervisning och stöd även för andra läropliktiga elever i specialiserad sjukvård i den omfattning detta är motiverat med beaktande av elevens hälsa, pedagogiska specialbehov och terapeutiska och rehabiliterande åtgärder inom den specialiserade sjukvården, om det inte trots stödåtgärder enligt denna eller någon annan lag är till elevens fördel att undervisningen ordnas på något annat sätt. Även kommuner där det finns en sådan annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som avses i lagen om specialsjukvård (1062/1989) kan ordna undervisning för ett barn i specialiserad sjukvård.

Den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns och elevens utbildningsanordnare samt elevens hemkommun enligt lagen om hemkommun avtalar tillsammans om ordnande av undervisning enligt denna paragraf för en elev efter att först ha hört eleven, hans eller hennes vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare, utbildningsanordnaren samt dem som svarar för elevens elevvård. Ifall man inte når en överenskommelse fattas beslutet av den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som ansvarar för vården finns.

Elevens utbildningsanordnare ska tillsammans med den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns i yrkesövergripande samarbete komma överens om och ordna det stöd för ordnande av undervisningen som är nödvändigt när eleven övergår till sådan undervisning som avses i 1 mom. och återgår till den tidigare undervisningen. Ifall utbildningsanordnaren är någon annan än den kommun som var elevens hemkommun under vårdperioden ska även elevens hemkommun höras. När skyldigheterna enligt 1 mom. upphört ska eleven kunna återgå till den undervisning som han eller hon deltog i före övergången till undervisning enligt 1 mom.

Elever i specialiserad sjukvård har rätt till fri transport eller tillräckligt understöd enligt 32 § 1 mom. när de deltar i undervisning en-

ligt denna paragraf.

29 §

Rätt till en trygg studiemiljö

Den som deltar i utbildning har rätt till en trygg studiemiljö.

I samband med att läroplanen utarbetas skall utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasserier samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och förverkligas. Utbildningsstyrelsen skall i grunderna för läroplanen ge bestämmelser om hur denna plan skall utarbetas.

Utbildningsanordnaren skall godkänna en ordningsstadga eller utfärda andra ordningsbestämmelser som skolan skall tillämpa i avsikt att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt tryggheten och trivseln i skolsamfundet.

I den ordningsstadga och andra ordningsbestämmelser som avses i 3 mom. kan utfärdas sådana regler om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i skolsamfundet. Dessutom kan regler utfärdas om hur skolans egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i skolbyggnaden och på skolområdet.

29 §

Rätt till en trygg studiemiljö

Den som deltar i utbildning har rätt till en trygg studiemiljö.

Till skolan får inte medföras och under arbetsdagen får inte innehas sådana föremål eller ämnen som enligt någon annan lag inte får innehas eller med vilka den egna eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som särskilt lämpar sig för att skada egendom och i fråga om vilka det inte finns någon godtagbar orsak för att de ska få innehas.

I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasserier samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och genomförs. I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och fostrande samtals och de förfaringsätt som hänförs till dem och ge anvisningar för hur planen ska användas. Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ta in bestämmelser om hur planerna ska utarbetas.

I avsikt att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt tryggheten och trivseln i skolsamfundet ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller meddela andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas i skolan eller på någon annan plats där undervisning ordnas.

I den ordningsstadga och de andra ordningsbestämmelser som avses i 4 mom. kan sådana regler meddelas om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i skolsamfundet samt närmare bestämmelser ges om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om användningen och förvaringen av dem. Dessutom kan regler meddelas om hur skolans egendom får hanteras, hur skolans utrymmen ska hållas rena och om hur man får vistas och röra sig i skolbyggnaden och på skolområdet.

De rättigheter och skyldigheter som anges i denna paragraf gäller under den tid som ele-

ven deltar i undervisning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utfärdats med stöd av lagen om grundläggande utbildning eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

Skolans lärare och rektor ska meddela om trakasserier, mobbning eller våld som skett i skolan eller under skolvägen och som kommit till hans eller hennes kännedom till vårdnadshavaren eller övriga lagliga företrädare för den elev som gjort sig skyldig till detta och för den elev som utsatts för detta.

31 a §

31 a §

Elevvård

Elevvård

Utbildningsanordnaren skall se till att nödvändig elevvård ordnas för en elev som på grund av sitt uppförande fått ett sådant disciplinärt straff som avses i 36 § 1 mom. eller förvägrats undervisning för den återstående arbetsdagen med stöd av 36 § 2 mom. Eleven får inte lämnas utan tillsyn efter åtgärder som avses i 36 § 2 och 3 mom.

(5. mom. upphävs)

35 §

35 §

Elevens skyldigheter

Elevens skyldigheter

Bestämmelser om skyldigheten för en elev att ersätta den skada som han eller hon har orsakat finns i skadeståndslagen (412/1974). Skador ska anmälas till elevens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare.

Om det med säkerhet är känt vem som utfört gärningen och denne kan identifieras, kan en lärare vid eller rektor för skolan av pedagogiska skäl bestämma att eleven ska rengöra eller ordna upp skolans egendom eller utrymmen som eleven avsiktligt eller av oaksamhet smutsat ned eller skapat oreda i. Uppgiften ska utföras under övervakning och den får inte vara farlig eller tung för eleven med beaktande av elevens ålder och utvecklingsnivå och utförandet av den får inte ta mer än två timmar. Eleven får inte utebli från undervisningen för att utföra uppgiften. Ifall

uppgiften utförs vid sidan av elevens arbetsdag ska detta meddelas till elevens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare. Utförandet av uppgiften ska beaktas vid beslut om disciplinära åtgärder enligt denna lag.

35 a §

Fostrande samtal

En elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan, gör sig skyldig till fusk eller behandlar andra elever eller skolans personal respektlöst eller på ett sätt som kränker deras människovärde kan som första åtgärd åläggas att delta i ett fostrande samtal i högst två timmar. Fostrande samtal kan hållas på en gång eller i flera delar under skoldagen eller vid sidan av den.

Vid fostrande samtal specificeras i samråd med eleven den gärning eller försummelse som föranlett åtgärden och vid behov utreds i mera omfattande utsträckning orsakerna till uppförandet och konsekvenserna av det samt de medel som står till buds för att förbättra elevens uppförande i skolan och hans eller hennes välbefinnande.

En lärare vid eller rektor för skolan beslutar om fostrande samtal. Fostrande samtal ska registreras och elevens vårdnadshavare ska informeras om det. Vårdnadshavaren ska ges tillfälle att delta i det fostrande samtalet, eller i en del av det, om detta anses behövt med beaktande av 2 mom.

36 §

Disciplin

36 §

Disciplin

Vid kvarsittning kan eleven få utföra skriftliga eller muntliga uppgifter eller övningar som stödjer fostran, undervisningen och utvecklingen, står i rätt proportion till elevens gärning eller försummelse och är lämpliga för eleven med hänsyn till elevens ålder och utvecklingsnivå. Eleven kan även åläggas att sitta tyst under kvarsittningen.

Kvarsittning får inte ordnas så att eleven till följd av den är tvungen att utebli från undervisning i enlighet med läroplanen eller

någon annan plan som gäller skolans verksamhet.

36 a §

Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av avstängning

36 a §

Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av avstängning

Beslut om avstängning för viss tid fattas av det behöriga kollegiala organet hos utbildningsanordnaren. Bestämmelser om att det organ som svarar för socialvården ska vara representerat vid handläggning av ett ärende som gäller avstängning av ett läropliktigt barn från skolan finns i 24 § 2 mom. i barnskyddslagen. I enlighet med ett beslut av utbildningsanordnaren får även skolans rektor bestämma att en skriftlig varning ska ges.

36 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

Rektorn och en lärare vid en skola har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen omhänderta ett föremål eller ett ämne som det enligt 29 § 2 mom. är förbjudet för elever att inneha eller ett sådant föremål eller ämne som eleven stör undervisningen eller inläringen med.

Försöker en elev som innehar ett föremål eller ämne som avses i 1 mom. och som ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare vid skolan rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara.

Maktmedelsredskap får inte användas vid omhändertagande enligt 1—2 mom. Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen.

36 e §

Rätt att granska elevens saker

För att omhänderta ett föremål eller ämne som avses i 29 § 2 mom. har en lärare vid skolan och rektorn rätt att under arbetsdagen granska de saker som en elev har med sig, de förvaringsutrymmen i skolan som eleven förfogar över och utföra en ytlig granskning av elevens kläder, om det är uppenbart att eleven innehar sådana föremål eller ämnen och eleven trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

Eleven ska meddelas orsaken till granskningen innan den utförs.

Granskningen får utföras endast av en person som är av samma kön som eleven. Vid granskningen ska förutom den som utför granskningen även en annan myndig person som hör till skolans personal närvara. På elevens begäran ska en person som hör till skolans personal och som eleven utser närvara vid granskningen om denna person är tillgänglig.

Avvikelse från det sätt att utföra granskningen som föreskrivs i 3 mom. kan dock göras om det på grund av ärendets brådskande natur är absolut nödvändigt med tanke på säkerheten.

36 f §

Allmänna principer för omhändertagande och granskning

De åtgärder som avses i 36 d och 36 e § ska genomföras på ett så säkert sätt som möjligt. Åtgärderna får inte ingripa i elevens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en elev ska den finkänslighet som omständigheterna kräver iaktas. Användningen av åtgärderna ska planeras i skolorna och anvisningar ska ges om användningen.

En lärare eller rektor som använt sig av maktmedel enligt 36 d § ska lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren. Granskning av en elev och

omhändertagande av föremål och ämnen ska registreras. Elevens vårdnadshavare ska så fort som möjligt informeras om åtgärder enligt 36 d och 36 e §.

36 g §

Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen

Föremål eller ämnen som använts för att orsaka störningar och som omhändertagits av en lärare eller rektor på basis av 36 d § ska överlämnas till eleven efter lektionen eller skoltillställningen. Om det är sannolikt att det störande beteendet fortsätter efter lektionen ska det föremål eller ämne som använts för att orsaka störningar överlämnas till eleven senast vid arbetsdagens slut.

Sådana förbjudna föremål och ämnen som det enligt 29 § 2 mom. är förbjudet att inneha överlämnas till elevens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare. Föremålen och ämnena ska dock överlämnas till polisen eller till någon annan i lagen föreskriven myndighet, om eleven, dennes vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare inte har laglig rätt att inneha dem.

Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt. Överlämnandet av föremål och ämnen ska ske så fort som möjligt efter det att de har omhändertagits. Narkotika, skjutvapen, vapendelar, patroner, projektiler och gassprayer samt explosiva varor som har omhändertagits ska omedelbart överlämnas till polisen.

Om vårdnadshavaren inte inom tre månader efter det att han eller hon fått meddelande om omhändertagandet avhämtar föremålet eller ämnet får det bevisligen förstöras. Överlämnande och förstörande av föremål och ämnen ska registreras.

36 h §

Elevvård i samband med disciplinära åtgärder och tillrättavisning

Utbildningsanordnaren ska se till att nödvändig elevvård ordnas för en elev, som påförts ett sådant disciplinärt straff som avses i

36 § 1 mom. eller förvägrats rätt att delta i undervisningen för den återstående arbetsdagen med stöd av 36 § 2 eller 3 mom. Eleven får inte lämnas utan tillsyn efter de åtgärder som avses i 36 § 2 och 3 mom.

36 i §

Uppföljning av disciplinära och pedagogiska åtgärder

Utbildningsanordnaren ska följa användningen av de åtgärder som avses i 35 a, 36, 36 b, 36 d och 36 e § och utvecklingen av dem.

47 a §

Elevkår

47 a §

Delaktighet och elevkår

Utbildningsanordnaren ska främja alla elevers delaktighet och se till att alla elever har möjlighet att delta i skolans verksamhet och i utvecklandet av den samt att de har möjlighet att uttrycka sin åsikt i frågor som gäller elevernas ställning. Eleverna ska ges möjlighet att delta i beredningen av läroplanen och de planer som hänför sig till den samt i beredningen av skolans ordningsstadga.

En skola enligt 6 § 2 mom. kan ha en elevkår som består av skolans elever. Dess uppgift är att främja samarbetet mellan eleverna och öka elevernas påverkningsmöjligheter och delaktighet i frågor som gäller dem.

Beslut om organiserandet av elevkårens verksamhet fattas av utbildningsanordnaren. Verksamheten i elevkåren ordnas med beaktande av elevernas ålder och förutsättningar och de lokala förhållandena. Elevkåren kan vara gemensam för flera skolor eller verksamhetsenheter.

Om utbildningsanordnaren inte ordnar i 1 och 2 mom. avsedd elevkårsverksamhet, skall utbildningsanordnaren på annat sätt se till att eleverna ges möjlighet att uttala sig om elevgemensamma frågor med anknytning till den skola eller annan verksamhetsenhet de går i.

En i 6 § 2 mom. avsedd skola ska ha en elevkår som består av skolans elever. Elevkåren kan vara gemensam för flera skolor. Elevkårens uppgift är att främja samarbetet mellan eleverna och öka elevernas påverkningsmöjligheter och delaktighet samt utveckla samarbetet mellan eleverna och utbildningsanordnaren.

Utbildningsanordnaren ska höra skolans elevkår innan de planer och bestämmelser som nämns i 1 mom. fastställs samt före andra beslut som väsentligt inverkar på elevernas ställning.

Den verksamhet som avses i denna paragraf ska ordnas i enlighet med elevernas ålder och förutsättningar och med beaktande av de lokala förhållandena. Utbildningsanordnaren beslutar närmare om ordnandet av verksamheten. Verksamheten ska planeras som en del av läroplanen och de övriga planer som styr skolans verksamhet eller i samband

med dem.

Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda elevernas och deras vårdnadshavares åsikter om skolans och om utbildningsanordnarens verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utbildningsanordnarens plan enligt 29 § 3 mom. för användning av disciplinära åtgärder och fostrande samtal och de förfaringsätt som hänför sig till dem ska tas i bruk den 1 augusti 2016.

Utbildningsstyrelsen ska ge bestämmelser om hur planen ska utarbetas så att utbildningsanordnaren kan ta i bruk planen senast vid nämnda datum.

2.

Lag**om ändring av gymnasielagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i gymnasielagen (629/1998) 31 §,
ändras 21 §, 26 § 3 mom. och 27 §, av dem 21 § sådan den lyder delvis ändrad i lag
 478/2003 och 26 § 3 mom. sådan den lyder i lag 478/2003, samt
fogas till 25 § ett nytt 3 mom., till 26 a §, sådan den lyder i lag 478/2003, ett nytt 5 mom.
 och till lagen nya 26 d—26 g § som följer:

Gällande lydelse

21 §

Rätt till en trygg studiemiljö

En studerande har rätt till en trygg studiemiljö.

I samband med att läroplanen utarbetas skall utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasseri samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och förverkligas. Utbildningsstyrelsen skall i grunderna för läroplanen ge bestämmelser om hur denna plan skall utarbetas.

Utbildningsanordnaren skall godkänna en ordningsstadga eller utfärda andra ordnings-

Föreslagen lydelse

21 §

Rätt till en trygg studiemiljö

En studerande har rätt till en trygg studiemiljö.

Till läroanstalten får inte medföras och under arbetsdagen får inte innehas sådana föremål eller ämnen som enligt någon annan lag inte får innehas eller med vilka den egna eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som särskilt lämpar sig för att skada egendom och i fråga om vilka det inte finns någon godtagbar orsak för att de ska få innehas.

I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasseri samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och genomförs. *I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och de förfaringsätt som hänför sig till dem och ge anvisningar för hur planen ska användas.* Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ta in bestämmelser om hur planerna ska utarbetas.

I avsikt att främja den interna ordningen, oösträda studier samt tryggheten och trivseln i

bestämmelser som läroanstalten skall tillämpa för att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt trygghet och trivsel i skolsamfundet.

I den ordningsstadga och andra ordningsbestämmelser som avses i 3 mom. kan utfärdas sådana regler om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet. Dessutom kan regler utfärdas om hur läroanstaltens egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i läroanstaltsbyggnaden och på läroanstaltsområdet.

Det som bestäms i 2 mom. gäller varken sådana grunder för läroplanen eller sådana läroplaner som är avsedda för vuxenutbildningen. Några ordningsstadgor eller andra ordningsbestämmelser behöver inte heller godkännas för vuxenutbildningen.

25 §

Studerandens skyldigheter

26 §

Disciplin

En studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst den återstående arbetsdagen, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller person som arbetar i läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande.

läroanstaltssamfundet ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller meddela andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas vid läroanstalten.

I den ordningsstadga och de andra ordningsbestämmelser som avses i 4 mom. kan sådana regler meddelas om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet *samt närmare bestämmelser ges om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om användningen och förvaringen av dem.* Dessutom kan regler meddelas om hur läroanstaltens egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i läroanstaltens utrymmen och på läroanstaltens område.

Det som bestäms i 3 mom. gäller inte grunderna för läroplanen eller läroplanerna inom vuxenutbildningen. *Någon ordningsstadga eller andra ordningsbestämmelser behöver inte heller godkännas för vuxenutbildningen.*

25 §

Studerandens skyldigheter

Bestämmelser om skyldigheten för en studerande att ersätta den skada som han eller hon har orsakat finns i skadeståndslagen (412/1974).

26 §

Disciplin

En studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst *tre arbetsdagar*, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller person som arbetar i läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande.

26 a §

Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av disciplinära straff

26 a §

Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av disciplinära straff

Beslut om avstängning från läroanstalten eller uppsägning från elevhemmet och beslut om avstängning från studierna fattas av det behöriga kollegiala organet hos utbildningsanordnaren. I enlighet med ett beslut av utbildningsanordnaren får även läroanstaltens rektor bestämma att en skriftlig varning ska ges.

26 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

Rektorn och en lärare har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen av en studerande omhänderta ett föremål eller ämne som det enligt 21 § 2 mom. är förbjudet att inneha.

Försöker en studerande som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till studerandens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara.

Maktmedelsredskap får inte användas vid omhändertagande enligt 1—2 mom. Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen.

26 e §

Rätt att granska den studerandes saker

För att omhänderta ett föremål eller ämne som det enligt 21 § 2 mom. är förbjudet att inneha har en lärare och rektorn rätt att under arbetsdagen granska de saker som en studerande har med sig, de förvaringsutrymmen i läroanstalten som studeranden förfogar över och utföra en ytlig granskning av

studerandens kläder, om det är uppenbart att studeranden innehar sådana föremål eller ämnen och studeranden trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

Studeranden ska meddelas orsaken till granskningen innan den utförs.

Granskningen får utföras endast av en person som är av samma kön som den studerande. Vid granskningen ska förutom den som utför granskningen även en annan myndig person som hör till läroanstaltens personal närvara. På den studerandes begäran ska en person som hör till läroanstaltens personal och som den studerande utser närvara vid granskningen om denna person är tillgänglig.

Avvikelse från det sätt att utföra granskningen som föreskrivs i 3 mom. kan dock göras om det på grund av ärendets brådskande natur är absolut nödvändigt med tanke på säkerheten.

26 f §

Allmänna principer för omhändertagande och granskning

De åtgärder som avses i 26 d och 26 e § ska genomföras på ett så säkert sätt som möjligt. Åtgärderna får inte ingripa i studerandens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en studerande ska den finkänslighet som omständigheterna kräver iakttas. Användningen av åtgärderna ska planeras i läroanstalterna och anvisningar ska ges om användningen.

En lärare eller rektor som använt sig av maktmedel enligt 26 d § ska lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren. Granskning av en studerande och omhändertagande av föremål och ämnen ska registreras. En minderårig studerandes vårdnadshavare ska så fort som möjligt informeras om omhändertagande och granskning.

26 g §

Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen

Föremål och ämnen enligt 26 d § som omhändertagits av en studerande ska överlämnas till studerandens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare eller till studeranden om han eller hon är myndig. Föremålen och ämnena ska dock överlämnas till polisen eller till någon annan i lag föreskriven myndighet, om studeranden, dennes vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare inte har laglig rätt att inneha dem.

Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt. Överlämnandet av föremål och ämnen ska ske så fort som möjligt efter det att de har omhändertagits. Narkotika, skjutvapen, vapendelar, patroner, projektiler och gassprayer samt explosiva varor som har omhändertagits ska omedelbart överlämnas till polisen. De föremål och ämnen som ska överlämnas till studeranden överlämnas efter arbetsdagens slut.

Om vårdnadshavaren inte inom tre månader efter det att han eller hon fått meddelande om omhändertagandet avhämtar föremålet eller ämnet får det bevisligen förstöras. Överlämnande och förstörande av föremål och ämnen ska registreras.

27 §

Hörande av studerande

Utbildningsanordnaren skall ge de studerande möjlighet att delta i utvecklandet av utbildningen samt höra dem innan beslut fattas i ärenden som gäller undervisningen eller som annars väsentligt inverkar på de studerandes ställning.

27 §

Delaktighet och studerandekår

Utbildningsanordnaren ska främja alla studerandes delaktighet och se till att alla studerande har möjlighet att delta i läroanstaltens verksamhet och i utvecklandet av den samt att de har möjlighet att uttrycka sin åsikt i frågor som gäller de studerandes ställning. De studerande ska ges möjlighet att delta i beredningen av läroplanen och de planer som hänför sig till den samt i beredningen av den ordningsstadga som avses i 21 § 4 mom.

Varje läroanstalt där det ordnas i denna lag avsedd utbildning ska ha en studerandekår som består av läroanstaltens studerande. Utbildningsanordnaren ska säkerställa tillräckliga verksamhetsförutsättningar för stu-

derandekåren. Studerandekårens uppgift är att främja samarbetet mellan de studerande och öka de studerandes påverkningsmöjligheter och delaktighet samt utveckla samarbetet mellan de studerande och utbildningsanordnaren. Studerandekårerna bidrar även till att förbereda de studerande för ett aktivt och kritiskt medborgarskap. Utbildningsanordnaren ska höra studerandekåren innan de planer och bestämmelser som nämns i 1 mom. fastställs samt, om det inte på grund av ärendets natur är onödigt, före andra beslut som inverkar på de studerandes ställning.

Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstalten och om utbildningsanordnarens verksamhet.

Den verksamhet som avses i denna paragraf ska planeras som en del av läroplanen eller i samband med läroplanen och de övriga planer som grundar sig på läroplanen.

31 §

(upphävs)

Elevkår

Varje läroanstalt där det ordnas utbildning enligt denna lag har en elevkår som består av de studerande.

Elevkåren skall främja samarbetet mellan de studerande samt skolarbetet. Elevkåren för de studerandes talan i ärenden som avses i 27 §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utbildningsanordnarens plan enligt 21 § 3 mom. för användning av disciplinära åtgärder och de förfaringsätt som hänför sig till dem ska tas i bruk den 1 augusti 2016. Utbildningsstyrelsen ska ge bestämmelser om hur planen ska utarbetas så att utbildningsanordnaren kan ta i bruk planen senast vid nämnda datum.

3.

Lag**om ändring av lagen om yrkesutbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om yrkesutbildning (630/1998) 41 §,
ändras 28 och 36 §, av dem 28 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 479/2003, samt
fogas till 34 § ett nytt 3 mom. och till lagen nya 35 d—35 g § som följer:

Gällande lydelse

28 §

Rätt till en trygg studiemiljö

En studerande har rätt till en trygg studiemiljö.

I samband med att läroplanen utarbetas skall utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och förverkligas. Utbildningsstyrelsen skall i grunderna för läroplanen ge bestämmelser om hur denna plan skall utarbetas.

Utbildningsanordnaren skall godkänna en ordningsstadga eller utfärda andra ordningsbestämmelser som läroanstalten skall tillämpa för att främja den interna ordningen i läroanstalten, ostörda studier samt trygghet och trivsel i läroanstaltssamfundet.

I ordningsstadga och andra ordningsbe-

Föreslagen lydelse

28 §

Rätt till en trygg studiemiljö

En studerande har rätt till en trygg studiemiljö.

Till läroanstalten får inte medföras och under arbetsdagen får inte innehåsa sådana föremål eller ämnen som enligt någon annan lag inte får innehåsa eller med vilka den egna eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som särskilt lämpar sig för att skada egendom och i fråga om vilka det inte finns någon godtagbar orsak för att de ska få innehåsa.

I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och genomförs. *Utbildningsanordnaren ska också utarbeta en plan för användning av de åtgärder som avses i 35 och 35 d § och för de förfaringssätt som hänförs till dem.* Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ta in bestämmelser om hur dessa planer ska utarbetas.

I avsikt att främja den interna ordningen, ostörda studier samt tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller meddela andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas vid läroanstalten.

I den ordningsstadga och de andra ord-

stämmelser som avses i 3 mom. kan utfärdas sådana regler om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet. Dessutom kan regler utfärdas om hur läroanstaltens egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i läroanstaltsbyggnaden och på läroanstaltsområdet.

ningsbestämmelser som avses i 4 mom. kan sådana regler meddelas om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i läroanstaltssamfundet *samt närmare bestämmelser ges om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om användningen och förvaringen av dem.* Dessutom kan regler meddelas om hur läroanstaltens egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i läroanstaltens utrymmen och på läroanstaltens område.

34 §

Studerandens skyldigheter

34 §

Studerandens skyldigheter

Bestämmelser om skyldigheten för en studerande att ersätta den skada som han eller hon har orsakat finns i skadeståndslagen (412/1974).

35 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

Rektorn och en lärare har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen av en studerande omhänderta ett föremål eller ämne som det enligt 28 § 2 mom. är förbjudet att inneha.

Försöker en studerande som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till studerandens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara.

Maktmedelsredskap får inte användas vid omhändertagande enligt 1—2 mom. Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen.

35 e §

Rätt att granska den studerandes saker

För att omhänderta ett föremål eller ämne som det enligt 28 § 2 mom. är förbjudet att inneha har en lärare och rektorn rätt att under arbetsdagen granska de saker som en studerande har med sig, de förvaringsutrymmen i läroanstalten som studeranden förfogar över och utföra en yttlig granskning den studerandes kläder, om det är uppenbart att studeranden innehar sådana föremål eller ämnen och studeranden trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

Studeranden ska meddelas orsaken till granskningen innan den utförs.

Granskningen får utföras endast av en person som är av samma kön som den studerande. Vid granskningen ska förutom den som utför granskningen även en annan myndig person som hör till läroanstaltens personal närvara. På den studerandes begäran ska en person som hör till läroanstaltens personal och som den studerande utser närvara vid granskningen om denna person är tillgänglig.

Avvikelse från det sätt att utföra granskningen som föreskrivs i 3 mom. kan dock göras om det på grund av sakens brådskande natur är absolut nödvändigt med tanke på säkerheten.

35 f §

Allmänna principer för omhändertagande och granskning

De åtgärder som avses i 35 d och 35 e § ska genomföras på ett så säkert sätt som möjligt. Åtgärderna får inte ingripa i studerandens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en studerande ska den finkänslighet som omständigheterna kräver iakttas. Användningen av åtgärderna ska planeras i läroanstalterna och anvisningar ska ges om användningen.

En lärare eller rektor som använt sig av maktmedel enligt 35 d § ska lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren. Granskning av en studerande och omhändertagande av föremål och ämnen ska registreras. En minderårig studerandes vårdnadshavare ska så fort som möjligt informeras om omhändertagande och granskning.

35 g §

Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen

Föremål och ämnen enligt 35 d § som omhändertagits av en studerande ska överlämnas till studerandens vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare eller till studeranden om han eller hon är myndig. Föremålen och ämnena ska dock överlämnas till polisen eller till någon annan i lag föreskriven myndighet, om studeranden, dennes vårdnadshavare eller övriga lagliga företrädare inte har laglig rätt att inneha dem.

Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt. Överlämnandet av föremål och ämnen ska ske så fort som möjligt efter det att de har omhändertagits. Narkotika, skjutvapen, vapendelar, patroner, projektiler och gassprayer samt explosiva varor som har omhändertagits ska omedelbart överlämnas till polisen. De föremål och ämnen som ska överlämnas till studeranden överlämnas efter arbetsdagens slut.

Om vårdnadshavaren inte inom tre månader efter det att han eller hon fått meddelande om omhändertagandet avhämtar föremålet eller ämnet får det bevisligen förstöras. Överlämnande och förstörande av föremål och ämnen ska registreras.

36 §

Hörande av studerande

Utbildningsanordnaren skall ge de studerande möjlighet att delta i utvecklandet av utbildningen samt höra dem innan beslut fattas i ärenden som gäller undervisningen eller som annars väsentligt inverkar på de studerandes

36 §

Delaktighet och studerandekår

Utbildningsanordnaren ska främja alla studerandes delaktighet och se till att alla studerande har möjlighet att delta i läroanstaltens verksamhet och i utvecklandet av den samt att de har möjlighet att uttrycka sin

ställning.

åsiikt i frågor som gäller de studerandes ställning. De studerande ska ges möjlighet att delta i beredningen av läroplanen och de planer som hänför sig till den samt i beredningen av den ordningsstadga som avses i 28 § 4 mom.

Varje läroanstalt där det ordnas i denna lag avsedd utbildning ska ha en studerandekår som består av läroanstaltens studerande. Studerandekåren kan vara gemensam för flera läroanstalter. Utbildningsanordnaren ska säkerställa tillräckliga verksamhetsförutsättningar för studerandekåren. Studerandekårens uppgift är att främja samarbetet mellan de studerande och öka de studerandes påverkningmöjligheter och delaktighet samt utveckla samarbetet mellan de studerande och utbildningsanordnaren. Studerandekåren bidrar även till att förbereda de studerande för ett aktivt och kritiskt medborgarskap. Utbildningsanordnaren ska höra studerandekåren innan de planer och bestämmelser som nämns i 1 mom. fastställs samt, om det inte på grund av ärendets natur är onödigt, före andra beslut som inverkar på de studerandes ställning.

Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstalten och om utbildningsanordnarens verksamhet.

Den verksamhet som avses i denna paragraf ska planeras som en del av läroplanen eller i samband med läroplanen och de övriga planer som grundar sig på läroplanen.

41 §

(Upphävs)

Elevkår

Varje läroanstalt där det ordnas utbildning enligt denna lag har en elevkår som består av de studerande.

Elevkåren skall främja samarbetet mellan de studerande samt skolarbetet. Elevkåren för studerandes talan i ärenden som avses i 36 §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utbildningsanordnarens plan enligt 28 § 3 mom. för användning av disciplinära åtgärder och de förfaringsätt som hänför sig till dem ska tas i bruk den 1 augusti 2016.

Utbildningsstyrelsen ska ge bestämmelser om hur planen ska utarbetas så att utbildningsanordnaren kan ta i bruk planen senast vid nämnda datum.

4.

Lag**om ändring av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998) 11 § 5 och 19 punkten, sådana
de lyder i lag 952/2011, samt
fogas till lagen en ny 13 b § som följer:

Gällande lydelse

11 §

Hänvisningsbestämmelse om studerandes rättigheter och skyldigheter

På utbildning enligt denna lag tillämpas dessutom följande bestämmelser om studerandes rättigheter och skyldigheter i lagen om yrkesutbildning:

5) bestämmelserna i 28 § om rätt till en trygg studiemiljö,

19) bestämmelserna i 36 § om hörande av studerande,

Föreslagen lydelse

11 §

Hänvisningsbestämmelse om studerandes rättigheter och skyldigheter

På utbildning enligt denna lag tillämpas dessutom följande bestämmelser om studerandes rättigheter och skyldigheter i lagen om yrkesutbildning:

5) bestämmelserna i 28 § 1 och 2 mom. om rätt till en trygg studiemiljö,

19) bestämmelserna i 35 d—35 g § om rätt att omhänderta föremål eller ämnen och att granska studerandens saker samt om överlämnande och förstörande av föremål och ämnen,

13 b §

Hörande av studerande

Utbildningsanordnaren ska ge de studerande möjlighet att delta i utvecklandet av utbildningen samt höra de studerande före beslut som väsentligt påverkar studierna och de studerandes ställning i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) 41 och 45 § som följer:

Gällande lydelse

41 §

Hemkommunsersättning för sjukhusundervisning, skolhemsundervisning och i fråga om elever som är placerade av barnskyddsskäl

Den kommun som under vårdtiden är hemkommun enligt lagen om hemkommun för en elev som får i 4 § 3 mom. i lagen om grundläggande utbildning avsedd grundläggande utbildning på sjukhus är skyldig att för eleven till den kommun där sjukhuset finns betala hemkommunsersättning, som beräknas genom att antalet vård dagar multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnader som den kommun där sjukhuset finns har haft för undervisningen per vård dag.

Den kommun som under den tid undervisningen pågår är hemkommun för en elev som får grundläggande utbildning i ett i 57 § i barnskyddslagen avsett skolhem är skyldig att för eleven till den som ordnar skolhemsundervisningen som en del av kostnaderna för barnskyddsåtgärder betala hemkommunsersättning, som beräknas genom att de arbetsdagar vid skolan under vilka eleven getts undervisning multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnaderna för undervis-

Föreslagen lydelse

41 §

Ersättning för elever i specialiserad sjukvård, skolhemsundervisning eller i fråga om elever som är placerade av barnskyddsskäl

Den kommun som under vårdtiden är hemkommun enligt lagen om hemkommun för en elev som får i 4 a § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning avsedd grundläggande utbildning är skyldig att för eleven till den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns betala ersättning, som beräknas genom att antalet dagar som den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns ordnar undervisning för eleven multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnaderna för undervisningen per undervisningsdag. Hemkommunen för en elev som får sådant stöd som avses i 4 a § 3 mom. i lagen om grundläggande utbildning är skyldig att betala en ersättning, som motsvarar kostnaderna för stödåtgärderna, till den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som tillhandahåller stödet finns.

Den kommun som under den tid undervisningen pågår är hemkommun för en elev som får grundläggande utbildning i ett i 57 § i barnskyddslagen avsett skolhem är skyldig att för eleven till den som ordnar skolhemsundervisningen som en del av kostnaderna för barnskyddsåtgärder betala ersättning, som beräknas genom att antalet arbetsdagar vid skolan under vilka eleven getts undervisning multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnaderna för undervisningen

ningen per arbetsdag.

Den kommun som under den tid undervisningen pågår är hemkommun för en elev som är placerad på det sätt som avses i 16 b § 1 mom. i barnskyddslagen och får grundläggande utbildning är skyldig att för eleven till den kommun eller den andra utbildningsanordnare som ordnar undervisningen betala hemkommunsersättning, som beräknas genom att de arbetsdagar vid skolan under vilka eleven getts undervisning multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnader som kommunen eller utbildningsanordnaren har haft för undervisningen per arbetsdag.

När hemkommunsersättning enligt 1—3 mom. beräknas beaktas som avdrag andelen av följande finansiering som betalas till utbildningsanordnare:

1) hemkommunsersättningar till utbildningsanordnaren för elever som avses i 37 § och 38 § 1—5 mom.,

2) finansiering enligt 11 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet för ordnande av påbyggnadsundervisning för elever,

3) förhöjning enligt 14 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet för ordnande av undervisning för elever som omfattas av förlängd läroplikt, och

4) skolhemsförhöjning för sådan undervisning vid ett skolhem som avses i 15 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.

Trots det som ovan föreskrivs om bestämmande av hemkommunsersättning kan kommunerna komma överens om hemkommunsersättningen med varandra eller med någon annan utbildningsanordnare.

per arbetsdag.

Den kommun som under den tid undervisningen pågår är hemkommun för en elev som är placerad på det sätt som avses i 16 b § 1 mom. i barnskyddslagen och som får förskoleundervisning eller grundläggande utbildning är skyldig att till den kommun eller en annan utbildningsanordnare som ordnar undervisningen betala *ersättning som motsvarar kostnaderna för förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen.*

När *ersättning* enligt 1—3 mom. beräknas för finansåret beaktas som avdrag elevens andel av följande finansiering som betalas till utbildningsanordnaren:

1) hemkommunsersättningar för elever som avses i 37 § och 38 § 1—5 mom. *enligt situationen vid utgången av finansåret,*

2) finansiering enligt 11 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet för ordnande av påbyggnadsundervisning för elever *under finansåret,*

3) förhöjning enligt 14 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet för ordnande av undervisning *under finansåret* för elever som omfattas av förlängd läroplikt,

4) skolhemsförhöjning enligt 15 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet för skolhemsundervisning.

Om utbildningsanordnaren enligt lagen om grundläggande utbildning för en elev som avses i 1 mom. är någon annan än elevens hemkommun enligt lagen om hemkommun ska nämnda utbildningsanordnare betala en ersättning som motsvarar den ersättning som avses i 1 mom. till elevens hemkommun enligt lagen om hemkommun. Beloppet som ersätts är högst den andel av i 4 mom. avsedd finansiering som betalas per finansår till den utbildningsanordnare som avses i detta moment.

Trots det som ovan föreskrivs om bestämmande av *ersättning* kan kommunerna sinsemellan eller med någon annan utbildningsanordnare komma överens om *ersättningen.*

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

45 §

45 §

*Tvist om hemkommunsersättningen**Tvist om hemkommunsersättningen*

Om två kommuner eller en hemkommun och en annan utbildningsanordnare är oeniga om huruvida den ena av kommunerna eller utbildningsanordnaren har rätt till eller är skyldig att betala hemkommunsersättning, behandlas tvisten i förvaltningsdomstol som förvaltningstvistemål enligt vad som bestäms i förvaltningsprocesslagen.

Om två kommuner eller en hemkommun och en annan utbildningsanordnare är oeniga om huruvida den ena av kommunerna eller utbildningsanordnaren har rätt till eller är skyldig att betala hemkommunsersättning *eller sådan ersättning som avses i 41 §*, behandlas tvisten i förvaltningsdomstol som förvaltningstvistemål enligt vad som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Denna lag träder i kraft den 20 .